

**Obchodní akademie Tomáše Bati a
Vyšší odborná škola ekonomická Zlín**
www.oazlin.cz

ETOPEDICKÝ SLOVNÍK

**Obsahuje vybrané pojmy související s etopedickou problematikou
z následujících vědeckých disciplín a jejich dílčích oborů:**

biologie
filozofie
lékařství
patopsychologie
pedagogika
právo
psychologie
sociální pedagogika
sociální práce
sociologie
speciální pedagogika

PaedDr. Josef Rydlo
j.rydlo@oazlin.cz

Text pečlivě a kriticky přečetla Mgr. Lenka Novotná.

leden 2009

ETOPEDICKÝ SLOVNÍK

A B C Č D E F G H CH I J K L M N O P R S Š T U V W X Z Ž

	A
aberrace	vybočení od běžného průměru, úchylnost, odvrácení od normy, odchylka, úchylka od normy
abiotický	neživotný, neživý (x biotický)
abnormalita	odchylka od normy; nepravidelnost, úchylka, zručnost (x normalita)
abortus	potrat
abreakce	vybití afektivního napětí, odreagování úzkosti, uvolnění z vnitřního pnutí (např. uměleckým projevem, ale i afektem apod.)
absentérství	nedocházení do práce
abstinence	zdrženlivost od nějakého požitku; v psychoterapii zdrženlivost terapeuta v projevování svých citů a pocitů vůči klientovi; v užším významu neužívání alkoholu nebo jiných návykových látek; pojem je významný pro hodnocení efektu odvykací léčby – kritériem abstinence je pak neužívání alkoholu nebo návykových látek po dobu nejméně několika měsíců, nebo zcela ojedinělé užití během jednoho roku
abstinenční syndrom	jeden z charakteristických projevů závislosti, porucha biologických funkcí organismu při odebrání návykové látky
abúzus	porucha chování, projevující se nadměrným užíváním nějaké látky, často s psychotropním účinkem (požívání alkoholu, kávy, léků aj.); termín je používán jak pro látky, které jsou návykové, tak pro látky nevyvolávající závislost; → alkohol, → toxikomanie [řec. <i>abusus</i> = zneužití]
AC (zkratka)	1. akutní; 2. acidum (kyselina)
ad acta	do archívu, mezi vyřízené věci, nechat bez povšimnutí
adaptabilita	schopnost jedince přizpůsobit se prostředí (přírodnímu i společenskému) [lat. <i>adaptabilis</i> = schopnost přizpůsobení]
adaptace	proces, jímž se organismus přizpůsobuje životním podmínkám ve svém prostředí; přizpůsobení organismu určitým změnám prostředí [lat. <i>adaptare</i> = přizpůsobit]
adaptivní	přizpůsobivý
adaptivní chování	hrané, poplatné konvencím, může skutečné prožívání potlačovat či maskovat
adekvátní	přiměřený, shodný
ADHD	(Attention Deficit Hyperactivity Disorder) – hyperkinetický syndrom, porucha pozornosti spojená se zvýšenou neposedností; často se druzí se specifickými vývojovými poruchami učení
adipozita	otyllost, nadváha
adolescence	jinošství, dospívání; období přípravy na dospělost; období ontogenetického vývoje následující po pubertě (pubescenci), v němž se člověk stává dospělým; v užším slova smyslu od konce puberty do dospělosti: 15 – 21 roků; v širším slova smyslu včetně puberty do dospělosti: 10 – 21

	roků
adopce	→ osvojení
afekt	prudké hnutí mysli na úrovni nižší nervové soustavy; chování, které je vedeno se záměrem zranit, ublížit jiné osobě nebo poškodit či zničit cizí majetek; emoční výbuch; rozčilení
afektivní poruchy	poruchy nálad – jsou poruchy, kde základním projevem je chorobná nálada, která neodpovídá reálné životní situaci nemocného (porucha může trvat týdny, ale i roky); depresivní porucha – hlavním příznakem je patologicky depresivní nálada, která vzniká bez zjevné příčiny; manický syndrom – hlavním příznakem je patologicky povznesená nálada, spojená s hyperaktivitou a rozjařeností
afiliace	potřeba citového kontaktu s druhými, potřeba být jimi emočně přijímán, kladně hodnocen, laskavost
afunkce	neschopnost činnosti (x eufunkce)
ageneze	vrozené nevyvinutí orgánu či části těla
agens	činitel, hnačí síla, původce (např. infekční agens – bakterie)
agilní	horlivě činný, čilý
agitovaný	neklidný
agravace	přehánění příznaků nemoci; úmyslné zveličování při popisu příznaků vlastní nemoci
agrese	je to útočné jednání vůči druhé osobě, tendence zničit nebo poškodit nějaký objekt; může být zaměřena: vůči jednotlivým osobám, vůči nějaké skupině obyvatel („obětní beránek“), vůči celé společnosti
agrese altruistická	útočnost zaměřená k ochraně druhých
agresivita	útočnost, sklon k útočnému jednání, napadání druhých, výbojnost s výrazným záměrem ublížit
agresor	→ útočník
AIDS	onemocnění způsobené virem HIV, které má v současné době charakter pandemie (celosvětový výskyt); syndrom získaného snížení imunity způsobený virem HIV
akcelerace	zrychlení, urychlení (např. při vývoji); zrychlování, urychlování
akceptace	přijetí někoho, respektování jeho názorů, pocitů, životních zkušeností; postoj k člověku
aklimatizace	přizpůsobení k novému prostředí
akné vulgaris	trudovina, akné (nejčastěji v obličeji)
aktivizační sociální služby	činnosti směřující k aktivizaci životního způsobu, rozšíření vědomostí, dovedností a návyků klientů, které vedou ke změnám v rizikových způsobech, jimiž jedinci uspokojují své potřeby a jimiž dosahují své cíle
akutní	prudký, naléhavý, rychle probíhající (x chronický)
akutní intoxikace	přechodný stav, který následuje po užití psychoaktivních látek a ústí ve změny v charakteristice fyziologických, psychických nebo behaviorálních funkcí a odpovědí
alexithymie	snížená schopnost jedince porozumět vlastním emocím, diferencovat mezi nimi a odpovídajícím způsobem je vyjádřit
algie	bolest

alkohol	ethylalkohol, lihový nápoj; je nejčastěji užívaná psychoaktivní látka duševně zdravými i duševně nemocnými jedinci; působí útlum a intoxikaci CNS; rozlišuje se rekreační (sociální) pití a abúzus (přesné rozlišení je dosti obtížné); → alkoholová toxikomanie
alkoholová toxikomanie	ethylismus, alkoholismus – závislost na ethylalkoholu; syndrom závislosti vyvolaný alkoholem; etiologie této závislosti je multifaktoriální; podle vztahu lidí k pití alkoholických nápojů se rozlišují 4 skupiny osob: abstinenti, konzumenti, pijáci, alkoholici; v ČR jde o nejrozšířenější typ závislosti, průměrná spotřeba je jen u piva v posledních letech 160 litrů na jednoho obyvatele za rok; 2 základní skupiny poruch spojených a alkoholismem: 1. poruchy související s přímým účinkem alkoholu na CNS (alkoholová intoxikace, odvykací stav, demence aj.); 2. poruchy související s chováním, které je spojeno s užíváním alkoholu (abúzus alkoholu, syndrom závislosti); typy poruch: akutní intoxikace alkoholem, patologická intoxikace alkoholem, závislost na alkoholu, alkoholový odvykací stav, alkoholový odvykací stav s deliriem, alkoholová halucinóza; → etylik, → ethylismus
allo-	z kořene řeckého slova allos (jiný)
alternace osobnosti	je získaná porucha osobnosti disociačního charakteru; označuje stav, kdy se identita jedince proměňuje a on střídavě vystupuje jako různá osobnost; na své osobnostní proměny má amnézii, po návratu k původní identitě si nepamatuje, kým byl a co dělal v této době; někdy označení: syndrom Jekylla a Hyde
alternativní hnutí a skupiny	jsou subkulturální skupiny vyznačující se specifickým životním stylem a konfrontací (střetnutím názorů) s obvyklými společenskými stereotypy (např. punkeři, vyznavači alternativních sportů, anarchisté, squatterři aj.); (neformální) skupiny (mládeže), původně v západních zemích (od 70. let 20. století), se skeptickým až odmítavým postojem k moderní společnosti (skupiny politické, ekologické aj.)
alternativní tresty	tresty vykonávané ve společnosti, ambulantní sankce – způsoby trestání, jež se v posledních desetiletích používají jako alternativy trestu odnětí svobody (v ČR: peněžitý trest , a to jako samostatný nebo vedlejší trest; narovnání čili odškodnění oběti ; sankce omezující nebo odmítající některá práva – zákaz činnosti, zákaz pobytu, propadnutí věci nebo majetku a uložení ochranné výchovy u dětí mladších 15 let; morální sankce – omluva poškozenému, bývá součástí narovnání, příspěvek na charitativní činnost + souběžně veřejně prospěšné práce; dohled ve specializovaných centrech ; probační dohled ; obecně prospěšné práce ; ochranné léčení ; podmíněné odsouzení)
altruismus	prosociální chování; akt nezištného poskytnutí pomoci druhému člověku; nesobeckost
ambicióznost	ctižádost, úsilí vyniknout
ambivalence	koexistence dvou protichůdných pocitů vůči téže samé osobě nebo předmětu (např. současné lásky i nenávisti), včetně dvou opačných

	impulzů k jednání
ambulantní péče	péče o klienta, který dochází do určitého zařízení (např. léčebného zařízení, střediska výchovné péče aj.)
ambulantní programy	docházkové programy
amnestický (amnezický) syndrom	organický amnestický syndrom způsobený alkoholem nebo jinými psychoaktivními látkami
amnézie	porucha paměti, chybění vzpomínek na určitý časový úsek
amok	tropické šílenství, náhlá zuřivost při mimořádném vzrušení
analgetika	chemické látky, jež po vpravení do organismu snižují vnímání bolesti; zklidnění a otupení může vést až do stavu blaženého klidu (euforie), kdy mizí veškerý strach a tíseň; zvláště účinná jsou analgetika morfinového typu, která pro svůj vysoký vazebný potenciál snadno vyvolávají těžkou drogovou závislost
analýza zprostředkovaných informací	je metoda etopedické diagnostiky, kterou se získávají a zpracovávají informace v rozdílné kvalitě a v různých formách sdělení jiných osob, které přišly s dítětem do kontaktu a zabývaly se jeho problémy; jedná se o informace „z druhé ruky“
anamnéza	shromažďování údajů o dosavadním průběhu života nebo určitého životního období (sopsis významných údajů o prodělaných chorobách, subjektivních obtížích a zdravotních, sociálních a ekonomických podmínkách nemocného, klienta) [<i>anamnesis</i> = předchorobí]
anankasmus	nutkavé jednání (resp. myšlení)
anankastická (obsedantně-kompulzivní) porucha osobnosti	typické rysy takové osobnosti: porucha ovlivňuje všechny složky osobnosti (tj. prožívání, myšlení i chování), porucha emočního ladění – převaha mrzuté nálady, neschopnost dosahovat příjemných prožitků; zvýšený sklon k pochybnostem, nerozhodnosti a opatrnosti; nadměrná sebekontrola, perfekcionalismus a nepřiměřená svědomitost a puntičkářství; zvýšená potřeba respektovat sociální normy, nadměrná sociální konformita (podrobení se, podřízení se vlivu sociálního prostředí); rigidita v uvažování i v chování; porucha je častější u mužů; lidé se cítí nadměrně nejistí – s tímto pocitem se vyrovnávají přehnaným plněním všech sociálních požadavků; kladou přehnaný důraz na odpovědnost, s čímž je spojena i větší úzkostnost; bývají více koncentrováni na výkon, vztahy k lidem pro ně nejsou příliš důležité a nebývají ani uspokojující; v partnerství jsou nepříjemní a nudní, proto bývají jako partneři odmítáni; chybí jim smysl pro humor i pro lidské slabosti; nebývají nikde oblíbeni a často se dostávají do izolace
anetická psychopatie	duševní deviace projevující se necitem, chladem, neschopností prožívat emoce vůči druhým lidem
anetický	necitlivý, často i k sobě samému
anetie	neschopnost lásky k lidem
animalita	projevy živočišné smyslnosti (při přijímání potravy, v sexu)
anketa	technika dotazování náhodně vybraných osob
anomálie	nepravidelnost, odchylka od pravidla, výjimečnost, odchylka od normálního stavu
anorexia mentalis	mentální anorexie – jídelní patologie psychogenního původu, projevující se usilovnou snahou o zhubnutí, ohrožující zdraví i

	život jedince
anorexie	nechutenství, chorobné odmítání potravy
anormativní chování	chování nerespektující např. základní sociální normy (příčemž anormativní chování není v příčinném vztahu k nemoci jako její přímý projev)
antagonický	protikladný
ante-	před, předcházející
anti-	proti
anticipace	předjímání jevů, které nastanou v budoucnu, předtuchy, předběžné uznání nějakého soudu za pravdivý v domnění, že se dalším zkoumáním ověří; předem vytvořená představa
antidota	protijedy
antisemitismus	předsudky proti Židům
antisociální poruchy chování	jsou takové, jejichž povaha je primárně nebo sekundárně výrazně zaměřena na princip poškodit, omezit práva druhých; jsou vnímány jako zásadní projev sociální patologie (např. vražda, šikanování aj.)
antropogenní	způsobené člověkem
antropologie	nauka o člověku; kulturní antropologie je vědní obor zabývající se působením společnosti a jejich kulturních produktů na člověka
antropos	z řeč. člověk
anxieta	úzkost, pocit iracionálního strachu, vztahující se k ohrožení, jež by mohlo nastat; nepříjemný emoční stav doprovázený různými vegetativními příznaky (pocení, třes, dušnost)
anxiogenní	způsobující úzkost
apatie	netečnost, lhostejnost, nezájem o okolí i o vlastní osobu, pasivita
apel	vnější impulz, stimul
apetence	psychická tendence nebo chování zaměřené k cíli, který je pocíťován jako příjemný (touha, chuť)
apo-	řecky pryč, od, ze, pro, při
apriorní	předem (bez zkušeností) daný a přijímaný
arbitr	rozsuzovatel, nezaujatý svědek
arbitráž	předložení sporu neutrální třetí straně
argument	tvrzení doložené věcnými důkazy
arogance	drzost, zpupnost, nadutost, domýšlivost, nadřazenost
arteterapie	léčebné, případně též diagnostické využití výtvarného umění a vlastního výtvarného projevu; využívání umění pro léčebné účely; léčba uměním
ascendentní	sklon vést ostatní
asertivita	sebeprosadivost, schopnost prosazení svých vlastních názorů a přání
asfyxie	dušení způsobené nedostatkem vzduchu
asimilace	v kontextu sociálních teorií jde o proces, během něhož jedna skupina přijímá normy, hodnoty a zvyklosti jiné skupiny; připodobňování, přizpůsobování se
askeze	odříkání, odpírání si prožitků všeho druhu
asociální	antisociální – termín označující chování jednotlivce nebo skupiny namířené proti hodnotám uznávaným jinými lidmi, kteří jsou obvykle ve společnosti ve většině (při klasifikaci duševních poruch)

	je však běžně užívána kategorie disociální porucha osobnosti)
asociální poruchy chování	představují značné riziko a nebezpečí pro normalitu vývoje toho, kdo se určitého druhu chování dopouští; sekundárně jsou pak zásadním problémem i pro společnost jako celek, neboť se projevují především v sociálních vztazích (např. krádeže, sebevražednost aj.)
asociální životní způsob	sociálně netvořivé řešení obtíží vznikajících při uspokojování životních potřeb a naplňování možností jedince i sociálních skupin; vyznačuje se destruktivitou v sociálních situacích, parazitárním uspořádáním vztahů a nepřijímáním odpovědnosti v každodenních životních činnostech a událostech
Aspergerův syndrom	vyskytuje se převážně u chlapců; má podobné příznaky jako autismus, vyskytují se stereotypní zájmy a obliba neměnných bizarních činností, poruchy sociální interakce a komunikace, není zde však celkové opoždění řeči ani kognitivního vývoje; výsledkem bývá autická, schizoidní porucha osobnosti
aspirace	nároky jedince či skupiny na dosažení určitých cílů
asthen- ataka	řecky slabo- útok, napadení, prudký záchvat choroby, poruchy
AT-ordinace	v ČR zdravotnické zařízení (samostatné nebo součástí komplexního systému péče) poskytující osobám experimentujícím s návykovými látkami, problémovým uživatelům a lidem závislým poradenství a léčebnou péči, jejíž součástí může být farmakoterapie, psychoterapie, sociální práce a rehabilitační postupy
atribuční problém	zjišťování příčin chování
atrofie	zmenšování funkce nebo orgánu živého organismu
attituda	postoj
autenticita	opravdovost, přirozenost, schopnost být sebou samým, chovat se bez přetvářky
autentický	hodnověrný, pravý, původní
autismus	v širším slova smyslu chorobná vtaženost do sebe; odvrácení se od sociálního prostředí; v užším slova smyslu vývojová porucha projevující se téměř úplnou absencí vztahů k lidem, lpěním na stálém prostředí a ustálených zvyklostech, obsesemi a nutkavým chováním, sebepoškozováním, poruchami řeči a dalšími symptomy; je původní, zkrácený, ale velmi vžitý název pro celou řadu závažných a komplexních poruch vyvíjejícího se mozku s výsledným postižením mnoha psychických funkcí (modernější označení – pervazivní vývojové poruchy PDD nebo autistické spektrum či kontinuum ASD)
autistické spektrum či kontinuum ASD	novější označení pro skupinu závažných poruch vyvíjejícího se mozku (též pervazivní vývojové poruchy PDD)
autoagrese	násilí zaměřené proti sobě samému; extrémní formou je sebevražda
autoakceptace	přijetí sebe sama (uznávání sebe sama), sebepřijetí; úzce souvisí se zážitkem či vědomím vlastní hodnoty
autoakuzace	sebeovlivňování
automutilace	úmyslné sebezranění za účelem změny vzhledu nebo funkce těla, sebepoškození, zohavení se, sebezmrzačení

autonomní	samostatný, nezávislý
autorita	všeobecně uznávaná vážnost, spolehlivost, důvěryhodnost nějaké osoby (učitele, lékaře), nebo též váženost a důležitost instituce (školy); autorita autentická – opravdová, přirozená; autorita neautentická – pouze formální důstojnost
averze	nepříjemný pocit, odpor vůči někomu, něčemu (s tendencí vyhnout se nelibému), nechut'
axiologie	je učení o povaze hodnot, o jejich vzájemných vztazích i poměru ke společenským a kulturním faktorům, teorie hodnot, timologie, timétika
azyl	1. pobyt, který poskytuje stát na svém území cizímu státnímu příslušníku, aby jej chránil před zásahem státu jeho příslušnosti; 2. místo skýtající pocit bezpečí, klidu; útočiště, útulek
azylová péče	péče o skupinu lidí, jejichž důstojná existence není možná bez toho, aby jim někdo jiný zajistil ubytování a stravování (žadatelé o azyl, azylanti, cizinci, migranti, uprchlíci, bezdomovci, matky s dětmi aj.)
azylová zařízení	zařízení sloužící v České republice k ubytování cizinců, kteří žádají o udělení azylu; přijímací středisko slouží k ubytování cizince do doby, než je ověřena jeho totožnost, provedeno lékařské vyšetření, uděleno vízum k pobytu a vydán průkaz žadatele o udělení azylu; pobytové středisko je zařízení sloužící k ubytování žadatele o azyl do doby pravomocného rozhodnutí o této žádosti; integrační azylové středisko slouží k přechodnému ubytování osob, kterým bylo právo azylu uznáno
azylový dům	ubytovací zařízení pro osoby bez přístřeší, jež by těm klientům, kteří jsou pro změnu životního stylu motivováni, mělo umožnit integraci do společnosti (délka pobytu je omezena většinou na několik měsíců); v ČR jsou zřizovateli většinou církve, méně často nestátní organizace, obce nebo státní orgány; jsou u nás koncipovány jako komfortnější než noclehárny
azylový dům pro matky s dětmi	zařízení pro ubytování matek s malými dětmi (v ČR do 3 let), které se dostaly do tak nepříznivé situace, že by bez náhradního ubytování nebyly schopny vychovávat svoje dítě
	B
bagatelizace	zlehčování, zmenšování
balancement	kývavé a houpavé, kolébaté pohyby projevující se často u dětí v ústavní péči; pravděpodobně jde o autoerotickou činnost, která má uspokojit touhu po lásce
balbuties	koktavost – porucha plynulosti řeči
banalita	něco zcela běžné, obyčejné
banální	bezvýznamný, nevýznamný
barbituráty	uspávací prostředky; po chemické stránce se jedná o deriváty kyseliny barbiturové, která výrazně snižuje zastoupení REM-spánku a navozuje NONREM-spánek (užívají se při problémech se spánkem); mají četné nežádoucí účinky a velmi rychle na nich vzniká závislost; léková závislost – barbiturismus

bariéra	překážka (např. v uskutečňování určitého cíle)
bazální	základní, týkající se baze (základu)
bazální důvěra	základní jistota – výraz pro základní pocit bezpečí, který si jedinec utváří v návaznosti na spolehlivou a láskyplnou mateřskou péči
behaviorální	1. vztahující se k chování; 2. vztahující se k teorii a terapeutické praxi orientující se na ovlivnění chování modifikací prostředí, zejména plánovitým udělováním odměn a trestů
benigní	nezhoubný, nevedoucí k těžkému poškození organismu, příznivého průběhu (x maligní)
benzinismus	toxikománie, čichání benzinových par
bezdomovci	lidé žijící bez stálého bydlení a obvykle i bez stálého zaměstnání, odříznuti od zdrojů, které jsou běžně dostupné jiným občanům (včetně systému sociální podpory)
bezmocnost	podle právních norem platných v ČR je to trvalý stav vyžadující nepřetržitou péči, tj. ošetřování a obsluhu
bezprizorný	žijící bez dohledu (rusismus; používá se obvykle o dětech, které žijí samy mimo rodinu a výchovné instituce)
bifidní	rozštěpený
bilance	hodnocení, účtování
bilaterální	oboustranný
bilingvismus	dvojjazyčnost (např. v rodině)
bio-	z řeč. bios = život
biogenní	živototvorný, nezbytný pro život
biologické zrání	je funkcí určitého programu genotypu, který se projevuje zákonitou posloupností vývojových změn; zrání je konkrétní podoba dědičnosti; zrání je podmínkou dosažení stavu určité vnitřní připravenosti k učení, a tím i k rozvoji různých psychických vlastností; zrání a učení působí ve vzájemné interakci, jejímž výsledkem je psychický vývoj jedince (→ zrání) zrání a učení (dva důležité mechanismy v rámci vývoje osobnosti)
biologický determinismus	široký proud výzkumných aktivit, v němž jsou biologické komponenty považovány za určující či významné a nepominutelné příčiny lidského jednání
biologie	je přírodní věda zabývající se studiem živé přírody; je věda o životě [řec. bios = živý; řec. logos = nauka, věda; rozum; slovo]
biologizace	přeceňování biologie a jejího vlivu na duševno
bios	všechny projevy a formy života v přírodě, život
biotický	životný, živý (x abiotický)
bisexualita	pohlavní orientace na jedince obou pohlaví
bizarnost	podivnost, neočekávanost v řeči, jednání, úpravě zevnějšku, nápadná strojenost, křečovitost vyjadřování prostých myšlenek slovem i písmem; nepřirozenost
blok	náhlá zástava určitého duševního procesu (např. myšlení) nebo řeči, způsobená zábranami
blud	psychiatrický a patopsychologický termín, označující mylný závěr myšlení (podmíněný poruchou myšlení při duševní nemoci), o jehož správnosti je postižený jedinec nezvratně přesvědčen
brady-	z řeč. bradys = pomalý, zdlouhavý, lenivý

brachy-	z řeč. krátký, krátko-
brainstorming	„bouře mozku“ – metoda „tvůrčího myšlení“ založená na uvolnění fantazie a nekonvenčního myšlení
brutalita	hrubost, krutost, surovost
bruxismus	skřípání nebo cvakání zubů (většinou v noci)
bulimie	mentální bulimie – býčí (někdy též vlčí) žravost; jídelní porucha vyznačující se přejídáním s následnou nevolností, případně též zvracením
Burn-out syndrom (efekt)	příznak vyhoření, vypálení, opotřebení pomáhajícího profesionála (lékaře, učitele, psychologa apod.), způsobený zejména dlouhotrvajícím psychosociálním vypětím plynoucím z řady opakujících se emotivně náročných situací
Butterflies	slangový výraz označující mladistvé homosexuální prostitutky
	C
canabinoidy	konopné drogy – řadíme sem drogy vyrobené z konopí, tj. tzv. marihuanu, hašiš a hašišový olej; viz také kanabinoidy
canisterapie	léčba a rozvoj osobnosti (např. oligofrenického dítěte) pomocí kontaktu se psem
case study	případová studie
casus socialis	výchovná zanedbanost, sociální defektní rodina, sociální případ
causa	příčina
causa mortis	příčina smrti
cefalgie	bolesti hlavy
cellula	buňka
centra sociální prevence	<p>pomocná instituce zřizovaná místními úřady;</p> <p>Centrum sociální prevence pro mládež v Brně (CESOP), zahájilo svou činnost v lednu 1994 jako jediné zařízení toho druhu v ČR. Jde o otevřené internátní zařízení pro mládež od 15 do 25 let s výchovnými nebo sociálními problémy. Zřizovatelem a provozovatelem je odbor sociální péče Magistrátu města Brna. Preventivní pobyt v tomto zařízení je zásadně dobrovolný. Před nástupem k pobytu se uzavírá smlouva s klientem, nebo zákonným zástupcem zpravidla na dobu 6 měsíců. Tuto dobu je možné opakovaně prodlužovat se souhlasem klienta až do splnění stanovených cílů preventivního pobytu. Pobyt je možné ukončit i před termínem uvedeným ve smlouvě a to na žádost klienta nebo ze strany zařízení v případě, že klient odmítá plnit podmínky preventivního pobytu. Nízké poplatky za ubytování a stravování umožňuje pobyty i klientům ze sociálně slabých rodin. V zařízení pracují speciální pedagogové, psychologové a sociální pracovníci, kteří jsou garanty kvalitní péče a vysoké odborné úrovně výchovné a sociální práce s mládeží. Naším posláním je předcházet páchaní trestné činnosti mládeže případně zabránit jejímu dalšímu pokračování, rozvíjet pozitivní schopnosti, vlastnosti a návyky pro úspěšné začlenění do společnosti.</p> <p>Klienti jsou ubytováni na tří lůžkových ložnicích. Mají možnost využívat počítačovou učebnu, kde jsou k dispozici nejen PC hry, ale i výukové programy jazyků, dějepisu, matematiky apod., které</p>

	<p>napomáhají ve zvládnutí předepsaného učiva. K dispozici je velmi dobře vybavená posilovna, hřiště, herna s billiardem, keramická, stolařská a zámečnická dílna. Klientům dosahujícím dobrých výsledků a těm, kteří se aktivně podílí na životě samosprávy, je umožněno zdarma využívat aktivit BOBY centra (bowling, roller skating, laserové diskotéky, plavecký stadion, saunu apod.).</p> <p>Tři základní režimy resocializace pro ubytované klienty CESOP:</p> <ul style="list-style-type: none"> - režim neodkladné péče (mladiství klienti v krizovém stavu) - režim azylové péče (trvale zaměstnaní nebo studující bez bydlení) - režim resocializační péče (stíhání pro delikt)
cephalo-	z řeč. kefalé = hlava (lat. caput = hlava)
cerebelární	týkající se mozečku
cerebrální	mozkový (týkající se mozku)
cerebropatie	organické poškození mozku
circulus vitiosus	bludný kruh, chybný postup, kdy jedno vadné řešení navazuje na druhé stejně pochybné; bezvýhodná situace
cirhóza	ztvrdnutí orgánu, zmnožení vaziva (např. cirhóza jater)
cirkadiánní	trvajících přibližně den, opakujících se přibližně jednou denně
církev	náboženská společnost – institucionalizovaná společnost věřících; u nás může působit jen na základě registrace MK ČR
civilizovaný	společenský (opak barbarského)
cizinec	je fyzická osoba, která není státním občanem České republiky (národnost zde není určujícím kritériem); vstup i pobyt cizinců na území ČR je regulován; člověk pocházející z jiné země nebo příslušný k jiné kultuře
CNS (zkratka)	centrální nervová soustava (mozek a mícha)
coitus	soulož, koitus (pohlavní styk v užším slova smyslu)
coming out	přiznání sexuální orientace – proces osobního přijetí homosexuální orientace nebo akt odhalení homosexuální orientace před blízkými lidmi
	Č
čin	je takové jednání, které si člověk uvědomuje jako společenský akt, který vyjadřuje jeho vztah k jiným lidem
činnost	v psychologii tímto pojmem rozumíme: 1. přizpůsobování se organismu prostředí; 2. výraz pro aktivitu, tj. cokoli, čím se jedinec zaměstnává (obvykle hra, učení, práce) v pedagogice je zdůrazňována snaha, vůle a vytyčení cíle k němuž činnost směřuje
členství	přináležitost jednotlivce k lidské skupině nebo k instituci
	D
de-	ze, od, se
decentní	slušný, jemný, nevtíravý
defekace	vyprazdňování stolice
defekt	poškození, porucha, vada, nedostatek; chybění či postižení nějaké funkce či orgánu
defektivita	je důsledkem defektu, který se projevuje poruchami ve funkční a psychické výkonnosti, poruchami ve vztahu k sobě a k prostředí

	(má výrazně psychosociální dimenze)
deficient	subjekt, u kterého se projevuje mentální, senzorická nebo motorická insuficience (nedostatečnost)
deficit	chybění, nedostatek
deflorace	porušení panenské blány
deformita	znetvoření
degenerace	ztvrdnutí, vývojový ústup, vrozené či dědičné úchytky
degradace	snížení, zbavení významu, hodnoty, ocenění, postavení, hluboké snížení úrovně (např. osobnosti)
dehonestující	snížující lidskou důstojnost
deindividuace	skupina za jistých okolností způsobuje, že se v ní jedinec „ztrácí“, což ovlivňuje jeho chování
deinstitucionalizace výchovy	výraz sociální pedagogiky popisující výchovné působení na sociálně ohrožené jedince (nebo skupiny), které probíhá v jejich přirozeném prostředí mimo rámec běžných výchovně vzdělávacích struktur a organizací (blíže viz streetwork); neústavní formy péče, dobře klientovi dostupné a nevytrhávající klienta z jeho přirozeného prostředí, tedy péči poskytovanou v rámci komunity
Deklarace práv dítěte OSN	dokument vydaný v roce 1959; zakotvuje právo dítěte na zvláštní ochranu, aby se mohlo rozvíjet fyzicky, duševně i morálně, duchovně a sociálně zdravým způsobem, v podmínkách svobody a důstojnosti
delikt	jednání porušující normu, přestupek, trestný čin; poklesek, přečin, protiprávní čin
delikvence	delikventní chování – úmyslné antisociální jednání, páčání činů, které jsou v rozporu s právními nebo mravními normami určité společnosti; obecné označení pro činnost porušující zákonné nebo jiné normy chování; obvykle se pod tímto pojmem rozumí protispolečenské chování v širším slova smyslu než kriminalita; ve speciální pedagogice se termín používá pro označení protispolečenského jednání osob do 18 let věku; někteří autoři rozlišují termín dětská delikvence (do 15 let) a juvenilní delikvence (od 15 do 18 let); v kriminologii a kriminalistické praxi se však můžeme setkat s termínem delikvence pouze pro označení protispolečenské činnosti ve věkové kategorii do 15 let u věkové kategorie 15 – 18 let s termínem kriminalita mladistvých
delirium	obluzené vědomí, ztráta orientace provázená zmateností
delirium tremens	halucinace při chronické otravě alkoholem; je onemocnění charakteristické pro pijáky destilovaných nápojů; jeho typickými prodromálními příznaky jsou nespavost, ulekanost a strach; někdy mohou nástupu deliria předcházet křečovitě záchvaty; klasická triáda příznaků: zastřené vědomí a zmatenost, smyslově živé halucinace a iluze, výrazný tremor (třes); obvykle propuká v noci
demagog	falešný vůdce, štváč, pobuřovač (přeneseně)
demence	soubor příznaků vyvolaný organickými změnami centrální nervové soustavy; nejvýznamnějším projevem je úbytek komplexu kognitivních funkcí, především inteligence a paměti; je to získané postižení (např. po úraze), (x vrozené postižení – mentální retardace); demenci lze diagnostikovat až po druhém roce života (do té doby je defekt posuzován jako mentální retardace)

demografie	kvantitativní studium lidských populací či lidských společenství a jejich vývoje
demonstrativní sebevražedný pokus	nápodoba sebevražedného jednání, jejímž smyslem je manipulace se sociálním okolím, psychický nátlak, citové vydírání a zastrahování sebevraždou
demoralizace	pokles morálky jednotlivce nebo společenské skupiny
depersonalizace	je získaná porucha osobnosti; je to porucha subjektivního prožívání vlastní osobnosti, zahrnující jak tělesnou složku, tak psychickou (může se objevit v různých souvislostech, často jen dočasně); stav odosobnění, pocit odcizení, kdy se svět zdá být snový
depistáž	aktivní vyhledávání určitého znaku v populaci; screening
depravace	mravní efektnost, zpustlost, mravní pokleslost, morální otupělost
deprese	sklíčenost, skleslost, snížené sebehodnocení, pocit smutku a pochybnosti o sobě; pesimismus
depresivní	sklíčený, smutný
depresivní nálada	též nálada melancholická; chorobně pokleslé sebevědomí a sebedůvěra, sklíčenost, stísněnost, beznaděj, časté sebevražedné úmysly, úbytek osobních zájmů, snížení činorodosti, nálada je zvnějšku neovlivnitelná, trvá více dnů i týdnů
deprivace	strádání – následek prožitých stavů, v nichž jedinec nemohl delší dobu dostatečně uspokojovat své biologické, psychické či sociální potřeby; jedná se o chronické neuspokojení potřeb nebo nedosahování vytyčených cílů
deprivant, deprivantství	nově užívaný termín (Drtilová et Koukolík 1996) – deprivanti jsou lidé, kteří z biologických, psychologických nebo sociokulturních důvodů nedosáhli lidské normality či o ni přišli
deskripce	popis
deskriptivní	popisný
desocializace	odtažení se či únik z interpersonálních vztahů, chorobná sociální izolace, vzdání se vztahů mezi lidmi
desociální mechanismus	vývojové fáze (vnitřní zralost) desociality: desociální epizoda, náhoda, akcent, pohotovost, tendence a orientace (tyto fáze představují současně i diagnostické kategorie)
despekt	opovržení, pohrdání
despotismus	panovačnost (despota = samovládce, tyran)
detekce	odhalení, zjištění
deteriorace	získaný defekt, snížení rozumové výkonnosti, zhoršení, úpadek, zejména duševních schopností (paměti a logického usuzování)
determinace	v psychologii studium podmíněnosti psychických jevů činiteli biologickými (genetickými, fyziologickými) nebo vlivy vnitřně psychickými (např. motivace) či sociálními (např. výchova); určení, vymezení
determinanta	určující, usměrňující činitel
děti	nezletilí, nedospělá osoba; kategorie ve věkovém rozmezí 6 – 15 let při používání termínu souvisejícím s kriminalitou; kriminální jednání je ze statistického hlediska sledováno od 6 let; stejný termín se používá v etopedické terminologii; z obecného hlediska se většina odborníků shoduje na věkové hranici pro označení dětí 0 – 15 let; WHO vymezuje kategorii dítě jako lidského jedince od

	narození do 18 let (ne od početí) pro ukládání ochranné výchovy je významný věk 12 let – jestliže osoba v době po dovršení 12 let a nedovršení 15 let spáchala čin jinak trestný, je beztrestná; soud ovšem v občanskoprávním řízení takové osobě uloží ochrannou výchovu; → mládež; → mladistvý
děti na ulici	děti, o něž rodiče nemají dostatečný zájem a které tráví naprostou většinu volného času na ulicích (na městských sídlištích); rodiny těmto dětem obvykle poskytují přístřeší a stravu; ne všechny tyto děti pravidelně navštěvují školu; v rodinách těchto dětí jsou sociální, psychické a zdravotní problémy častější než v jiných rodinách; vhodnou formou sociální práce je sanace rodiny (podpora rodiny – postupy podporující fungování rodiny); → děti ulice
děti ulice	děti bez domova – děti žijící dlouhodobě na ulicích, přespávají v opuštěných domech, živí se žebráním, krádežemi v obchodech, pouličními službami a prodejem zboží, někdy i prostitucí; nechodí do školy; kontakt s rodinou buď nemají vůbec, nebo jen sporadicky; rodina se o ně nedokáže postarat; některé jsou na útěku z ústavních zařízení; mají zdravotní problémy, některé jsou závislé na drogách; představují vysoce rizikovou skupinu; nejvhodnější metodou rehabilitace je umístění dítěte do náhradní rodiny; → děti na ulici
detoxifikace	léčení abstinenčního syndromu, který vznikne po přerušení užívání návykové látky a bezprostředně pacienta neohrožuje na životě
detoxikace	postup, jehož cílem je zbavit tělo návykové látky, a to bez použití léků
dětské lékařství	→ pediatrie
dětský domov	je zařízení, které zajišťuje výkon nařízené ústavní výchovy svěřenců bez vážných poruch chování; ve vztahu k dětem plní zejména úkoly výchovné, vzdělávací a sociální; děti se vzdělávají ve školách, které nejsou součástí dětského domova; základní organizační jednotkou je koedukovaná rodinná skupina dětí zpravidla různého věku i pohlaví; zařízení pro děti, které nemají možnost vyrůstat v rodině, a to proto, že rodina není schopna či ochotna se o ně starat (tzv. sociální sirotci)
dětský domov se školou	je zařízení, které zajišťuje péči o děti: a) s nařízenou ústavní výchovou (mají-li závažné poruchy chování, nebo které pro svou přechodnou nebo trvalou duševní poruchu vyžadují výchovně léčebnou péči); b) s uloženou ochrannou výchovou; c) jsou-li nezletilými matkami a jejich děti; děti nemohou být vzdělávány ve škole, jež není součástí dětského domova se školou; dětské domovy se školou se zřizují odděleně pro děti v souladu s body a – c; podle potřeby v nich mohou být zřízeny rodinné skupiny odděleně v souladu s body a – c; jsou sem umísťovány děti zpravidla od 6 let do ukončení povinné školní docházky
devalvace	znehodnocení
devastace	zpusťování, rozpad
deviace	vybočení, odchylnost, úchylka od normy jednání, které skutečně či domněle porušuje obecně přijaté normy
deviace sexuální	tradiční, postupně opouštěný pojem pro zaměření sexuálního pudu

	odchylné od normy; patří sem takové poruchy sexuální orientace, které ztěžují život svému nositeli, případně ohrožují jiné lidi
deviace sociální	odchylka od společenské normy, volba jiné než běžné varianty chování; protože všechny společenské normy nejsou jasně definovány a jsou pohyblivé, je hranice mezi normálním chováním a deviací neostrá
dezintegrace (rozpad osobnosti)	je nejzávažnější získaná porucha osobnosti; dochází k narušení celistvosti osobnosti, jednotlivé složky nejsou integrovány v jeden celek a projevují se nekoordinovaně; dochází rovněž k narušení časové kontinuity, tj. vztahu k minulosti a současnosti; tato porucha se objevuje u těžkých forem schizofrenie, v pokročilejší fázi Alzheimerovy choroby apod.
diagnostická péče	jedna z forem etopedické péče (diagnostikování a stanovení diagnózy)
diagnostický ústav	je zařízení, které plní úkoly diagnostické, výchovně vzdělávací, terapeutické (v oblasti psychologické, sociální, pedagogické), organizační, metodické a koncepční; ministerstvem má určenou oblast působení – územní obvod; rozmísťuje svěřence do odpovídajících dětských domovů nebo výchovných ústavů na základě výsledků komplexního speciálně pedagogického, psychologického a sociálního vyšetření, s přihlédnutím k jejich zdravotnímu stavu; základní organizační jednotkou je výchovná skupina; diagnostické ústavy se člení podle věku dětí: dětský diagnostický ústav (dětí s neukončenou povinnou školní docházkou), diagnostický ústav pro mládež (dětí s ukončenou PŠD), diagnostický ústav (dětí s neukončenou i ukončenou PŠD)
diagnostika	1. proces rozpoznávání nemoci, odchylky, poruchy; 2. soubor různých metod pomáhajících zjišťovat nemoc, poruchu, vadu; 3. též označení oboru, který se zabývá teorií a metodologií rozpoznávání charakteristik diagnostikovaného
diagnóza	zkr. dg. – poznání aktuálního stavu, který odráží určitý stupeň patologie; slouží jako teoretický základ na odhadnutí prognózy a určení optimální terapie; rozeznání nemoci a její pojmenování [řec. <i>dia</i> = předpona s významem skrz, mezi, napříč; <i>gnosis</i> = poznání]
diferenciace	rozlišování, odlišování, třídění
diferenciální diagnostika	určité vyšetřovací metody, kterými se na základě porovnávání přítomnosti příznaků (symptomů) příznačných pro určité odchylky dospívá ke konkrétní diagnóze s cílem vyloučit diagnostický omyl
dificility (diskózy)	jsou ty výchovné nebo výukové těžkosti (problémy), které jsou ještě v rámci širší normy: nejsou tedy primární, organické, psychopatické, psychotické, ani oligofrenické; jsou částečně nebo zcela reverzibilní (zvrátané); jsou to sice vývojově nepřiměřené (dysontogenetické), avšak nepatologické a nedefektní stavy psychiky, které se projevují společensky (případně i subjektivně) nepříznivě hodnocenými způsoby chování a prožívání; dificilní děti a mládež; můžeme je napravovat v podstatě jak psychologickými prostředky, tak speciálně pedagogickým nebo léčebně pedagogickým vedením rodičů, učitelů či vychovatelů; dificity zkoumá patopsychologie

difícilní	působící starosti, těžkosti, např. ve výchově, v učení apod.; nesnadno ovladatelný, neukázněný, nepřizpůsobivý vůči rodině, škole, vrstevníkům, kolegům v práci
dimenze	rozsah v určitém směru, rozměr
dimenze člověka	biofyzická; psychická; sociálně kulturní; funkční, výkonově a pracovní technická; duchovní
dipsomanie	je onemocnění charakteristické periodickými záchvatovými stavy, u kterých dominuje neodolatelná touha po alkoholu, obrovská úzkost a impulsivní chování; jedná se o jedno z nejtěžších onemocnění, které vzniká na bázi chronického alkoholismu
direktivita	usměrnění chování určitými pokyny
dis-	předpona s významem ne-, případně roz- (opak, zápor)
disharmonie osobnosti	jednotlivé složky osobnosti jsou nerovnoměrně rozvinuty
disimulace	zastírání příznaků choroby; zapírání onemocnění
diskóza	difícilita, porucha chování nebo školních výkonů, vznikající na základě chybného učení (v širším slova smyslu)
diskrepance	rozdíl, rozpor, nesrovnalost, nesoulad, nesouhlas
diskriminace	odlišování, odlišný přístup (negativní diskriminace x pozitivní diskriminace); oddělování, potlačování, útlak
disociace osobnosti	rozpolcenost myšlení a jednání
disociální (antisociální) porucha osobnosti	podle DSM-IV (1994) jako asociální porucha; dříve jako psychopatická či sociopatická porucha; typické rysy takové osobnosti: člověk není schopen přiměřené sociální adaptace – neuznává obecně platné normy a ani se podle nich neřídí; lidé s touto poruchou jsou silně egoističtí, nezdrženliví, zaměřeni jen na bezprostřední vlastní uspokojení – nezatažují se úvahami o vhodnosti a přiměřenosti své aktivity, ve svém egoismu naopak od okolí ohledy ke své osobě vyžadují; mají potřebu velkého vzrušení, těžko snášejí nudu, potřeba vzrušení se projeví rovněž neschopností tlumit a ovládat vlastní reakce; mívají nízkou toleranci k zátěži – jejich reakce jsou neadekvátní vyvolávajícím podnětům, jsou emočně nezralí a vzrušiví, snadno reagují afektivním výbuchem, agresivitou a násilím, nejsou schopni přiměřeného sebeovládání; nejsou schopni adekvátního hodnocení situace, mají slabě rozvinuté svědomí – neprožívají pocity viny ani po závažných trestných činech, mají sklon obviňovat jiné lidi a vlastní chování různým způsobem omlouvat; mají omezenou schopnost sociálního učení, jejich chování je obtížně ovlivnitelné zkušeností; vztahy k lidem jsou ovlivněny jejich nestálostí, nespolehlivostí a bezohledností; poruchy chování u lidí s touto poruchou jsou diagnostikovány již v dětství (postupně problémy narůstají); nezvládají roli dospělého, nedokáží se stát zodpovědnými, nezávislými a soběstačnými; je u nich zvýšené riziko kriminálního chování
disociální poruchy chování	jsou relativně málo závažné, odstranitelné a zvládnutelné za použití běžných pedagogických opatření; nepředstavují zásadní riziko ani pro jejich nositele, ani pro společnost; jsou například vývojovou odchylkou nebo jsou vázány bezprostředně na stav po úrazu či na stav sociální nouze, který bývá postupně racionálně i emocionálně zvládnut a v důsledku toho odezní (např. dětský

	vzdor aj.)
disociativní (konverzní) poruchy	částečná nebo úplná ztráta normální součinnosti mezi pamětí na minulé události, vědomím vlastní identity, současnými pocity a ovládáním tělesných pohybů (tyto poruchy mají sklon k vymizení během několika týdnů nebo měsíců; předpokládá se u těchto poruch psychogenní příčina)
disocilita	nespolečenskost, poruchy chování vůči společnosti, též kriminální chování (přestupky), trestné činy
dispozice	vloha, předpoklad, sklon k určitým chorobám nebo pohotovost k určitým typům chování; kromě dědičnosti je utváří způsob prostředí, prostředí, věk i pohlaví
dlouhodobost etopedické péče	obecná zásada etopedické péče (další obecné zásady etopedické péče: pedagogický charakter, sociální kontext, humanistický přístup, systémovost, komplexnost, přiměřenost, soustavnost)
dobrovolnické organizace	organizace sdružující občany, kteří společně pracují pro obecné blaho bez nároku na plat; vytvářejí tak alternativu ke státním organizacím, resp. k organizacím zřízeným samosprávou, ba dokonce podle některých autorů představují nejvýznamnější aktéry žádoucího trendu v soudobých společnostech – odklonu od dirigistického státu směrem k občanské společnosti
dohled	monitoring – míra rodičovské informovanosti o aktivitách dítěte mimo domov; v souvislosti s alternativním trestem – soubor konkrétních aktivit, jež zajišťují, aby pachatel pohybující se ve společnosti dodržoval uložená omezení, nařízení a podmínky
dohoda o poskytnutí péče	v případě dobrovolného pobytu v diagnostickém ústavu – trojstranná dohoda mezi vedoucím zařízení, zákonnými zástupci svěřence a svěřencem samotným + vyšetření v PPP
domácí násilí	násilné chování mezi dospělými členy existující (popř. bývalé) domácnosti nebo mezi osobami, které mají společné děti
dominance	osobnostní vlastnost, kdy převládá touha, sklon ovládat druhé, prosazovat sebe sama, nepoddávat se (opakem je družnost)
dominantní	ovládající, převládající, panující, vůdčí, sebeprosazující, nadřazený
dominující	převažující
doping	povzbuzování jedince k vyššímu výkonu (např. farmakologicky)
dotazník	vědecká a diagnostická metoda; metoda hromadného získávání údajů pomocí písemných otázek
dovednosti	schopnosti (způsobilost) praktické aplikace vědomostí a speciálních schopností; jsou učením získané dispozice ke správnému, rychlému a úspornému vykonávání určitých činností (fyzických i psychických) vhodnými metodami; dovednosti: senzorické, intelektové, senzomotorické a sociální
droga	termín s mnoha významy, z nichž nejjobecnější je lék; původně látka organického původu užívaná jako léčivo, nyní psychoaktivní látka, jež po vpravení do organismu může u jedince vyvolat chorobnou závislost; klasifikace drog: canabinoidy – konopné drogy, opiáty, stimulantia – stimulační látky, halucinogeny a psychotropní léky
drogová závislost	patologická vazba mezi jedincem a drogou, která bývá charakterizována nutkavou potřebou k opakovanému užívání dané psychoaktivní látky, tendencí ke zvyšování dávek a výskytem

	abstinenčního syndromu v případě vysazení; poškozuje jedince fyzicky, psychicky i sociálně
DSM-IV	Diagnostický a statistický manuál Americké psychiatrické asociace (4. verze)
dys-	předpona s významem porucha, zeslabení
dysfunkce	termín vyjadřující pomocí latinské předpony dys- poruchu přirozeného průběhu určitého děje, nebo oslabení činnosti (např. dyslexie – vývojová porucha čtení)
dysgeneze	porušený vývoj
dysontogeneze	poruchy vývoje
dysthymní poruchy	nepříjemné zvraty nálad, stavy duševní nepohody; psychická rozladěnost provázená celkovou podrážděností, mrzoutstvím či smutkem
	E
ego	já, subjekt
egocentrický	zaměřený na sebe
egoismus	sobectví, sobeckost v myšlení, cítění a jednání, prosazování vlastních zájmů
ekologická determinace chování	chování podmíněné prostředím
eliminace	vyloučení
emancipace	uvolnění se z dřívějších sociálních vazeb; osamostatnění se, zrovnoprávnění
emoce	city, stavy vzrušení projevující se zvláštním chováním doprovázeným až fyziologickými změnami organismu; vyjadřují prožívání subjektivního stavu a vztahu k působícím podnětům
emočně nestabilní porucha osobnosti	typické rysy takové osobnosti: tendence jednat impulzivně, bez ohledu na důsledky jednání; emoce těchto lidí jsou proměnlivé a nevypočitatelné, snadno se mění i vlivem nepatrného podnětu; nejsou schopni svoje pocity ani svoje chování ovládat; bývají neukáznění, neplní svoje povinnosti, nejsou dostatečně zodpovědní; uspokojení svých potřeb nedovedou omezit nebo odložit; bývají nesnášenliví, mívají konflikty s ostatními, zejména pokud by je někdo chtěl kritizovat nebo jim v něčem bránit; nejsou schopni zvládnout roli dospělého: nedovedou systematicky pracovat, bývají promiskuitní a nestálí v partnerských vztazích; v jejich případech je riziko asociálního chování; plánované kriminální činy nejsou pro ně typické – spíše se jedná o důsledky náhlého impulzu či reakce na pocit provokace ze strany jiného člověka; jejich problémem jsou spíše výbuchy násilí, které nelze předvídat; je pro ně typický důraz na vlastní práva a neschopnost plnit svoje povinnosti hraniční typ nestabilní osobnosti – jde o podskupinu v této kategorii; typické rysy takové osobnosti: porucha identity, narušená a nejasná představa o sobě samém; sklon k nestálým, ale emočně intenzivním vztahům, které vyústí v emoční krizi; impulzivita a sklon k sebepoškozujícímu jednání (např. sexuální excesy, abúzus drog apod.); chronické pocity prázdnoty; opakované suicidální tendence; emocionalita těchto lidí bývá

	nápadně nestabilní, převažuje negativní ladění, nejistoty ve vztahu k sobě samému, typické bývá nápadné impulzivní chování
empatie	schopnost vcítění se do prožívání druhého člověka (do pocitů a postojů); pocit sounáležitosti
empirický	získaný zkušeností
empirický výzkum	výzkum opřený o zkušenostní data (získaná přímým pozorováním, dotazníkovým šetřením, pokusem nebo analýzou dokumentů), jež mají obvykle kvantitativní charakter a jsou statisticky zpracovaná
empirie	zkušenost, souhrn prožitků a poznatků, které jedinec získává během svého života a které zařazuje do své hodnotové stupnice
empirie	zkušenost
encefalon	mozek
encefalopatická etiologie	příčina, která spočívá v drobném poškození mozku
encefalopatie	poškození mozku, onemocnění mozku
endemický	trvale se vyskytující na určitém místě
endogenní	vnitřní
endogenní determinace chování	chování podmíněné, určené vrozenými dispozicemi
endogenní faktory	vnitřní faktory (činitelé) působící např. na rozvoj osobnosti člověka
enkopréza	znečišťování se, pokálení se (často bez organického poškození svěračů)
enkulturace	proces včleňování jedince do kultury; vrůstání do kultury
entuziasmus	nadšení, zanícení pro něco, zápal pro něco
enuresis diurna	bezděčné denní pomočování
enuresis nocturna	enuréza – bezděčné noční pomočování dítěte (které se již v předešlém vývoji naučilo dodržovat tělesnou čistotu, či u dospělého), jež není zapříčiněno ani infekční chorobou či neurologickým postižením, ani organickou poruchou močového ústrojí; jde o psychosomatické onemocnění
EOI (zkratka)	epilepsie, padoucnice
eretický	neklidný, dráždivý
ergoterapie	činnostní léčba, též pracovní terapie, léčba prací
ergotizace	vrůstání do pracovního procesu a podmínek práce
erotický	vztahující se k lásce či pohlavnímu životu
eruptivní	výbušný
ethylismus	alkoholismus; → alkohol, → alkoholová toxikomanie
etika	1. mravověda, nauka o mravnosti, o původu a podstatě morálního vědomí a jednání; 2. soustava mravních zásad, morálka, mravnost
etiologie	nauka o vnitřních a vnějších příčinách vzniku nemocí, poruch a narušení
etiopatogeneze	původ, příčina, vznik a vývoj chorobných změn; soubor příčin a mechanismů vzniku nemoci
etnografie	historická věda, která se zabývá hmotnou a duchovní kulturou národů, národností, etnických skupin apod.
etoped – speciální pedagog	profesionální označení speciálního pedagoga mládeže sociálně narušené (tzv. obtížně vychovatelné); jeho úkolem je reedukace narušených jedinců

	Model kompetencí speciálního pedagoga		
	INFORMATIVNÍ	FORMATIVNÍ	
	vědomosti	dovednosti	osobnostní vlastnosti
	všeobecné	senzorické	charakterové
	speciální	sociální	volní
		intelektuální:	zájmy
		diagnostické	
		didaktické	
	řešit problém		
etopedická péče	soubor pedagogických, psychologických, sociálních a zdravotních služeb		
etopedie	(speciální) pedagogika osob mravně narušených, s poruchami chování a emocí; jeden z oborů speciální pedagogiky, který se zabývá výchovou, převýchovou, vzděláváním a pracovní přípravou mravně narušených jedinců (někteří autoři nazývají tuto mládež jako obtížně vychovatelnou, mravně vadnou, psychosociálně narušenou, maladjustovanou, delikventní atd.); v roce 1969 se etopedie vyčlenila jako samostatný obor z psychopedie (nejmladší obor SP); někdy používaný pojem speciální pedagogika etopedická [řec. <i>éthos</i> = zvyk nebo <i>ethos</i> = mrav; řec. <i>paideia</i> = výchova]		
étos	mrav, charakter		
etylik	alkoholik; → alkohol; → alkoholová toxikománie		
euforie	bezstarostná povznesená nálada (někdy nepřiměřená situaci)		
eufunkce	přiměřená, správná funkce (x afunkce)		
evaluace	hodnocení		
evidentní	zřejmý, patrný, nepochybný, nepotřebující dokazování		
exaktní	přesný, založený na bezpečně zjištěných faktech, na matematických metodách		
exces	výstřelek, nemírnost, vybočení z mezí		
excesivní	nadměrný, přemrštěný		
excitace	vzrušení, podráždění		
exekuce	provedení, výkon		
exitus	úmrtí		
exkluze	vyločení handicapovaných z hlavního proudu intaktní společnosti (x inkluze)		
exogenní	vnější, vycházející z vnějšku, zevního původu, z vnějších příčin		
exogenní faktory	vnější (činitelé) faktory působící např. na rozvoj osobnosti člověka		
experiment	pokus – zejména jako způsob vědeckého bádání; metoda vědeckého poznání, při které se zkoumají za kontrolovaných a řízených podmínek určité jevy		
explozivní	výbušný		
expresivní chování	nehrané, ryzí, spontánní, je výrazem skutečného prožitku, opakem tohoto chování je chování adaptivní		
extáze	vytržení, krajní nadšení, citový stav spojený s nevnímáním okolí		
extrovert	jedinec, který se snadno projevuje navenek, je činorodý, orientuje svou psychickou energii směrem ven a je také otevřen vlivům zvnějšku, rád vyjadřuje své emoce, rád komunikuje s ostatními lidmi		
extroverze	zaměření psychického života navenek		

	F										
fabulace	podávání smyšlené historky tak, jako kdyby byla reálná										
facies	obličej, tvář, plocha, vnější plocha										
facilitace	usnadnění, ulehčení, nápomoc, zesílení										
faktory ovlivňující zdravotní stav	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th colspan="2" style="text-align: center;">Přehled faktorů a % podíl vlivu na zdravotní stav:</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td style="text-align: center;">genetika – dědičnost</td> <td style="text-align: center;">8 – 10 %</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">životní prostředí</td> <td style="text-align: center;">8 – 15 %</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">systém zdravotní péče</td> <td style="text-align: center;">10 – 15 %</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">životní styl (způsob života)</td> <td style="text-align: center;">asi ± 60 %</td> </tr> </tbody> </table>	Přehled faktorů a % podíl vlivu na zdravotní stav:		genetika – dědičnost	8 – 10 %	životní prostředí	8 – 15 %	systém zdravotní péče	10 – 15 %	životní styl (způsob života)	asi ± 60 %
Přehled faktorů a % podíl vlivu na zdravotní stav:											
genetika – dědičnost	8 – 10 %										
životní prostředí	8 – 15 %										
systém zdravotní péče	10 – 15 %										
životní styl (způsob života)	asi ± 60 %										
fakultativní	nepovinný, nezávazný (x obligatorní)										
familia simplex	jednoduché až primitivní rodinné prostředí										
familiární	rodinný										
fantasmagorie	přelud, výplod fantazie										
fantazie	obrazotvornost, schopnost živé, tvořivé představivosti										
farmacie	obor zabývající se přípravou léků										
farmakoterapie	léčba pomocí léků										
favorizace	nadržování										
febrilie	horečnatý stav										
febrilní	horečnatý										
febris	horečka										
feed back	zpětná vazba										
femina	žena										
fenotyp	<p>je soubor konkrétních vlastností organismu, který je výslednicí dlouhodobých a velice složitých vztahů mezi souborem dědičných dispozic, tj. genotypem, a faktory životního prostředí, které se v průběhu života neustále mění z hlediska intenzity, kvality i času;</p> <p style="text-align: center;">GENOTYP × PROSTŘEDÍ ⇒ FENOTYP</p>										
fertilita	plodnost										
fertilizace	oplodnění										
fetus	plod										
fikce	výmysl, smyšlenka, pomyslný jev										
filozofie	<p>je soustava kritického uvažování o problémech bytí, světa, poznání a člověka, lidské kladení otázek po základu, smyslu porozumění a vysvětlení světa jako celku a místa člověka v něm (hledá obecné vlastnosti člověka, struktur přírody, společnosti i kosmu)</p> <p><small>[řec. <i>filein</i> = milovat; řec. <i>sofiá</i> = moudrost, doslova láska k moudrosti]</small></p>										
Flashback (angl.)	zpětný náraz, zpravidla se jím rozumí: 1. stav příbuzný požití drogy, aniž byla droga aplikována (může nastat až po několika dnech, týdnech dokonce i rocích po poslední dávce marihuany, pervitinu i LSD); 2. vracející se vzpomínka na traumatický zážitek, typické pro posttraumatickou stresovou poruchu										
fluktuace	střídání (např. zaměstnání); změna, kolísání										
fobie	patří mezi úzkostné poruchy; chorobný strach z určitých podnětů, situací, např. zvířat, výšek, výtahů atp.; silné strachy, které jsou nepřiměřené podnětu, anebo nejsou podloženy nějakým pochopitelným důvodem										
forezní	soudní										

forenzní psychologie	psychologie pachatelů trestné činnosti													
formy a projevy syndromu CAN		<table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>aktivní</th> <th>pasivní</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Tělesné týrání, zneužívání a zanedbávání</td> <td>tržné, zhmožděné rány a poranění, bití, zlomeniny, krvácení, dušení, otrávení, smrt</td> <td>neprospívání, vyhladovění, nedostatky v bydlení, ošacení, ve zdravotní a výchovné péči</td> </tr> <tr> <td>Duševní a citové týrání, zneužívání a zanedbávání</td> <td>nadávky, ponižování, strašení, stres, šikana, agrese</td> <td>nedostatek podnětů, zanedbanost duševní i citová</td> </tr> <tr> <td>Sexuální zneužívání</td> <td>sexuální hry, pohlavní zneužití, ohmatávání, manipulace v oblasti erotogenních zón, znásilnění, incest</td> <td>exhibice, video, foto, audiopornografie, zahrnutí dětí do sexuálních aktivit dospělých</td> </tr> </tbody> </table>		aktivní	pasivní	Tělesné týrání, zneužívání a zanedbávání	tržné, zhmožděné rány a poranění, bití, zlomeniny, krvácení, dušení, otrávení, smrt	neprospívání, vyhladovění, nedostatky v bydlení, ošacení, ve zdravotní a výchovné péči	Duševní a citové týrání, zneužívání a zanedbávání	nadávky, ponižování, strašení, stres, šikana, agrese	nedostatek podnětů, zanedbanost duševní i citová	Sexuální zneužívání	sexuální hry, pohlavní zneužití, ohmatávání, manipulace v oblasti erotogenních zón, znásilnění, incest	exhibice, video, foto, audiopornografie, zahrnutí dětí do sexuálních aktivit dospělých
		aktivní	pasivní											
	Tělesné týrání, zneužívání a zanedbávání	tržné, zhmožděné rány a poranění, bití, zlomeniny, krvácení, dušení, otrávení, smrt	neprospívání, vyhladovění, nedostatky v bydlení, ošacení, ve zdravotní a výchovné péči											
	Duševní a citové týrání, zneužívání a zanedbávání	nadávky, ponižování, strašení, stres, šikana, agrese	nedostatek podnětů, zanedbanost duševní i citová											
	Sexuální zneužívání	sexuální hry, pohlavní zneužití, ohmatávání, manipulace v oblasti erotogenních zón, znásilnění, incest	exhibice, video, foto, audiopornografie, zahrnutí dětí do sexuálních aktivit dospělých											
	Zvláštní formy syndromu CAN:													
	Münchhausenův syndrom v zastoupení													
	systémové týrání a zneužívání													
	organizované týrání a zneužívání													
	rituální týrání a zneužívání													
	týrání	Zanedbávání												
formy etopedické péče	terénní péče (oficiálně neexistuje – MŠMT tuto formu neřeší; „street worker“); ambulantní péče; ústavní péče; poradenská péče; diagnostická péče; terapeutická péče; azylová péče; preventivní péče													
formy ovlivňování sociálně patologických jevů ve společnosti	represe (zabývá se jevy – poruchami již vzniklými – důsledky) a prevence (zabývá se předcházením vzniku jevů a jejich důsledků – poruch)													
fraktura	zlomenina													
frontální	čelní													
frustrace	zmaření – psychický stav doprovázený negativními emocemi; vzniká v situaci, kdy se jedinci na cestě k cíli objeví překážka, která vede k oddálení nebo znemožnění dosažení cíle; zmaření, nemožnost uspokojit potřebu													
funkce	je pojem pro způsob chování systému zaměřeného k nějakému úkolu, účelu; u člověka jde především o funkce vegetativní, sensorické, motorické a psychické													
funkce postoje	je pojem, jímž se rozumí to, že různí lidé zastávají postoje z různých příčin, přičemž jeden postoj může mít víc než jeden důvod a funkce, kterým postoj slouží, mají vliv na konzistentnost (pevnost) a odolnost vůči změně													

funkce rodiny	<p>a) biologicko-reprodukční (sexuální) – zabezpečuje udržení života početím a porozením nového člověka (nejde jen zplodit a přivést na svět dítě, ale zabezpečit mu všechny potřebné podmínky pro život a pro jeho další vývoj)</p> <p>b) ekonomicko-zabezpečovací – hmotné zabezpečení (příprava stravy, úklid, vedení domácnosti)</p> <p>c) socializačně-výchovná – zájem a péče o dítě, jeho výchova, porozumění jeho vývoji a potřebám, rozvíjení jeho dispozic a schopností, prosazování jeho nejlepšího zájmu; proces socializace – rodina jedna ze 3 primárních společenských skupin (skupina rodiny; skupina předškolní ⇒ školní ⇒ pracovní; skupina vrstevníků)</p> <p>d) emocionální funkce – vázána na zralé lidi a je nejdůležitějším kohezivním faktorem rodiny (koheze = soudržnost)</p>
funkce ústavní péče	1. podpora a péče (kojenecké ústavy, dětské domovy a dětská centra, ústavy sociální péče, dětské domovy různého typu); 2. léčba, výchova, resocializace (zdravotnická zařízení – nemocnice, stacionáře; školská zařízení – diagnostické ústavy, dětské domovy, dětské domovy se školou a výchovné ústavy); 3. omezení, vyloučení, represe (uzavřená oddělení psychiatrických léčeben, vězení)
fylogeneze	vývoj druhu; vznik a vývoj organismů, rostlinných a živočišných druhů [řec. <i>phylos</i> = kmen, řec. <i>genesis</i> = počátek]
fyzilogie	je biologická věda, která zkoumá životní pochody uvnitř těl organismů a funkce jednotlivých částí těl organismů
fyzilogický	stav organismu ve zdraví (nepřítomnost chorobného – patologického) (x patologický)
	G
gambler	anglický slangový výraz pro karbaníka či hazardního hráče; v naší psychiatricko-psychologické literatuře se užívá termín patologický hráč
gamblerství	hráčská náruživost, přemáhající puzení k hazardní hře
gambling	hráčství na hracích automatech
gay	mužský homosexuál
genetika	je biologická věda, která se zabývá dědičností (hereditou) a proměnlivostí (variabilitou) organismů
genitálie	pohlavní ústrojí
genocida	fyzické vyhubení určité populace (z rasových, náboženských či národnostních důvodů)
genotyp	souhrn všech dědičných předpokladů; představuje většinou pouze dispozice ke vzniku určité, normální či patologické, vlastnosti organismu; každý genotyp má své vymezené hranice, tj. reakční normu, v níž je schopen na vlivy prostředí reagovat; prostředí rozhoduje o tom, jaký bude konkrétní fenotyp v rámci tohoto rozmezí (→ fenotyp)
gonorea	kapavka (pohlavní nemoc)
graffiti	kresby či nápisy stříkané sprejem na zdech nebo jiných plochách, u nichž je možno předpokládat, že vzhledem k poloze vyvolávají (sochy, pomníky, metro, železniční vagon apod.); graffiti legální

	(např. výzdoba budovy kontaktního centra) a graffiti nelegální (např. autobusová zastávka)
grand mal	velký (epileptický) záchvat
gravidita	těhotenství
gravis	těžký
	H
habitus	celkový vzhled, typ, držení těla, postava
halucinace	přelud, klamný vjem, nejdůležitější porucha vnímání; nemocný je chorobně, nezvratně přesvědčen, že to, co vnímá, odpovídá realitě, ačkoli jeho vjem vznikl bez působení reálného podnětu
halucinogeny	halucinogenní drogy – přírodní i syntetické látky, převažujícím účinkem je zde široké ovlivnění psychiky (změny nálady, halucinace); patří sem: lysohlávky (halucinogen psilocybin), LSD-25 (ve formě „tripů“), meskalin (z kaktusu), atropin (durman); typy poruch: akutní intoxikace halucinogenem
handicap	hendikep – je odchylka od normy, která je tak velká, že se stává nepřijatelnou, a přináší proto znevýhodnění; nevýhoda; představuje různé druhy znevýhodnění, ke kterým dochází v důsledku disabilit (snížených schopností, potenci a výkonů)
harasment	sexuální obtěžování
hazardní hra	je definována jako investice hodnoty do jakékoli hry (události či sázky) s nepředvídatelným výsledkem, jejíž osud do jisté míry závisí na náhodě; vyskytuje se v mnoha formách: loterie, karty se seškrabávacími políčky, kasinové hry, sportovní sázky, internetové hazardní hry, koňské a jiné dostihy, sázky ve videohrách či sázkových kancelářích, hraní v karty, v kostky a účast na dobročinných hrách typu binga
hazardní hráčství	bývá popisováno termíny jako „patologické“, „problematické“ či „kompulzivní“; většina lékařů a zdravotníků rozlišuje mezi „patologickým“ a „problematickým“ hazardním hráčstvím; patologické hazardní hráčství – je definováno jako přetrvávající a opakované maladaptivní chování, které nelze lépe popsat jako manickou epizodu (DSM-IV) problematické hazardní hráčství – je hráčství všech osob, které mají s hazardními hrami problémy, ovšem nesplňují diagnostická kritéria DSM-IV termín kompulzivní hráčství – užívají laici a některé organizace (co do tíže postižení bývá přirovnáváno k hráčství patologickému)
heredita	dědičnost
hereditární	dědičný
heterogenní	různorodý (heterogenní skupina – je složena z různorodých členů, např. chlapců, děvčat, starších, mladších)
heteronomní	nesamostatný, závislý
heterosexualita	normální pohlavní orientace, tj. na jedince opačného pohlaví
hierarchie hodnot	je pojem, kterým rozumíme uspořádaný systém hodnot, a to podle důležitosti, který určuje nejobecnější postoje, životní styl a morálku každého člověka
hippoterapie	léčení jízdou na koni
histrionská porucha	typické rysy takové osobnosti: akcentovaná emocionalita a

osobnosti	teatrálnost; emoční labilita, nestálost a povrchnost; zvýšená sugestibilita; nadměrná potřeba vzrušení; důraz na vlastní osobu, egocentričnost, potřeba upoutávat pozornost; častější u žen než mužů; partnerství těchto žen bývá konfliktní a nestabilní; mívají konflikty i s jinými lidmi, např. na pracovišti, kde jsou častým zdrojem problémů
histriónství	přehnané upozorňování na vlastní osobu připomínající herecké vystoupení
hlavní proud (mainstream) dění ve společnosti	<ul style="list-style-type: none"> - nemusí, ale obvykle znamená většinový (majoritní) - nemusí, ale obvykle znamená obecný - nemusí, ale obvykle znamená normální - nemusí, ale obvykle znamená běžný - nemusí, ale obvykle znamená standardní
hlavní skupiny handicapovaných dle druhu postižení	<ul style="list-style-type: none"> - dlouhodobě a trvale nemocní - mentálně postižení - postižení s potížemi v učení - psychicky postižení - řečově postižení - sluchově postižení - sociálně narušení - tělesně postižení - zrakově postižení - kombinovaně postižení (duálně nebo několikanásobně postižení, multihandicap, sdružené vady)
hodnota	je pojem užívaný pro vlastnost, kterou jedinec přisuzuje určitému objektu, situaci, události nebo činnosti ve spojitosti s uspokojováním jeho potřeb, zájmů; hodnoty se vytvářejí a postupně diferencují v procesu socializace, jsou součástí společenského vědomí; hodnoty lze dělit na pozitivní (co je žádoucí) a negativní (nežádoucí); absolutní a relativní; přímé a nepřímé
homicidální	mající sklony k útokům na druhé osoby pod vlivem duševní choroby
homicidium	vražda člověka, zabití
homogenní	stejnorodý
homosexualita	sexuální sklon k příslušníkům téhož pohlaví
hospic	denní stacionář i hospitalizační instituce pro nevléčitelně nemocné
hospitalismus	vývojová porucha v důsledku nedostatečného množství podnětů (např. při dlouhodobém pobytu dítěte v nemocnici, při pobytu v málo stimulujících kolektivních zařízeních)
hostilita	nepřátelskost; může se projevovat pasivně jako přezíravost až chladná odmítavost, ale i aktivně jako ironizující, zraňující urážlivé chování
hostilní	nepřátelský, agresivní vůči jiným či vůči sobě
hostitelská péče	zástupná péče – zvláštní forma pěstounské péče, kdy děti z dětských domovů jezdí na návštěvy (víkendy, prázdniny) do rodin (důvody: navazování nových přátelských vztahů a sledování fungujících rodin); tato forma není přímo zákonem upravena (rozhoduje ředitel

	DD)
hráčství	závislost na hazardních hrách, která ovládá životní styl člověka na úkor jiných hodnot a závazků, tj. na úkor vztahů k nejbližším lidem, k práci i na úkor jiných zájmů (patologické hráčství, gambling); sociální hráčství – sociální hráči: hrají obvykle s přáteli při návštěvách nebo ve společenských hernách a přestanou hrát v okamžiku, kdy utratí svou „částku na hraní“ x patologičtí hráči: odcházejí za hraním od rodin a svých přátel a hrají bez ohledu na prohrané částky peněz; peníze si půjčují a vracejí je nepravidelně nebo nevracejí vůbec
hráčství a sázkařství	→ patologické hráčství
humanismus	lidství, láska k člověku, snaha pomoci
hygiena	obor zabývající se zdravým způsobem života
hymen	panenská blána
hyperfunkce	nadměrná činnost určitého orgánu
hyperkinetické poruchy	poruchy patrné od dětství, jejichž hlavními příznaky jsou neklid, nesoustředěnost, neobratnost, zbrkllost, impulzivita, emocionální labilita; porucha se v posledních klasifikacích duševních poruch odlišuje od syndromu hyperaktivity (ADHD); první typ (syndrom hyperaktivity) je definován pouze jako porucha pozornosti spojená s hyperaktivitou; druhý typ (hyperkinetické poruchy) je spojen s dalšími poruchami chování včetně situačně nepřiměřené agresivity; tato porucha často předchází delikventnímu chování během dospívání a v dospělosti (→ syndrom hyperaktivity)
hyperplazie	nadměrný vývin některých částí těla; zvětšení orgánu nebo jeho části zmnožením buněk
hypersexualita	zvýšená sexuální aktivita na základě zvýšeného pohlavního pudu
hypnotika	léky navozující spánek (staršími hypnotiky jsou barbituráty s nežádoucími účinky); jsou užívány perorálně; k rozvoji závislosti je obvykle zapotřebí nejméně několika měsíců denního užívání; u toxikomanů bývají hypnotika užívána jako doplněk jiných látek; typy poruch: akutní intoxikace sedativy a hypnotiky, odvykací stav po užívání sedativ a hypnotik
hypofunkce	nedostatečná činnost určitého orgánu, snížená funkce
hypochondrie	těžkomyslnost, psychická porucha, při které se postižený jedinec obává možného onemocnění a úzkostlivě se soustředí na kontrolování svého tělesného stavu (pozorováním organismu, jeho jednotlivých orgánů a funkcí)
hysterie	druh neurózy, nepřiměřené chování, nedostatek sebeovládání, chorobný sklon k afektivním reakcím
	CH
charakter	je souhrn psychických vlastností osobnosti, které se projevují v mravní stránce jejího chování a jednání; projevují se ve vztahu člověka k ostatním lidem, k práci, k přírodě i k sobě samému; formuje se především působením výchovy a dalších společenských jevů
charitativní organizace	dobročinné organizace, založené a pracující na základě dobročinnosti, lidumilnosti a lásky k bližnímu (charita – křesťanská láska k bližnímu projevující se pomocí poskytovanou lidem

	v nouzi)
chování	je souborem vnějších projevů, které jsou zpracováním a vyjádřením vnitřní situace člověka; je pojem, kterým rozumíme souhrn vnějších projevů, činností, jednání a reakcí organismu; obvykle bývá děleno z pohledu psychologie podle své povahy na instinktivní, návykové a rozumové; obecně chováním rozumíme vnější činnost, řeč, mimiku a jednání (cílené, záměrné chování)
chování adaptivní	účelně se přizpůsobující dané situaci – předstírání, zastírání, stylizace
chování cílesměrné	je pojem pro účelově zaměřené chování zvířat i člověka; je vyvoláno potřebami jako hlad, žízeň, nebezpečí, pocit osamělosti; je podmíněno předchozí zkušeností, schopností učit se, zaměřeností a vytrvalostí
chování expresivní	vyjadřující skutečné smýšlení a pocity – bezprostřední výraz prožívání
chování lidské	je takové chování, které je výslednicí, společnou funkcí prostředí a vnitřního stavu jedince; není tak bezprostředně určováno fyziologickými potřebami, ale je nejvariabilnější, a proto méně předvídatelné, než je tomu u ostatních živočišných druhů; je řízeno nejen touhou přežít, ale též uplatnit se, seberealizovat
chování patologické	je taková forma lidského chování, která je neúnosná buď pro jedince samotného, protože žije trvale v napětí, nespokojenosti, nevykonnosti a selhává v interpersonální interakci anebo je neúnosná pro společnost (což je dáno sociálními normami), event. je neúnosná jak pro jedince, tak i pro společnost, tj. okolí, ve kterém žije
chování sociální	je chováním jedince v sociálním kontextu; jedná se o chování ovlivněné přítomností, postoji či jednáním druhých nebo ovlivňující druhé, případně oboje; jde o základní činnosti, které umožňují vytváření, fungování a udržování skupin; podle sociobiologů je lze hodnotit srovnáním s chováním jiných druhů, potom studiem rozdílů mezi lidskými populacemi a nakonec uvnitř nich; patří sem též chování získané sociálním učením
chování získané	je chování, které jedinec nabyl učením a zkušeností; vyšším živočichům je dědičně dána potřeba získávat nové poznatky
chronický	vleklý, trvalý
chtění	je proces vědomého úsilí, určité jednání zaměřené na dosažení cíle
chudoba	situace, v níž jedinec nebo určitý sociální útvar nemůže ze svého příjmu krýt existenční minimum, nemůže uspokojovat ani své nejnnutnější životní potřeby, a proto potřebuje hospodářskou pomoc zvenčí
	I
identifikace	v psychologii vyjadřuje ztotožnění se s nějakou osobou, s jejími zájmy, představami (např. matky s dítětem)
identita	totožnost; jedincem prožívaná vlastní jedinečnost, obraz sebe sama
impulzivita	sklon jednat náhle (bez úvahy) ze silného vnitřního popudu, bez zřejmého důvodu, bez jasného cíle a účelu
incentiva	vnější pohnutka chování, pobídka – vnější podnět, který aktualizuje motivační dispozici, aktivuje motivy a tím i jednání;

	stimul
incest	pohlavní styk mezi nejbližšími pokrevními příbuznými, krvesmilství
incidence	počet, výskyt (např. nějakého onemocnění) v populaci za určitý časový snímek
indikace	zdůvodněnost určitého postupu (např. diagnostického nebo léčebného)
individuace	proces stávání se sebou samými, získávání osobní identity
individuální program rozvoje osobnosti svěřených dětí	je to metoda péče v etopedii; na základě anamnézy a stanovené diagnózy dítěte (klienta) je vytvořen (vypracován) individuální program, obsahující stanovené (adekvátně vybrané) prostředky, metody a formy práce s cílem individuálního rozvoje osobnosti svěřeného dítěte (klienta) v příslušném zařízení
individuum	jednotlivec, jednotlivý člověk, konkrétní osobnost ve své jedinečné svéráznosti
infantilita	dětské projevy
infantilní	chorobně dětský, nevypělý, dětský, vývojově zaostalý
inhibice	útlum, potlačení
inkluze	splývání (handicapovaných s hlavním proudem intaktní společnosti) (x exkluze)
inkompatibilita	neslučitelnost (x kompatibilita)
inkompatibilní	neslučitelný
inkoordinace	nesouhra
insomnie	nespavost
instabilita	psychomotorický neklid, nevyrovnanost
insuficience	nedostatečnost, selhávání; neschopnost plnit základní funkce (např. insuficience rodiny)
intaktní jedinec	nedotčený, neporušený, netknutý (nepostižený jedinec)
integrace	sjednocení; začlenění jednotlivců či skupin do stejného celku s alespoň minimální soudržností
integrita	celistvost; neporušenost všech struktur a funkcí osobnosti; bezúhonnost hlavně v morálně etickém smyslu
inteligence	je označením pro rozsah určitých kognitivních (poznávacích) schopností, které umožňují řešit problémy, učit se, přizpůsobovat se, zobecňovat apod.
intence	záměr, úmysl, cíl, zaměřenost
interakce	vzájemné ovlivňování lidí, obvykle v bezprostředním styku, její součástí je komunikace; vzájemné působení dvou nebo více činitelů na sebe
interdisciplinární	přístup využívající poznatků a metodik jiných vědních oborů
interpersonální	mezilidské (vztahy apod.)
intervence	opatření, jímž se reaguje na zvýšené riziko sociálního selhání či na selhání; lze použít i pro akce, které spadají do kategorií sekundární a terciární prevence
intimní	důvěrný, blízký
intolerance	nesnášenlivost
intoxikace	otrava; celkové postižení organismu způsobené jedovatou látkou, nebo nepřiměřeným množstvím látky užívané běžně jako lék či otrava nesprávně užitou látkou používanou normálně pouze

	v malých dávkách jako pochutina (např. otrava alkoholem, kořením)
intravenózně	do žil
introspekce	psychologická metoda pozorování vlastních vnitřních psychických stavů a procesů; sebezpozorování
introvert	osoba, která soustřeďuje veškerý zájem na sebe, která se do sebe uzavírá, klade na první místo vnitřní život
introverze	zaměření osobnosti (já) na vlastní vnitřní svět
invalidita	trvalá, částečná nebo úplná neschopnost práce
invektiva	ostré obvinění, útočná námitka, slovní napadení
involuce	stárnutí
inzultovat	napadnout (tělesně)
ipsace	pohlavní sebeukájení, sebeuspokojování, onanie, masturbace
ireverzibilní	nezvratný, nevratný (např. nemoc, která se nedá vyléčit)
ironie	posměšek
izolace	osamocení, odloučení, ztráta kontaktu, oddělení
	J
já	organizační centrum osobnosti s integrační funkcí
jednání	je pojem vyjadřující záměrné chování jedince, které je založeno na určité motivaci, měnící dosavadní stav či situaci; volní chování – všechna činnost, kterou člověk dělá uvědoměle; 3 etapy: motivace, rozhodování a realizace
jednání cílevědomé	je pojem pro jednání, které je založeno na vědomí cíle, touze jej dosáhnout, znalosti strategie a důsledků, které vyvolá
jednání sociální	je pojem označující jednání účelné, rozumové, poplatné očekávání jiných osob, takové, které je v souladu s hodnotami etickými i estetickými, tradicemi, s emočním doprovodem
jednání volní	je pojem pro jedincem řízené a vědomé uskutečňování cesty k dosažení motivovaného cíle; je charakterizováno možností volby; vývojově jde o nejvyšší stupeň motivace, v níž se podstatným způsobem uplatňuje vnitřní kontrola záměrného a aktivního jednání
	K
kachektický	sešlý, zchřadlý, „zchátralý“, hubený
kachexie	výrazné vyhubnutí (zhubnutí), tělesná zchátralost spojená se spavostí, apatií, snížením paměti a oslabením výkonnosti intelektu
kanabinoidy	jsou látky obsažené v indickém konopí, známé jako marihuana, hašiš, tráva aj.; hlavní aktivní euforizující složkou je delta-9-tetrahydrokanabinol (THC), různé další účinky jsou způsobeny i dalšími aktivními kanabinoidy; obvykle se kouří, ale mohou se také polykat (prodlouží se tím začátek působení, ale mohou tak být požitý nekontrolované velké dávky); typy poruch: akutní intoxikace kanabinoidy, škodlivé užívání kanabinoidů
karcinom	zhoubný nádor vznikající z epitelu
karence	nedostatek nějaké látky (např. v potravě)
kasta	uzavřená skupina, jejímž členem se člověk stává svým narozením; reguluje rituálním způsobem kontakty s jinými kastami
katamnéza	zkoumá situaci, v níž se jedinec nalézá po určitém časovém odstupu od ukončení úpravy nebo nápravy a hledá příčiny recidivy

	(návratu) potíží, opakování nežádoucích jevů; vývoj případu po skončení intervence, výsledek přešetření případu po určité době po skončení intervence (katamnestické vyšetření)																
kauza	věc, spor, předmět soudního jednání, právní důvod pro vznik závazku																
kauzalita	příčinnost (causa = příčina)																
kazuistika (CASE-STUDY)	popis konkrétního případu určitého onemocnění, které má často zajímavý a poučný charakter																
klasifikace	třídění; řazení do skupin podle jistých hledisek																
klasifikace anamnézy	<table border="1"> <tr> <td colspan="2">Obvyklé dělení anamnézy:</td> </tr> <tr> <td>rodinná anamnéza</td> <td>osobní anamnéza</td> </tr> <tr> <td><i>anamnesi familiaris</i></td> <td><i>anamnesi personalis</i></td> </tr> <tr> <td>zkr. RA</td> <td>zkr. OA</td> </tr> <tr> <td>zdravotní údaje o příbuzných nemocného, postiženého</td> <td>předchorobí nemocného, postiženého</td> </tr> <tr> <td colspan="2">Jiné dělení anamnézy:</td> </tr> <tr> <td>objektivní anamnéza</td> <td>subjektivní anamnéza</td> </tr> <tr> <td>výsledky vyšetření a nálezů získané nezávisle na výpovědích nemocného (sdělení jiných osob, laboratorní vyšetření aj.)</td> <td>vlastní výpověď nemocného o jeho životní historii a příznacích jeho současného onemocnění</td> </tr> </table>	Obvyklé dělení anamnézy:		rodinná anamnéza	osobní anamnéza	<i>anamnesi familiaris</i>	<i>anamnesi personalis</i>	zkr. RA	zkr. OA	zdravotní údaje o příbuzných nemocného, postiženého	předchorobí nemocného, postiženého	Jiné dělení anamnézy:		objektivní anamnéza	subjektivní anamnéza	výsledky vyšetření a nálezů získané nezávisle na výpovědích nemocného (sdělení jiných osob, laboratorní vyšetření aj.)	vlastní výpověď nemocného o jeho životní historii a příznacích jeho současného onemocnění
Obvyklé dělení anamnézy:																	
rodinná anamnéza	osobní anamnéza																
<i>anamnesi familiaris</i>	<i>anamnesi personalis</i>																
zkr. RA	zkr. OA																
zdravotní údaje o příbuzných nemocného, postiženého	předchorobí nemocného, postiženého																
Jiné dělení anamnézy:																	
objektivní anamnéza	subjektivní anamnéza																
výsledky vyšetření a nálezů získané nezávisle na výpovědích nemocného (sdělení jiných osob, laboratorní vyšetření aj.)	vlastní výpověď nemocného o jeho životní historii a příznacích jeho současného onemocnění																
klasifikace drog	psychoaktivní látky: alkohol, opioidy, kanabinoidy, sedativa nebo hypnotika, kokain, jiná stimulantia (včetně kofeinu), halucinogeny, tabák, organická rozpouštědla																
klasifikace poruch chování	<ol style="list-style-type: none"> poruchy chování se sociálním základem <ol style="list-style-type: none"> poruchy chování disociálního rázu (zlozvyky – nežádoucí návyky, vzdorovitost, lež, krádeže, záškoláctví a útěky) poruchy chování asociálního rázu (negativismus, závislostní chování – závislosti, sebepoškozování, sebevražda, sexuální deviace) poruchy chování antisociálního rázu (delikvence) poruchy chování na základě psychických onemocnění a poruch (neurózy a neurotické projevy chování) 																
kleptomanie	chorobné nutkání krást často nepotřebné, bezcenné věci																
klient	termín užívaný pro jedince, který se nalézá v psychologické, sociální nebo zdravotní péči; též osoba využívající určitých profesionálních služeb (např. poradenských, právních, bankovních)																
klinická psychologie	je aplikovaná psychologická věda, která se orientuje na diagnostiku duševních nemocí a potíží a na psychoterapeutickou péči o nemocné, včetně somaticky nemocných lidí																
kodifikace	uzákonění																
kognitivní	poznávací																
koitus	soulož, kohabitace																
kokain (cocainum)	stimulancium; je přirozený alkaloid z listů jihoamerického stromu Erythroxylon coca; má psychoaktivní účinky; kokainisté dříve většinou kokain šňupali, v současné době je častější kouření purifikovaného kokainu nebo jeho injekční aplikace; krystalický																

	purifikovaný kokain – crack (kouří se, účinkuje rychle a je vysoce návykový); chronické šňupání – rinitidy, následné krvácení z nosu, případně perforace nosního septa; intravenózní aplikace – riziko přenosu infekce (zejména AIDS, hepatitida B a C), vznik sepse a tromboflebitidy (poškození žil); typy poruch: akutní intoxikace kokainem, odvykací stav po užívání kokainu
komerční sexuální zneužívání dítěte	je použití dítěte pro sexuální účely výměnou za peníze nebo za odměnu v naturálních mezi dítětem, zákazníkem, prostředníkem nebo agentem, a jinými, kdo vydělávají na obchodu s dětmi pro tyto účely
komparace	srovnání, srovnávání, přirovnání (myšlenkový pochod)
kompatibilita	slučitelnost (x inkompatibilita)
kompence	obecně vzájemná náhrada, vzájemné vyrovnávání dvou jevů, hodnot; speciálně pedagogická nápravná (terapeutická) metoda – souhrn všech speciálně pedagogických postupů zaměřených na zlepšování výkonnosti jiných než postižených funkcí (další metody: reedukace a rehabilitace)
komplementární	doplňující se navzájem, doplňkový
komplikace	ztížení (např. původní choroby), složitost
komprezivita	obsáhlost, zahrnutí, ucelenost, komplexnost
komprezivní speciální pedagogika (KSP)	je souborný termín označující několik skutečností: obsáhlost, zahrnutí řady disciplin, ucelenost, komplexnost a generalizovanost pojetí; jako vědní obor představuje KSP ucelený, vnitřně diferencovaný, logicky strukturovaný systém odborných poznatků o handicapovaném člověku v situaci výchovy nebo také o jevech edukace handicapovaných jedinců, cílevědomého rozvoje interakce a dalších podmínek jejího průběhu
kompulze	nutkavé jednání; nemocný cítí nutkání provést určitý úkon, činnost, přestože k tomu nemá žádný rozumný důvod a nesouhlasí s tím, např. než opustí byt, několikrát překročí práh tam a zpět; vzniká v reakci na obsedantní (vtíravé) myšlenky s cílem snížit pocit úzkosti
kompulzivní porucha	anankastická porucha osobnosti – obsedantně-kompulzivní osobnost je charakterizována pocitem nejistoty a pochybností, jež vedou k nadměrné svědomitosti, tvrdošijnosti, pečlivosti a rigiditě; častý bývá perfekcionismus a puntičkářská přesnost a následná potřeba opakovaně kontrolovat detaily; <i>synonyma</i> : obsedantní porucha osobnosti, obsedantně-kompulzivní porucha osobnosti
komunikace	je výměna různých obsahů informací mezi dvěma nebo více jednotlivci nebo skupinami; záměrné i nezáměrné sdělování zpráv pomocí symbolů [lat. <i>communicatio</i> = sdělení; sloveso <i>communicare</i> = sdílet, svěřovat, stýkat se, sjednávat, někomu něco dát, sdílet s někým výměnu informací]
komunita	mnohovýznamový, částečně kulturně podmíněný termín; zájmová skupina, společenství, obec, veřejnost, organizovaná společnost; někdy sousedství; lidské společenství s tělesnými vnitřními pouty, silnou soudržností, která obývá určitý prostor, kde vykonává činnosti; zpravidla tvoří samosprávnou jednotku
komunitní systémy	komunitní programy – programy nabízející skupinám rizikové

	mládeže smysluplné trávení volného času; komunitní programy v užším slova smyslu – programy organizované občanskými skupinami v lokalitách, v nichž roste delikvence mládeže
konfabulace	výmysly a bájná tvrzení
konflikt	jedna z náročných životních situací, střetnutí protichůdných sil; rozpor, střetávání; psychologicky hlavně v citovém životě
konformita	podlehnutí jednotlivce co do úsudku a co do jednání nátlaku skupiny
konformní chování	chování, které je v souladu s normami a hodnotami ostatních členů skupiny
kongenitální	vrozený; získaný za prenatalního života, tj. během nitroděložního vývoje; existující v okamžiku narození
konsiliární	poradní (při obtížných problémech)
konstituce	1. ústava, ustanovení; 2. obecně stavba, skladba, struktura
kontakt	spojení, styk (sociální), setkávání se
kontaktní střediska protidrogové prevence	kontaktní centra – nízkoprahová zařízení poskytující služby sekundární a terciární prevence (drogovou závislostí ohroženým či závislým jedincům)
kontext	souvislost
kontinuum	nepřetržitost, trvání
kontracepce	obrana proti početí; antikoncepce
konvence	soubor pravidel, úmluva, dohoda, společenská zvyklost bez kodifikace (uzákonění), ujednání, zvyk
korupce	úplatkářství
kreativita	tvořivost
kriminalita	zločinnost – používáme jako synonymum výrazu skutečná kriminalita, je to množina všech trestných činů definovaných v zákoně a spáchaných kýmkoli, tedy i osobou, která ještě není trestně odpovědná
kriminalita bagatelní	společensky nepřilíš závažná kriminalita, která je na hranici mezi přestupkem a trestným činem
kriminalita latentní	kriminalita, jež nebyla zjištěna orgány činnými v trestním řízení
kriminalita mládeže	je součástí celkové kriminality; zahrnuje jednání mladistvých osob, jehož důsledkem je porušení společenských zájmů na takovém stupni společenské nebezpečnosti, který je charakteristický pro trestný čin (kryje se s termínem juvenilní delikvence); v praxi se setkáváme s termínem prekriminalita (kryje se s termínem dětská delikvence), označujícím obdobné jednání u dětí do 15 let
kriminalita zjevná	kriminalita registrovaná – kriminalita, jež byla registrována a je vykazována ve statistických údajích
kriminologie	věda o stavu, dynamice a příčinách trestné činnosti, o metodách zkoumání kriminality jako společenského jevu, o způsobech a prostředcích k jejímu předcházení
krizové centrum	psychiatrická pomoc v akutních krizových situacích
kult	má několik významů: 1. je skupina lidí, uctívajících ideologii, věc, zvíře nebo osobu (v tomto pojetí kult nevzniká odštěpením od určité víry, ideologie či filozofie – na rozdíl od sekty); 2. je standardizovaný komplex úkonů, obřadů, který určuje individuální i kolektivní chování (v tomto smyslu je podstatnou součástí

	každého náboženství a jeho cílem bývá jednak projevení náboženské úcty a jednak získání přízně nadpřirozených sil); 3. kultem nazýváme i volné náboženské organizace se specificky konstituovaným souborem víry a rituálů (rituálem rozumíme v tomto pojetí pravidelné, pevnou kultickou tradicí dané vykonávání magických nebo bohoslužebných úkonů); typickým prvkem kultů je uctívání jedince, na kterého jsou vázány jak rituály, tak i víra [lat. <i>cultus</i> = uctívání]
kurativní	léčebný
kurátor	pečovatel
kurátor pro mládež	na obecních úřadech s rozšířenou působností, popř. na úřadech městských částí statutárních měst, existuje odbor sociálních věcí – má několik oddělení, z hlediska etopedické problematiky je nejdůležitější oddělení péče o děti a rodinu, k jehož pracovníkům mimo jiné patří i kurátoři pro mládež; kurátor pro mládež je specializovaný pracovník sociálního referátu, který se zabývá: 1. nezletilými dětmi do 15 let, které se dopustily činu jinak trestného nebo přestupku; 2. mladistvými (15 – 18 let), u nichž bylo zahájeno trestní stíhání nebo kteří se dopustili přestupku; 3. dětmi a mladistvými s opakovanými poruchami chování závažného rázu (záškoláctví, útky z domova, agresivita, toxikomanie, alkoholismus, prostituce aj.) - kurátor úzce spolupracuje se školami (např. při záškoláctví)
	L
labilita	nevyváženost, kolísavost, nestálost, vratkost, proměnlivost
lakrimace	pláč
latence	prodleva, skrytost, utajenost
latentní	utajený, skrytý, bezpříznakové období nemoci
lateralita	levá – leváctví; pravá – praváctví; dominance některé z mozkových hemisfér
LDE = LMD	lehká dětská encefalopatie, lehká mozková dysfunkce
legalita	formální zákonnost, zákonný stav; to, co je v souladu s platnými zákony
legalizovat	uzákonit
legislativa	zákonodárství, tvorba právních norem, činnost zákonodárných sborů
legislativní normy etopedické péče	občansko-právní řízení: předběžné opatření a ústavní výchova (rozhoduje soud); trestní řízení: ochranná výchova (rozhoduje soud); všichni budou umístěni do výchovných ústavů
legitimita	oprávněnost státní moci, legitimnost na základě určitých zásad, shoda s právem
lehká mozková dysfunkce	LMD – starší označení pro poruchy učení a chování u dětí s průměrnou až nadprůměrnou inteligencí, u nichž je předpokládána nebo prokázána příčinou odchylka funkce CNS; dnes se v podobném významu užívá termín hyperkinetický syndrom; ADHD
liberální	snášenlivý, svobodomyslný

Listina základních práv a svobod	je základním souborem práv člověka v měřítku českého právního řádu, která zaujímá nezastupitelné místo; jako součást ústavního pořádku představuje právní dokument s nejvyšší právní silou
lokální	místní (x totální)
LONER klub	klub založený v roce 2001 při Speciální škole pro žáky s více vadami ve Zlíně k problematice autismu (loner – z angl. samotář)
longitudinální studie	studie, v níž jsou osoby, resp. zkoumané znaky sledovány dlouhodobě, někdy i po dobu překračující život jedné generace
lues	příjice, syfilis
	M
major (maior)	větší
majorita	sociologický termín označující zpravidla větší či dominantní část společenského útvaru, která má významný podíl na tvorbě pravidel a kulturních norem (x minorita)
makro-	velký (x mikro-)
maladaptace	nepřizpůsobivost; snížená schopnost přizpůsobit se určitým změnám nebo sociálním očekáváním; nežádoucí, nevhodné přizpůsobení
malformace	nesprávné vytvoření, vývojové vady, zrůdy
maligní	zhoubný (x benigní)
malum	zlo
maniak	duševně nemocný, nápadně vzrušený, chorobně aktivní
mánie	duševní porucha vyznačená rozjařeností a pohyblivostí
manifestní	zjevný, zřejmý, zřetelný (x latentní)
manus	ruka
manželství	je podle zákona o rodině trvalé společenství muže a ženy založené zákonem stanoveným způsobem; hlavním účelem manželství je založení rodiny a řádná výchova dětí; uzavřením manželství vzniká manželům řada práv a povinností jak osobního, tak i majetkového charakteru; způsoby zániku manželství: smrtí jednoho z manželů, prohlášení manžela za mrtvého, rozvod, sporný rozvod, nesporný rozvod (smluvený rozvod)
maskulinita	soubor typických mužských znaků
masmédiá	prostředky masové komunikace
masturbace	sebeukájení, onanie, ipsace
maturace	zrání, vyžívání
medikace	léčení pomocí léků
mentální	1. duševní, psychický; 2. inteligenční, intelektový
mentální retardace	je souhrnné označení vrozeného defektu rozumových schopností; hlavní znaky: nízká úroveň rozumových schopností (snížené IQ), postižené je vrozené (x demence), postižení je trvalé; MR je jedním z projevů odchylky, resp. poruchy CNS
metapotřeba	je pojem označující potřebu vyšší, druhotnou, sekundární; v teorii A. Maslowa se jí rozumí vyšší lidská potřeba, jako je potřeba spravedlnosti, krásy, pořádku, cti a sebeaktualizace
metastáza	dceřiné (filiální) ložisko, obvykle zhoubného nádoru nebo infekce
metoda analýzy a hodnocení produktů činnosti svěřence	poskytuje důležité diagnostické údaje o svěřenci; metodou posuzujeme výsledky nejrůznějších druhů činnosti ve volném čase svěřence i při přípravě na vyučování, úroveň a kvalitu pracovních a

	sportovních výkonů, výtvarných, modelářských, rukodělných či technických výtvorů a výrobků (vyhodnocení výsledků má funkci diagnostickou, motivační a výchovnou)
metody etopedické diagnostiky	slouží ke zjišťování diagnostických údajů o svěřenci; k dispozici má speciálně pedagogická diagnostika etopedická širokou škálu diagnostických metod a prostředků: pozorování, rozhovor, metoda analýzy a hodnocení produktů činnosti svěřence, metoda analýzy a interpretace zprostředkovaných informací, přirozený experiment a dotazník
metody péče v etopedii	depistáž, diagnostika, reedukace, kompenzace, rehabilitace, prevence, poradenství (individuální, skupinové, rodinné), azylová péče, psychoterapeutické techniky, sociální trénink (návlek sociálních dovedností), komunitní systémy (intenzivní terapie)
metody v etopedii	základní skupiny metod: výzkumné metody, diagnostické metody, speciálně pedagogické nápravné (terapeutické) metody (metody péče v etopedii)
Mezinárodní klasifikace nemocí (z roku 1993)	MKN-10; dokument vydaný Světovou zdravotnickou organizací (WHO), kodifikující (kodifikace – uvedení něčeho v systém) typy nemocí; v současné době se užívá 10. revize (MKN-10); v oblasti duševních poruch a poruch chování má na praxi vliv i americký systém DSM (nyní 4. verze, DSM-IV), → DSM-IV
Mezinárodní klasifikace postižení, vad a handicapů	Mezinárodní klasifikace fungování, vad a zdraví – dokument vydaný Světovou zdravotnickou organizací (WHO), kodifikující různě stupně vad a postižení; v současné době se užívá 2. platná verze s názvem ICDH-2
migréna	záchvatovitá bolest hlavy provázená celkovou nevolností, zvracením a duševními příznaky
mikce	močení
mikro	malý (x makro)
minor	menší (x major, maior)
minorita	je tvořená skupinou osob, které jsou pro svou fyziognomii, rozdíly v jazyce, zvycích nebo odlišné kulturní vzorce odloučeny od ostatních, a ve společnosti, v níž žijí, s nimi bývá jednáno odlišně a nerovně (diskriminace) (x majorita)
mióza	zúžení zornice (x mydriáza)
mládež	je spojována s různými věkovými kategoriemi v závislosti na předmětu a rozsahu zkoumání jednotlivých vědních oborů; většinou označení pro širší skupinu jedinců ve věkové kategorii do 18 let; zákon sice tuto skupinu přesně nespecifikuje, avšak občanský zákoník hodnotí osoby starší 18 let jako zletilé (plnoleté); → děti; → mladistvý
mladiství a zákon o soudnictví ve věcech mládeže	zákon se vztahuje na dvě věkové skupiny mládeže: <ul style="list-style-type: none"> - na děti mladší 15 let - na mladistvé (15 – 18 let) dítě , které v době spáchání činu jinak trestného nedovršilo 15. rok svého věku, není trestně odpovědné (soud pro mládež v tomto případě učiní opatření potřebná k jeho nápravě: dohled probačního pracovníka; zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve středisku výchovné péče; ochranná výchova), tato opatření uloží soud pro mládež

	<p>v občanském soudním řízení</p> <p>mladistvý, který v době spáchání činu dovršil 15. rok a nepřekročil 18. rok svého věku je pak již trestně odpovědný podle tohoto zákona a bude se proti němu konat trestní řízení</p> <p>provinění – je trestný čin spáchaný mladistvým</p> <p>- upustí-li soud pro mládež od uložení trestního opatření, hledí se na mladistvého, jako by nebyl odsouzen</p> <p>viz také opatření uložená mladistvému</p>
mladistvý	je pojem trestněprávní; osoba ve věkové kategorii 15 – 18 let, která je trestně odpovědná ze zákona s jistým omezením (trestní odpovědnost mladistvého začíná spácháním trestného činu v den, který následuje po dni dovršení 15 let a končí v den dovršení 18. roku života); z hlediska výše trestu se setkáváme s dalším termínem – blízký věku mladistvého – podle právní teorie je myšlen věk do 20 let; → děti; → mládež
mobilita	pohyblivost
model výchovy	vybrané modely: 1. autokratický styl, integrační styl, liberální styl; 2. výchova autokratická, tradiční, patriarchální; liberální výchova s nezájmem o dítě; pesimální forma výchovy, rozporné řízení se záporným vztahem; výchova emočně rozporná, jeden z rodičů zavrhuje, druhý extrémně kladný nebo dítě je s ním v koalici; výchova přísná a přitom laskavá; optimální forma výchovy se vzájemným porozuměním a přiměřeným řízením; laskavá výchova bez požadavků a hranic; kamarádský vztah, dobrovolné dodržování norem; rozporné řízení relativně vyvážené kladným emočním vztahem; 3. autoritářský styl; zanedbávající styl; autoritativně-vzájemný styl; shovívavý styl
monitorování	trvalé sledování
morbidity	nemocnost, tj. poměrné číslo výskytu určité nemoci v určité jednotce času a na určitém území
morbidity	chorobný
morbus	nemoc, choroba
morbus downi	mongolismus (Downova nemoc, Downův syndrom) – trizomie 21
mortalita	úmrtnost (na určitou nemoc nebo celková)
motilita	hybnost
motiv	důvod, podnět, pohnutka jednání; psychologická příčina reakcí, činností a jednání člověka zaměřené na uspokojování určitých potřeb; příčina chování
motivace	vyjadřuje hybné síly lidského chování (vysvětlení motivace odpovídá na otázku, proč se jedinec chová určitým způsobem); představuje proces, který zajišťuje energetizaci chování, jeho usměrňování a udržování v požadovaném směru – k dosažení cíle; podnět nebo souhrn podnětů vedoucí k jednání a ovlivňující chování jedince
motorický	týkající se pohybu, hybný
motorika	souhrn všech pohybů lidského těla, celková pohybová schopnost (hybnost) organismu: motilita – pohyby prováděné většinou hladkými svaly x mobilita – schopnost pohybů kosterního svalstva, které umožňuje člověku přemísťování těla a pracovní výkon
mravní narušenost	znak jedinců s poruchami chování, který charakterizuje narušený

	vztah k hodnotovému systému; vystihuje primární příčinu poruch chování (<i>synonyma</i> : širší pojem: poruchy chování; dnešní spíše módní pojmenování: sociálně patologické jevy; dříve: obtížná vychovatelnost)																														
mravnostní kriminalita	jedná se o skupinu trestných činů, jejichž typickým obsahem je protiprávní zasahování do sféry svobodného rozhodování o pohlavním styku, mravního a tělesného vývoje																														
mutace	změna (1. přeměna hlasu v pubertě; 2. změna genetické informace)																														
mutilace	zmrzačení, znetvoření																														
mutismus	mlčení; obranná reakce při neporušených mluvidlech																														
muzikoterapie	léčba hudbou																														
mydriáza	rozšířené zornice, rozšíření zornic (x mióza)																														
	N																														
náhradní rodinná péče (výchova)	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <th colspan="5" style="text-align: center;">Náhradní rodinná péče (výchova) v České republice:</th> </tr> <tr> <td colspan="2" style="text-align: center;">KOLEKTIVNÍ:</td> <td colspan="3" style="text-align: center;">INDIVIDUÁLNÍ:</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">ústavní</td> <td style="text-align: center;">ochranná</td> <td style="text-align: center;">osvojení (adopce)</td> <td style="text-align: center;">pěstounská péče</td> <td style="text-align: center;">poručenství a opatrovnictví</td> </tr> </table> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <th colspan="5" style="text-align: center;">Náhradní rodinná péče v České republice:</th> </tr> <tr> <td colspan="2" style="text-align: center;">v přirozených podmínkách:</td> <td colspan="3" style="text-align: center;">v umělých podmínkách:</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">osvojení</td> <td style="text-align: center;">pěstounská péče individuální</td> <td style="text-align: center;">rodinné buňky</td> <td style="text-align: center;">dětské vesničky</td> <td style="text-align: center;">domovy rodinného typu</td> </tr> </table>	Náhradní rodinná péče (výchova) v České republice:					KOLEKTIVNÍ:		INDIVIDUÁLNÍ:			ústavní	ochranná	osvojení (adopce)	pěstounská péče	poručenství a opatrovnictví	Náhradní rodinná péče v České republice:					v přirozených podmínkách:		v umělých podmínkách:			osvojení	pěstounská péče individuální	rodinné buňky	dětské vesničky	domovy rodinného typu
Náhradní rodinná péče (výchova) v České republice:																															
KOLEKTIVNÍ:		INDIVIDUÁLNÍ:																													
ústavní	ochranná	osvojení (adopce)	pěstounská péče	poručenství a opatrovnictví																											
Náhradní rodinná péče v České republice:																															
v přirozených podmínkách:		v umělých podmínkách:																													
osvojení	pěstounská péče individuální	rodinné buňky	dětské vesničky	domovy rodinného typu																											
narcistická porucha osobnosti	typické rysy takové osobnosti: diagnosticky nejdůležitějším projevem této poruchy je trvalé velikášství, egocentrismus, porucha sebehodnocení a s tím související nápadnosti ve vztahu ke světu; porucha sebehodnocení – přeceňování vlastní důležitosti, pocit privilegovanosti, víra ve vlastní jedinečnost a výjimečnost; potřeba obdivu, zaujetí fantaziemi o vlastním úspěchu, moci apod.; vztahy k lidem jsou typické chyběním empatie, podceňováním jiných lidí a jejich využíváním k vlastním cílům, arogantním a bezohledným chováním; mohou převažovat pocit závisti nebo žárlivosti; promiskuita a nedostatek sociálních zábrán (příklad: Adolf Hitler)																														
narkoman	osoba závislá na psychotropních látkách (drogách)																														
náročná životní situace	situace, ve které se zvyšují nároky a požadavky na jedince nebo jsou ztíženy podmínky jeho života; patří k nim: stres (zátěž), frustrace a konflikt																														
národnostní menšina	obecně jakákoliv skupina lidí definovaná nějakým sociologicky významným společným znakem, která se početně nemůže rovnat jiné skupině, tvořící v dané společnosti většinu; nejčastěji se v tomto smyslu mluví o menšině v souvislosti s národností (jazykovou), rasovou nebo náboženskou (církvní) a někdy také politickou nebo sociální příslušností obyvatelstva té které země (příklady: menšina národnostní – Židé, menšina sexuální – lesbičky a gayové)																														
násilné chování	podle většiny odborníků, kteří se zabývají touto problematikou, je																														

	to chování naučené; jsme-li postaveni do situace, kdy se máme nějak zachovat, obvykle sáhneme do repertoáru předem připravených modelů; je známo, že agresivní jedinci mají tento repertoár obvykle velmi chudý, s převahou násilných řešení; násilné projevy u lidského jedince můžeme rozdělit na dva druhy násilí: na predatorní násilí a afektivní násilí; predatorní násilí je promyšlené, plánované a cílené; probíhá bez emočních projevů; afektivní násilí je náhlé, neplánované a vzniká jako reakci na pocit ohrožení; je doprovázeno velkým emočním rozrušením; v případě predatorního násilí jedinec vyhledává objekt za účelem jeho zničení; v případě afektivního násilí působí blízkost jiné osoby jako ohrožující; objekt proto vyvolává obrannou reakci
nauzea	lékařský výraz popisující žaludeční nevolnost, nucení ke zvracení; pocit, který předchází zvracení
návyk	je pojem označující reflexní jednání, čili způsob myšlení nebo chování; proces, který vrcholí v reflexu a zahrnuje příjem, přenos a reakci; je získaný sklon k vykonávání určitého úkonu, činnosti v dané situaci nebo na daný podnět; na rozdíl od dovednosti je návyk užší, více zautomatizován; naučený a zautomatizovaný způsob chování, reakce, úkon
návykové a impulzivní poruchy	všechny poruchy tohoto typu mají 3 základní znaky (MKN-10): 1. neschopnost odolat impulzu nebo pokušení, přestože člověk ví, že toto jednání je nežádoucí a má negativní důsledky; 2. jednání tohoto typu předchází postupně narůstající napětí, které nelze eliminovat (snížit) jinak než určitým činem; 3. jednání je spojeno s pocitem uspokojení, člověk po něm vědomě touží, později si je sice může vyčítat, ale na příště nebude schopen odolat; varianty těchto poruch: patologické hráčství (závislost na hře, gambling), workholismus – závislost na práci, oniomanie – závislost na nakupování, pyromanie – úmyslné zakládání ohňů a požárů, kleptomanie – nutkání k opakovaným krádežím věcí, trichlotilománie – nutkání vytrhávat si vlasy
nealkoholová toxikománie	závislost na nealkoholových drogách (opioidy, kanabinoidy, sedativa a hypnotika, stimulancia, halucinogeny, organická rozpouštědla)
necking	mazlení a erotické dotyky od pasu nahoru
nedirektivní model výchovy	významný ústavní výchovný model, jehož autorem je Alexander Sutherland Neill (narozený r. 1883 ve Skotsku); model antiautoritářské nebo také nedirektivní výchovy; model mnohem spornější než projekt SOS vesniček, ale má některé hluboce pravdivé rysy a právě pro svou provokativnost se stal předmětem plodných diskusí; hlavní výchovný princip: „Dítěti se má v jeho vývoji ponechat svoboda. Dospělý vůči němu nemá užívat své vnější autority a mezilidské vztahy mají být budovány jen na důvěře.“
nedospělý	člověk od narození do 18 let; nedospělí lidé jsou totožní s mládeží
nedrogové závislosti	představují takové primárně psychické závislosti, kdy se prožívání člověka mění na základě příjemného prožitku nebo příjemných prožitků z něčeho tak, že se přestává ovládat a narůstá u něj touha po takovém chování, které směřuje k prožívání daného příjemného

	prožitku (neodolatelné touhy člověka po něčem); člověk se jich zbavuje velmi obtížně; z hlediska medicíny nepředstavují samostatnou sourodou nosologickou skupinu, ale skupinu různých poruch, z nichž mnohé nejsou dosud řádně medicínsky popsány nebo prozkoumány; příklady: závislosti vztahující se k informačním technologiím – závislost na internetu (netomanie) a závislost na počítačových hrách; patologické hráčství (tj. chorobné hráčství, gamblerství, kompulzivní hráčství); závislost na mobilních telefonech; bankaholismus; závislost na televizi; závislost na sexu (hypersexualita); workholismus (tj. závislost na práci); patologické nakupování; patologické přejídání (tj. bulimie)
negativismus	přerušení spontánní řeči při snaze navázat rozhovor, nereagování na výzvy, resp. vykonávání opačných úkonů než bylo žádáno
negativní	záporný (x pozitivní)
nemoc	je nejen odchylka biologická, ale je to i určitý druh sociální deviace (kromě medicínského kritéria bývá tato kategorie spoluurčována i sociálně); na vznik nemoci působí somatické, psychické i sociální faktory
nemocné děti	1. akutní onemocnění a 2. chronické onemocnění
neonatální	poporodní
nesocializovaná porucha chování	kombinace přetrvávajícího disociálního nebo agresivního chování s významnými, rozsáhlými abnormitami v individuálních vztazích k ostatním dětem; zahrnuje chování samotářského agresivního typu, je přítomna agresivita, rvačky, vydírání, násilnosti; neposlušnost, hrubost, krutost nejen k lidem, ale také ke zvířatům; útoky z domova, záškoláctví, vykrádání aut, bytů, chat, obchodů; vandalismus; předčasná sexuální zralost, znásilňování
neuralgie	bolest vzniklá v oblasti určitého nervu
neurastenie	neuróza spojená s poruchami vegetativně nervovými, jako jsou např. změny krevního tlaku (nejčastěji snížení), změny frekvence tepu (zpravidla zrychlení), pocení, průjmy; nejvýraznějšími příznaky jsou pocity únavy a slabosti, pocity tísně a rozmrzelosti a pocit nedostačivosti v povolání
neurobiologie	je obor biologie, který se zabývá anatomií, fyziologií a patologií nervového systému (v našem případě podstatou mozkového pozadí poruch chování)
neurogenní	nervového původu
neurohumorální	mající vztah k nervovému systému i k hormonům
neurologie	je lékařský obor zabývající se studiem, diagnostikou a neoperační léčbou chorob nervového systému (mozku, míchy, nervů a svalů)
neurotik	osoba trpící neurózou
neuróza	označení pro velkou skupinu poruch, kterou charakterizují pocity úzkosti, různé vegetativní příznaky (pocení, dušnost, třes, sucho v ústech aj.), pocity životní nespokojenosti, vnitřní nejistoty, malé sebevědomí atp.; patří mezi nejčastější psychické poruchy; jde o funkční psychické poruchy, které jsou ve významné míře psychosociálně podmíněné a projevují se specifickými, psychickými i somatickými příznaky; nejsou spojeny s nálezem v oblasti nervového či jiného orgánového systému; typickým znakem je narušení subjektivního prožívání, tj. změna emocí;

	typy neuróz: úzkostná porucha, panická porucha, fobická úzkostná porucha, obsedantně-kompulzivní porucha, reakce na závažný stres, disociační (konverzní) poruchy – dříve hysterické neurózy, somatoformní poruchy emoční poruchy v dětství: poruchy příjmu potravy, spánku a somatické stesky; neurotické návyky a tiky; dětský strach a fobie; školní fobie; obsedantně-kompulzivní poruchy; poruchy vyměšování; poruchy komunikace a řeči; smutky a deprese
nezaměstnaní mladiství nezletilý	specifická skupina mládeže, většinou po ukončení střední školy je obsahově i významově opakem zletilosti; v etopedii, kriminologii a právní praxi termín vymezující osoby mladší 15 let, které ještě nejsou právně odpovědné; jinak se běžně používá pro označení jedinců, kteří nedosáhli zletilosti (do 18 let); trestní právo tento pojem nevyužívá, i když v trestněprávní praxi je často pojem využíván pro označení osob ve věku do 15 let
nikotin	→ tabák
nikotinismus	tabakismus – viz také tabák; typy poruch vyvolané užíváním tabáku: akutní intoxikace tabákem (nikotinem), syndrom závislosti na tabáku (nikotinu), odvykací stav po užívání tabáku (nikotinu)
nízkoprahovost	nabízení služeb klientům takovým způsobem, který klade důraz na možnou anonymitu, bezplatnost a snadnou dostupnost (jak časovou, tak prostorovou blízkost kontaktního centra místům, kde se obvykle klienti vyskytují)
nociceptivní podnět	poškozující, ohrožující, potenciálně zraňující faktor
nomen	jméno
norma	její vymezení je obtížné a nejednoznačné; norma může být chápána statisticky, funkčně nebo sociokulturně; mnohdy může být odchylka od normy pozitivní, a tudíž sociálně žádoucí; popř. být neutrální; hranice mezi normou a abnormalitou představuje jakési kontinuum – jeho vymezení závisí na mnoha faktorech (na aktuální úrovni dané společnosti, na typu skupin, na čase aj.); určité měřítko právnícky: závazné pravidlo (či jejich soubor), které je vynucované předpisy, zvykem atd. požadavek, směrnice, pravidlo, jehož zachování je závazné
normalita	vyjádření stavu (např. normalita osobnosti) (x abnormalita)
normativní	zakládající se na normě
notorický	obecně známý, trvalý, stálý
nukleární rodina	matka, otec a jejich děti
	O
O.A. (zkratka)	osobní anamnéza
občanská sdružení pro pomoc lidem v obtížných situacích	uplatňují se v systému prevence a řešení sociálně patologických jevů a doplňují činnost institucí veřejné správy a dalších subjektů (např. „Bílý kruh bezpečí“ – Sdružení pro pomoc obětem trestné činnosti a jejich blízkým; Dětské krizové centrum – zřizovatelem je „Občanské sdružení – Dětské krizové centrum, o. s.“, v roce 1992 ho založil Jiří Dunovský, a to jako první zařízení v ČR orientované na problematiku týraných, zneužívaných a zanedbávaných (CAN) aj.)

oběť	<p>je dítě, které je delší dobu objektem agrese jiných; je terčem fyzických útoků, posmívání a zesměšňování (za oběť neoznačujeme dítě, jež se do takového nežádoucího postavení dostalo jen náhodně a dočasně); obětí šikany bývá zpravidla dítě, které se nenaučilo být dostatečně asertivní na to, aby se dokázalo samo ochránit; obecně lze konstatovat, že i oběť šikany se dá vytipovat: ohroženější a rizikovější bývají většinou děti z rodiny, kde chybí otec nebo kde je hyperprotektivní výchova, v rámci které se dítěti „umetá cestička“, a kdy jej většinou matka svou péčí svazuje; obětí se ale může stát za určitých okolností každý, třeba jen tím, že se nějak odlišuje</p> <p><u>zdá se, že existují 2 typy obětí šikany:</u></p> <p>1. typ – dítě je pasivní, úzkostné a nejisté; není na něm nic, co by zjevně provokovalo útoky; agresi není schopno se bránit</p> <p>2. typ – oběť je provokující, dráždí jiné děti a posmívá se jim; když se na něj zaútočí, brání se</p> <p><u>charakteristika dětí – obětí:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - bývají úzkostné, citlivé a tiché - ve škole mívají jen málo dobrých kamarádů, někdy se nepřátelí s nikým - zdá se, že určitým způsobem signalizují svému okolí nejistotu a neschopnost bránit se proti útokům a urážkám - na ostatní obvykle působí dojemem citově labilních a fyzicky slabých jedinců, často si na něco stěžují a snaží se získat pozornost dospělých i dětí - může jít taky o děti nadměrně ochraňované rodiči a učiteli (taková přehnaná péče působí nedostatečný rozvoj schopností vyrovnávat se s obtížnějšími situacemi)
objektivní	nezávislý na jedinci a jeho vnímání, vztahující se k objektu; existující nezávisle na subjektu, na vůli člověka (x subjektivní)
obligatorní	závazný, povinný (x fakultativní)
obscénní	neslušný, necudný, nestydatý, oplzlý
obsedantně kompulzivní osobnost	nutkavě a úzkostně pečlivý jedinec, detailista, perfekcionista
obsedantní	nutkavý, vtíravý
observace	pozorování (metoda)
obsese	vtíravé myšlení; nemocný má pocit, že se mu do mysli proti jeho vůli opakovaně, stereotypně vtírají určité myšlenky, které vnímá jako cizí, rušivé, např. že ho někdo nakazí nebezpečnou chorobou; pokud se tyto myšlenky snaží potlačit, objevuje se silný pocit úzkosti
obtížná vychovatelnost	termín, kterým byla v roce 1990 nahrazena mravní narušenost a používá se v mnohé odborné literatuře až dodnes; jeho dosah je mnohem širší než pouze pro použití v etopedii a mohl by platit i pro výchovu jedinců, kteří jsou handicapováni i jiným druhem postižení
obtížně vychovatelný jedinec	termín, kterým byl nahrazen pojem mravně narušený jedinec; jeho dosah je mnohem širší než pouze pro použití v etopedii a mohl by platit i pro výchovu jedinců, kteří jsou handicapováni i jiným druhem postižení

obviněný	stíhaný – označení pro člověka podezřelého ze spáchání trestného činu, jemuž vyšetřovatel sdělil obvinění
odsouzený	člověk, který byl pravomocně soudem odsouzen
odvykací stav	skupina příznaků různého seskupení a stupně závažnosti, které se vyskytují po úplném nebo částečném odnětí látky, následující po trvalém užívání této látky; odvykací stav může být komplikován křečemi nebo deliriem
odvykací stav s deliriem	delirium způsobené psychoaktivními látkami; delirium tremens
ohrožené děti	ty děti, u nichž se jejich prostředí či podmínky života natolik odchýlily od normy, že mohou bezprostředně poškozovat jejich vývoj a začleňování do společnosti (socializaci): 1. Ohrožení přírodními faktory 2. Ohrožení společenskými faktory: A. Nedostatky ve fungování společnosti jako celku B. Nedostatky ve fungování společenských skupin: a) Rodina b) Mimorodinné skupiny (škola, školní kolektiv, pracovní skupina dítěte, kolektiv vrstevníků a skupina přátel – organizovaná i neorganizovaná)
ochranná výchova	je uložena rozhodnutím soudu: a) v občansko-právním řízení, spáchá-li dítě mezi 12. – 15. rokem věku čin, za který lze dle trestního zákona uložit výjimečný trest; b) v trestním řízení se ukládá ochranná výchova mladistvému mezi 15. – 18. rokem tehdy, jestliže ochranná výchova podle rozhodnutí soudu splní svůj účel lépe než uložení trestu odnětí svobody; ochranná výchova se realizuje pouze ve speciálních školských zařízeních (diagnostických ústavech, dětských domovech, dětských domovech se školou a ve výchovných ústavech)
oligo-	předpona vyjadřující málo
omni-	označuje vše, všechny
onanie	sebeukájení, masturbace, ipsace
onemocnění	nemoc, choroba, morbus – stav organismu vznikající působením zevních či vnitřních okolností narušujících jeho správné fungování a rovnováhu (homeostázu)
ontogeneze	vývoj jedince od oplození až po zánik; vývin jedince od početí (koncepce) do konce života (smrti) [řec. <i>on, ontos</i> = jedinec, řec. <i>genesis</i> = počátek]
onychofagie	okusování nehtů (často neurotický příznak)
opatrovnictví	Legislativní podklady: Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších právních předpisů (§ 45, § 83 a § 84). - opatrovníka ustanovuje soud v těchto případech: <ul style="list-style-type: none"> • dojde ke střetu zájmů zákonných zástupců a dítěte • dojde ke střetu zájmů mezi dětmi týchž rodičů navzájem • dojde k ohrožení majetkových zájmů dítěte • dojde k omezení rodičovské zodpovědnosti • dojde k řízení o osvojení • v dalších nutných případech, kdy je to v zájmu dítěte
opatření uložená mladistvému podle	1. výchovná opatření: - dohled probačního úředníka

zákona	<ul style="list-style-type: none"> - probační program - výchovné povinnosti - výchovná omezení - napomenutí s výstrahou <p>2. ochranná opatření:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ochranné léčení - zabránění věci - ochranná výchova <p>3. trestní opatření:</p> <ul style="list-style-type: none"> - obecně prospěšné práce - peněžitě opatření - peněžitě opatření s podmíněným odkladem výkonu - propadnutí věci - zákaz činnosti - vyhoštění - odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (podmíněné odsouzení) - odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem - odnětí svobody nepodmíněně <p>účelem opatření je:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. vytvoření podmínek pro sociální a duševní rozvoj mladistvého se zřetelem k jím dosaženému stupni rozumového a mravního vývoje, osobním vlastnostem, k rodinné výchově a k prostředí mladistvého, z něhož pochází, 2. jeho ochrana před škodlivými vlivy a 3. předcházení dalšímu páčání provinění
opiáty	<p>opioidy – jsou drogy s tlumivým účinkem, pocházejí ze surového opia získaného z nezralých makovic opiového máku; patří sem především heroin v nejrůznějších podobách, ale i „tradiční“ český pouliční „braun“ (směs derivátů kodeinu); patří sem přírodní opioidy (opium, morfin) a syntetické deriváty s účinkem podobným morfinu (např. diacetylmorfin – heroin, kodein, methadon, hydromorfin aj.); způsob aplikace závisí na typu látky: opium se kouří, heroin se v typických případech aplikuje injekčně (intravenózně nebo subkutánně) nebo se šňupe, a bývá někdy kombinován se stimulancii; farmaceuticky dostupné opioidy jsou typicky užívány perorálně, některé ale i injekčně; typy poruch: akutní intoxikace opioidy, odvykací stav po opioidech</p>
optimismus	životní postoj kladného hodnocení světa, víry v lepší budoucnost
optimistický	zdůrazňující dobré stránky života, lidí i věcí
orální	ústní, týkající se úst
organická rozpouštědla	viz také těkavé látky
organické příčiny	příčiny vyvolané morfologickou (tvarovou) změnou na orgánu (x funkční příčiny)
organismus	biologický jedinec (přirozeně vzniklý otevřený autoregulační systém schopný autoreprodukce)
organizace etopedické péče	ústavní péče – 3 základní funkce: 1. podpora a péče, 2. léčba, výchova, resocializace, 3. omezení, vyloučení, represe;

	<p>školská a neškolská zařízení: kojenecké ústavy, dětské domovy a dětská centra pro děti do 3 let věku (Ministerstvo zdravotnictví); ústavy sociální péče (Ministerstvo práce a sociálních věcí); dětské domovy a dětské domovy se školou pro děti po 3. roce života, diagnostické ústavy a výchovné ústavy (Ministerstvo školství, mládeže a sportu);</p> <p>legislativní normy:</p> <p style="text-align: center;">109 ZÁKON ze dne 5. února 2002</p> <p style="text-align: center;">o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů</p> <p style="text-align: center;">334 VYHLÁŠKA ze dne 22. září 2003,</p> <p style="text-align: center;">kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních (novelizace vyhláškou č. 339 ze dne 29. srpna 2005)</p> <p style="text-align: center;">359 ZÁKON ze dne 9. prosince 1999 o sociálně-právní ochraně dětí</p> <p style="text-align: center;">218 ZÁKON ze dne 25. června 2003</p> <p style="text-align: center;">o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)</p> <p style="text-align: center;">210 PŘEDSEDA POSLANECKÉ SNĚMOVNY vyhlašuje</p> <p style="text-align: center;">úplné znění zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, jak vyplývá ze změn a doplnění provedených zákonem č. 132/1982 Sb., zákonem č. 234/1992 Sb., nálezem Ústavního soudu č. 72/1995 Sb. a zákonem č. 91/1998 Sb.</p> <p style="text-align: center;">ZÁKON o rodině</p>
ortho-	ve složeninách: přímý, správný
osoba blízká věku mladistvého	jde o pojem právní, je však často užíván kriminologií; z pohledu počítání času je zpravidla vyjadřován jako časové období po dovršení 18. roku života, ve kterém lze fakultativně, za určitých podmínek, uplatnit zvláštní způsoby řízení proti mladistvému
osoba mladší 15 let	jde o pojem trestněprávní, pojem vyjadřuje časové období, ve kterém fyzická osoba, která před dovršením 15 let spáchala čin jinak trestný, je beztrestná
osobní anamnéza	zjišťování osobních údajů o klientovi; je zaměřena na zjištění všech nápadností dosavadního vývoje vyšetřovaného člověka, jeho typické projevy a problémy, které kdy měl, jeho vztahy k lidem, školní a profesní úspěšnost, somatická onemocnění, úrazy apod.
osobnost	je jednota tělesného a duševního, jednota vrozeného a získaného, jednota obecných a individuálních zvláštností, typická pro jednotlivce; každá osobnost má své jedinečné biologické, psychické a sociální vlastnosti
osoby sociálně nepřizpůsobené	za osoby sociálně nepřizpůsobené se podle vyhlášky MPSV č. 182/91 považují: - občané propuštění z výkonu trestu odnětí svobody - občané, proti nimž je vedeno trestní řízení, popř. jimž byl výkon trestu podmíněně odložen - občané závislí na alkoholu a jiných toxikomaniích

	<p>- občané žijící nedůstojným způsobem života</p> <p>- občané propuštění ze školských zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy po dosažení zletilosti</p> <p>podle jiné koncepce: jde o mládež se sociálně patologickým jednáním, které však nemá ještě trvalý charakter, je tedy naděje na resocializaci</p>
osvojení	<p>Legislativní podklady: Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších právních předpisů (§ 63 - § 77).</p> <p>Terminologické poznámky:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ legislativní pojmy: osvojení a nezrušitelné osvojení (Zákon o rodině) ➤ běžně užívané a zažitě pojmy: adopce, adoptivní rodiče, osvojení zrušitelné, osvojení prvního a druhého stupně <p>je to druh státem garantované a kontrolované formy náhradní rodinné péče v přirozených podmínkách</p> <p>druhy osvojení:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. osvojení prosté, obyčejné, zrušitelné či I. stupně – osvojitelé se nezapisují do rodného listu jako rodiče; soud může toto osvojení zrušit; návrh na zrušení může podat osvojenec, tak osvojitel 2. osvojení nezrušitelné či II. stupně – osvojitelé se zapisují do rodného listu dítěte; takto lze osvojit dítě starší jednoho roku a toto osvojení nelze zrušit <p>osvojení prosté může být změněno v osvojení nezrušitelné, nikoliv však naopak!</p>
	P
P.A. (zkratka)	pracovní anamnéza
pacifikace	v psychologii uklidňování, harmonizování, umírňování
pachatel	ten, kdo se dopustil trestného činu nebo kriminálního chování
pan-	předpona označující všechno, úplnost
paradigma	způsob nazírání, přístup, obvykle vědecký; společný vzor vědy v určitém období; model, ze kterého vycházejí vnitřně jednotné tradice vědeckého výzkumu; určitá struktura představ, hodnot a postupů; druh velké teorie či supermodelu
paranoidní porucha osobnosti	typické rysy takové osobnosti: nadměrná citlivost k negativnímu hodnocení; neschopnost odpustit reálné či předpokládané bezpráví; sklon ke zdůrazňování vlastní osoby; nadměrný důraz na osobní práva a jejich vymáhání; ve vztahu k ostatním lidem dominuje podezřívavost, vztahovačnost a sklon k nesprávné interpretaci jejich chování a postojů (stálá tendence chápat jednání okolí jako nepřátelské – sklon k patologické žárlivosti, k podezírání ze spiknutí apod.); emoční ladění paranoidního jedince je převážně negativní a napjaté
parentální	rodičovský
parentogenní	rodiči vyvolaný (např. konflikt, neurotický příznak aj.)
partus	porod
partus praematur při PH 2200/46	předčasný porod (porodní hmotnost 2 200 g a délka 46 cm)
party	1. skupiny osob pracujících na společném úkolu, čtyry; 2. malé společenské skupiny spojené společnými zájmy, typem soudržnosti apod. (např. party mládeže, herní party aj.)

patický	chorobný
patogenní	způsobující chorobu, chorobný
patologické hráčství	často opakované epizody hráčství, které ovládají život jedince na úkor sociálních, profesionálních, materiálních a rodinných hodnot a závazků a vedou k zadlužení; <i>synonymum</i> : kompulzivní hráčství; problematické hráčství definice podle MKN-10: během období nejméně jednoho roku se vyskytnou dvě nebo více epizod hráčství; tyto epizody nejsou pro jedince výnosné, ale opakují se i přesto, že vyvolávají tíseň a narušují každodenní život; jedinec popisuje silné puzení ke hře, které lze těžko ovládnout, a hovoří o tom, že není schopen silou vůle hře odolat; jedinec je zaujat myšlenkami a představami hraní a okolností, které tuto činnost doprovázejí; v MKN-10 lze rovněž nalézt pojem „ Hráčství a sázkařství “ – tato diagnostická kategorie není řazena mezi duševní poruchy, ale do skupiny „faktory ovlivňující zdraví a kontakt se zdravotnickými zařízeními“; viz také hazardní hra, hazardní hráčství, hráčství a sázkařství, sázkařství a hráčství fáze problematického patologického hráčství: fáze výher, fáze proher, fáze zoufalství, fáze lhostejnosti
patologické prostředí	působí negativně na vývoj osobnosti dítěte a ovlivňuje nepříznivě i jeho chování (negativní vlivy společenského prostředí vedou k zanedbanosti; dítě výchovně zanedbané si neosvojí žádoucí formy chování přiměřené věku a situaci); přírodní a společenské
patologické zdroje narušení	možné příčiny poruch: patologické prostředí (přírodní i společenské; patologie rodinného prostředí a patologie sociálního prostředí); nesprávný vzor chování rodičů, vychovatelů nebo spolužáků; poruchy vnímání (zvláště nepoznané poruchy sluchu, popř. i zraku); poruchy citové oblasti; snížení, popř. onemocnění nejvyšších nervově duševních funkcí; chorobné příznaky v oblasti motoriky; chorobné změny pohybových orgánů; nesprávné výchovné působení; nesoulad společenských a individuálních činitelů; věk dítěte; většinou se jedná o vliv velmi rozmanitých příčin; nemusí to být vždycky jen jedna příčina – může se jich vyskytovat i několik najednou
patologický	chorobný, odlišný, nenormální (x fyziologický)
patologie	obor, který se zabývá chorobnými, odchýlnými, nenormálními jevy a procesy v celé šíři; nauka o chorobách
patologie sociální	je nyní již zastaralý výraz pro odvětví sociologie, které rozvíjela v Anglii počátkem 20. století Barbara Woottonová
patologie výchovného prostředí	z hlediska kvality, frekvence a zaměření podnětů dělíme pedagogické (výchovné) prostředí na: výchovné prostředí podnětově přesycené, podnětově chudé, podnětově jednostranné, podnětově vadné; optimální stav – výchovné prostředí podnětově vyrovnané
patopsychologie	je věda o hraničních duševních procesech, stavech a vlastnostech mezi normou a patologií a jako věda o psychických průvodních jevech, které mají podíl na vzniku, průběhu a důsledcích jakékoliv životní nedostatečnosti, nedosahující však stupně a kvality duševní

	abnormality či patologie
pavor nocturnus	porucha spánku projevující se nočními děsy
péče náhradní	formy: náhradní rodinná péče (adopce – osvojení, pěstounská péče) a náhradní výchovná péče (ústavní péče)
pedagogenní	pedagogem vyvolaný (např. neurotický příznak u dítěte)
pedagogenní poruchy	vznikají jako následky pedagogických omylů a chybných postupů při formování vychovávaného (podle závažnosti a míry těchto poruch lze hovořit: 1. o pouhé pokleskovosti – výchovná deformace jednoho znaku osobnosti; 2. o deviaci osobnosti – výchovná deformace osobnosti jako celku; 3. o delikvenci mladistvých – porušení platných zákonů)
pedagogická diagnostika	je součástí teorie výchovy v širším slova smyslu; je to teorie a praxe pedagogického zjišťování, rozpoznávání, klasifikování, charakterizování, posuzování a hodnocení úrovně výchovného objektu na základě dokonalé znalosti cílů výchovného procesu a všech jeho podmínek, principů, obsahu, prostředků, metod a organizačních forem; vychází ze základních pedagogických kategorií; pracuje s pojmovým aparátem pedagogických věd a s jejich terminologií a využívá všech výsledků pedagogické metodologie; třídídimenzální koncepce pedagogické diagnostiky: pedagogická dimenze, pedagogicko-psychologická dimenze, sociálně-psychologická dimenze; součástí pedagogické diagnostiky je speciálně pedagogická diagnostika; součástí speciálně pedagogické diagnostiky je speciálně pedagogická diagnostika etopedická; podle zaměření je možno rozlišovat pedagogickou diagnostiku didaktickou, výchovnou a speciální
pedagogická psychologie	je aplikovaná psychologická věda, která řeší psychologické aspekty rozvoje člověka v podmínkách výchovy a zkoumá problematiku účinného vyučování i poznávání žáka
pedagogika	je věda, která se zabývá výchovou a vzděláváním v nejrůznějších sférách života společnosti (výchovou v nejširším slova smyslu)
pediatrie	základní lékařský obor, který se zabývá problematikou vývoje, zdraví a nemoci dítěte od narození do 18 let a prakticky provádí podstatnou část preventivní a léčebné péče o dětskou populaci [pais = dítě; iatreia = léčení]
pedopsychiatrie	dětská psychiatrie
peer program	system plánovaného, odborně připraveného působení vybraných mladistvých na sociálně narušené vrstevníky; program byl k nám převzat z anglosaských zemí; teoretickým podkladem je sociálně psychologická teze o efektivitě ovlivňování jedince na horizontální sociální úrovni (kamarádem, vrstevníkem); vrstevnický program [angl. <i>peer</i> = vrstevník]
pejorativní	hanlivé
penologie	nauka o trestu; někteří autoři ji považují za součást kriminologie; jiní autoři ji pokládají vedle vědy o trestním právu a kriminologie za další samostatný vědní obor; zabývá se teorií trestu, problematikou výkonu trestu a úlohou trestu v boji proti kriminalitě [lat. <i>poena</i> = trest; řec. <i>logos</i> = nauka, věda; slovo; rozum]

per os	ústý
per rectum	konečníkem
perinatální	okolo porodu se vyskytující
periodický	pravidelně se opakující, objevující
perspektiva	výhled, směr vývoje
per vaginam	pochvou
pervazivní porucha	kvalitativní porucha vzájemných sociálních vztahů a komunikace, která převažuje ve všech situacích individuální činnosti; často jsou přidruženy další zdravotní poruchy
pervazivní vývojové poruchy PDD	jsou poruchy vznikající již v dětství a které závažným a komplexním způsobem poškozují psychický vývoj takto postižených dětí; jedná se o poruchy projevující se na více úrovních („všepromikající = pervazivní“) – postižení kognitivních, emočních a neurobehaviorálních funkcí; nejvýznamnější poruchou této kategorie je dětský autismus (ten je součástí poruch autistického spektra – PAS)
perverze	zvrácenost; pohlavní úchylnost
pesimismus	životní postoj záporného hodnocení světa, škarohlídství
pěstounská péče	Legislativní podklady: Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších právních předpisů (§ 45 a § 46). Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších právních předpisů (ustanovení o zprostředkování pěstounské péče, o zařízení pro výkon pěstounské péče). Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře ve znění pozdějších právních předpisů (dávky pěstounské péče). Právní předpisy o sociálním zabezpečení (nemocenské a důchodové pojištění pěstounů). je to druh státem garantované a kontrolované formy náhradní rodinné péče v přirozených podmínkách
petit mal	malý záchvat (padoucnicový, epileptický)
petting	mazlení, erotické dotyky od pasu dolů
piercing	technika zdobení těla založená na probodávání kůže či sliznic a zavádění drobných kovových ozdob do ran
placebo	neúčinná látka podávaná jako lék
PN (zkratka)	pracovní neschopnost
pokus (experiment)	je vědecká metoda, ve které záměrně zasahujeme do podmínek a vlivů na zkoumanou osobu tak, aby všechny proměnné byly kontrolovány a ze změn se daly kvantitativně vyjádřit souvislosti
pomáhající profesionál	pracovník jehož profese je zaměřena na podporu, péči a službu klientovi, jenž je vůči němu zpravidla ve vztahu odkázané závislosti (např. zdravotníci a nemocní, učitelé a žáci)
poradenská péče	je specializovanými institucemi a organizacemi realizovaná činnost a opatření směřující k pomoci jednotlivcům nebo skupinám při řešení problémů nejrůznějšího charakteru
poradenství	v nejobecnějším pojetí profesionální poskytování odborné rady, návrh opatření formulovaný jedním subjektem k řešení problému druhého subjektu (oba subjekty mohou tvořit jednotlivci, instituce, organizace); tento jev lze chápat z různých pohledů: jako speciální činnost; jako zvláštní typ sociální interakce a výměny informací mezi poradcem a klientem (zákazníkem); jako jednu ze

	společenských institucí vzniklou z praktické potřeby společnosti; jako zvláštní profesi; jako typ služby, resp. systém služeb
poradenství individuální	klientem (zákazníkem) je jednatel
poradenství rodinné	jeden z druhů poradenství, provádějící profesionální intervence do problémů rodinných vztahů s cílem nacházet co nejuspokojivější řešení při narušení, krizi nebo rozpadu těchto vztahů
poradenství skupinové	klientem (zákazníkem) je skupina
pornografie	je jakýkoliv předmět, zobrazení pohlavních orgánů, pohlavního nebo jiného sexuálního styku, které veřejně, způsobem hrubě urážejícím a zasahujícím do dobrých mravů a obvykle vyvolávajícím pocit studu a ošklivosti, zvláště intenzivním a vtíravým způsobem ovlivňuje a podněcuje pohlavní pud
poručenství	Legislativní podklady: Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších právních předpisů (§ 45, § 78 - § 82). - do značné míry může plnit funkci náhradní rodinné výchovy - hlavním účelem tohoto institutu je ochrana nezletilého dítěte
porucha	ve speciální pedagogice výraz označující stav, jehož důsledkem je snížená schopnost provádět určitý úkol nebo usměrnit žádoucím způsobem vlastní chování; porucha může postihovat oblast tělesnou, citovou nebo intelektuální; v psychopatologii termín popisující duševní rysy a vlastnosti značně odlišné od normy
porucha identity	porucha pohlavní identity – vzniká narušením vývoje normálního prožívání mužství a ženství; MKN-10 zahrnuje mezi poruchy pohlavní identity 3 základní poruchy: transsexualismus, transvestitismus dvojí role a poruchy pohlavní identity v dětství
porucha sebeúcty	zahrnuje poruchu vlastní ceny a hodnoty, vlastní hrdosti, pochybnosti o sobě, nízké sebevědomí, nízkou aspirační úroveň, podceňování se; chybné hodnocení rozdílu mezi „já“ a „ne já“
poruchy autistického spektra – PAS	též pervazivní vývojové poruchy; v souvislosti s PAS hovoříme o tzv. triádě postižení : omezení schopností v oblasti sociální interakce, sociální komunikace a sociální hry
poruchy chování a emocí	v etopedii jsou nejčastějším projevem narušeného vztahu k výchově a vyskytují se především u mravně narušených osob, někdy i u dalších kategorií postižených jedinců; jiná pojetí a klasifikace poruch chování se liší podle různých autorů; v etopedické literatuře: - <u>poruchy chování podle stupně společenské nebezpečnosti</u> : disociální chování, asociální chování, antisociální chování - <u>poruchy chování z hlediska věku</u> : kategorie dětí ve věku od 6 – 15 let (prekriminalita, dětská delikvence, dětská kriminalita) kategorie mladistvých 15 – 18letých (juvenilní delikvence, kriminalita mladistvých) kategorie dospělých nad 18 let (kriminalita dospělých), tzv. mladí dospělí (18 – 23 nebo 24 let) - <u>poruchy chování podle převládající složky osobnosti</u> : neurotický jedinec psychopatický jedinec osoby sociálně nepřizpůsobené

	<p>osoby se sníženými rozumovými schopnostmi - jako zvláštní skupina dětí se syndromem LMD: problematický kontakt s okolím zvláštnosti v citové sféře nízká frustrační tolerance sociální chování neodpovídá věku nebo intelektu změny osobnosti</p>
<p>poruchy chování v dětském věku a dospívání</p>	<p>Lze je charakterizovat jako odchylku v oblasti socializace, kdy jedinec není schopen respektovat normy chování na úrovni odpovídající jeho věku, event. na úrovni svých rozumových schopností; obecně lze za poruchové označit takové chování dětí a dospívajících, které má následující znaky: chování nerespektuje sociální normy platné v dané společnosti (o poruchu se nejedná, pokud jedinec není schopen pochopit význam hodnot a norem – mentálně retardovaní nebo lidé z jiného sociokulturního prostředí x o poruše chování lze mluvit jenom tehdy, pokud jedinec normy chápe, ale neakceptuje je nebo se jimi nedokáže řídit – jiná hodnotová orientace, rozdílné osobní motivy nebo neschopnost ovládat svoje chování – organické poškození mozku nebo následek požití alkoholu či drog); nepřiměřené sociální chování se projeví neschopností udržovat přijatelné sociální vztahy – nedostatek empatie a egoismus, nadměrné zaměření na sebe a na uspokojování vlastních potřeb; jedinci za porušení normy nepocítují vinu; typickým způsobem reagování je agresivita; poruchy chování v dětském věku mohou mít přechodný charakter, ale mnohdy fungují i jako signál poruchy osobnosti, která představuje zvýšené riziko budoucího problematického chování; delikventní chování jen velmi vzácně začíná až v dospělosti; dispozice k poruchovému chování je multifaktoriální (osobnostní faktory: genetická dispozice, oslabení nebo porucha CNS, úroveň inteligence; vliv sociálního prostředí: rodina, určité subkultury a sociální skupiny které poruchové jednání tolerují až je někdy považují za vhodné a nutné, určité životní prostředí); příklady poruch chování v dětském věku: lhaní, útěky a toulání, krádeže, agresivní poruchy chování – šikana → klasifikace poruch chování</p>
<p>poruchy osobnosti</p>	<p>psychopatie – zahrnují odchylky různých psychických funkcí, které vedou k odlišnému způsobu prožívání, uvažování i chování; tyto projevy jsou trvalé a zakotvené ve struktuře osobnosti (nejzávažnější poruchou je dezintegrace – rozpad osobnosti, např. u těžších forem schizofrenie, v pokročilejší fázi Alzheimerovy demence apod.); poruchy osobnosti lze rozdělit do několika kategorií, podle převažujících nápadností; vrozené poruchy osobnosti (PO): paranoidní PO, schizoidní PO, disociální PO, emočně nestabilní PO (impulzivní typ emočně nestabilní osobnosti a hraniční typ emočně nestabilní osobnosti), histrionská PO, narcistická PO, anankastická (obsedantně-kompulzivní) PO, pasivně agresivní (negativistická) PO, úzkostná (vyhýbavá) PO, závislá PO; (viz také jednotlivé pojmy ve slovníku)</p>

	PO vzniklé v průběhu života: depersonalizace, transformace osobnosti, alternace osobnosti, dezintegrace (rozpad osobnosti) → jednotlivé pojmy ve slovníku																
poruchy rodiny	<p>= situace, kdy rodina v různé míře neplní základní požadavky a úkoly dané společenskou normou</p> <p>= selhání některého člena nebo členů, které se projevuje v nedostatečném plnění nebo neplnění některých nebo všech základních funkcí</p> <p><u>Přístupy k členění poruch rodiny:</u></p> <p>1) etiopatogenetický přístup – příčiny: objektivní ⇒ rodiče za to nemohou subjektivní ⇒ rodiče za to mohou smíšené – objektivní i subjektivní - vzniklé situace:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ rodiče MOHOU x NEMOHOU se o dítě náležitě postarat ➤ rodiče CHTĚJÍ x NECHTĚJÍ se o dítě náležitě postarat ➤ rodiče DOVEDOU x NEDOVĚDOU (neumějí) se o dítě náležitě postarat ➤ přílišná starost o dítě a jeho nadměrné ochraňování x hostilní vztah rodičů k dítěti (⇒ k týrání, zneužívání dítěte, popř. k jeho fyzické likvidaci) ➤ nezájem dítěte (dítě nechce žít ve vlastní rodině – „děti ulice“) <p>(konkrétní příklady – viz tabulka)</p> <p>2) symptomatický přístup – projevy, jejich charakter, stupeň a vliv na dítě (nebo na jiné členy rodiny)</p> <p>3) terapeutický přístup – z hlediska nutnosti opatření vedoucích k odstranění nebo překonání poruchy rodiny</p> <table border="1" style="width: 100%; text-align: center;"> <thead> <tr> <th colspan="4">Přehled funkčnosti rodiny:</th> </tr> <tr> <th>eufunkční rodina</th> <th>problémová rodina</th> <th>dysfunkční rodina</th> <th>afunkční rodina</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>85 %</td> <td>12 – 13 %</td> <td>asi 2 %</td> <td>asi 0,5 %</td> </tr> <tr> <td>netřeba sledovat</td> <td>sledování rodiny (začlenění do preventivních prohlídek pediatrem)</td> <td>nutná tzv. sanace rodiny (ozdravení, přijetí opatření k nápravě, pomoc)</td> <td>jediným řešením odebrání dětí</td> </tr> </tbody> </table>	Přehled funkčnosti rodiny:				eufunkční rodina	problémová rodina	dysfunkční rodina	afunkční rodina	85 %	12 – 13 %	asi 2 %	asi 0,5 %	netřeba sledovat	sledování rodiny (začlenění do preventivních prohlídek pediatrem)	nutná tzv. sanace rodiny (ozdravení, přijetí opatření k nápravě, pomoc)	jediným řešením odebrání dětí
Přehled funkčnosti rodiny:																	
eufunkční rodina	problémová rodina	dysfunkční rodina	afunkční rodina														
85 %	12 – 13 %	asi 2 %	asi 0,5 %														
netřeba sledovat	sledování rodiny (začlenění do preventivních prohlídek pediatrem)	nutná tzv. sanace rodiny (ozdravení, přijetí opatření k nápravě, pomoc)	jediným řešením odebrání dětí														
posilování	posílení, zpevnění, zpevňování je označení pro cokoli, co zesílí žádoucí reakci; nejčastěji je uskutečňováno formou odměny, která následuje po určitém požadovaném chování; zvyšuje se pravděpodobnost opakování daného chování; v případě, že jde o trest se však naopak snižuje pravděpodobnost, že se jedinec bude chovat tak, aby byl za své chování trestán; není tomu tak však vždy																
postižené děti	děti, jejichž tělesný, duševní a smyslový vývoj neprobíhá																

	normálně, tedy děti, které se nemohou do prostředí svých vrstevníků začlenit, anebo jejich začleňování probíhá odchylným způsobem
postnatální	poporodní, po narození (x prenatální)
posttraumatický	pourazový
postoj	je sklon člověka reagovat ustáleným způsobem na předměty, osoby a situace; odráží hodnotící vztah – indikuje pocit ve vztahu k určité záležitosti a zpravidla vychází ze základní soustavy hodnot člověka; komplexní pojem obsahující tři složky (dimenze): poznávací (kognitivní) složku – myšlenky a názory na předmět postoje; citovou (emocionální, resp. afektivní) složku – emoce či emocionální reakce, to co osoba cítí k předmětu postoje; konativní (činnostní) složku – týká se sklonů k chování či jednání ve vztahu k předmětu postoje
postoj sociální	je názor ale i připravenost k činu ve vztahu k určité skutečnosti, resp. volbě; je důležitou složkou komunikace
postulát	požadavek, předpoklad
potence	tvořivá síla, plodivá schopnost
potřeba	je pojem, jež vyjadřuje: 1. nutnost organismu něco získat nebo se něčeho zbavit; 2. je stav lidského organismu, ve kterém došlo k porušení jeho vnitřní rovnováhy (homeostázy), nebo ke vzniku nedostatku ve vnějších vztazích osobnosti (opakem je stav rovnováhy, nepřítomnosti aktuální potřeby)
potřeba základní	potřeba prvotní, primární; v teorii A. Maslowa se jimi rozumí základní lidské potřeby fyziologické – jako je potřeba jídla, pití, nepřítomnosti bolesti; rozumí se jimi však rovněž základní psychologické potřeby jako je pocit bezpečí, lásky a sebeúcty; teprve po jejich naplnění přicházejí v úvahu potřeby vyšší
potřeby – hierarchie	hierarchie potřeb ukazuje na jejich uspořádání podle důležitosti v životě jedince; např. podle Abrahama Maslowa je hierarchie potřeb následující: a) fyziologické, nižší (hlad, sex, spánek, žízeň), b) psychogenní, vyšší (bezpečí a jistoty; lásky a sounáležitosti; ocenění a uznání; seberealizace; znát a rozumět); jiné klasifikace potřeb: biologické, psychologické, sociální a vývojové; primární a sekundární; biologické a psychické aj.
pozitivní	kladný (x negativní)
pozorování	je metoda, kterou sledujeme člověka a jeho projevy bez záměrného zásahu psychologa a zaznamenáváme je; extrospekce – pozorování vnějších projevů člověka v přirozených nebo speciálně upravených situacích; introspekce – pozorování vlastních vnitřních psychických jevů (sebepozorování)
pracovní schopnosti	předpoklady pro pracovní uplatnění a zapojení se do pracovního procesu
praecox	předčasný
pragma	čin, činnost
právní následky základu trestní odpovědnosti	stěžejními instituty oblasti právních následků základu trestní odpovědnosti jsou trest a ochranné opatření tresty ukládá na základě zákona výlučně trestní soud pachateli trestného činu ochranná opatření ukládá trestní soud pachateli trestného činu

	<p>nebo jinak trestného (tj. nepříčetnému)</p> <p>systém trestů: tresty pravidelné a tresty výjimečné</p> <p>věznice – 4 základní typy: s dohledem, s dozorem, s ostrahou, se zvýšenou ostrahou</p> <p>systém ochranných opatření: ochranné léčení, zabránění věci</p>
právní norma	<p>je obecně závazné pravidlo chování, které má státem stanovenou nebo uznanou formu a které je vynutitelné státním donucením; podle právní normy musíme postupovat až od okamžiku její účinnosti; právní norma může být zrušena právní normou téže nebo vyšší právní síly; normativní právní akty podle právní síly: nejvyšší právní síla – ÚSTAVA, LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD, ústavní pořádek – ÚSTAVNÍ ZÁKONY; MEZINÁRODNÍ SMLOUVY, které byly ratifikovány a vyhlášeny ve Sbírce zákonů ČR; ZÁKONY Parlamentu a ZÁKONNÁ OPATŘENÍ Senátu; podzákonné právní předpisy – NAŘÍZENÍ VLÁDY (správních úřadů) + VYHLÁŠKY MINISTERSTEV A JINÝCH ÚSTŘEDNÍCH ORGÁNŮ STÁTNÍ SPRÁVY (např. Českého statistického úřadu, Úřadu na ochranu hospodářské soutěže Brno aj.); VYHLÁŠKY KRAJŮ A OBCÍ, NAŘÍZENÍ KRAJŮ A OBCÍ; vnitřní předpisy (např. ve školách) nepatří do právního řádu</p>
právní řád	<p>je souhrn právních předpisů ve státě, který má pevný řád, je uspořádán stupňovitě, podle důležitosti a významu jednotlivých právních předpisů</p>
právní systém (právní soustavu)	<p>tvoří souhrn všech právních norem, které jsou v daném časovém období na území daného státu platné</p>
právní vědomí	<p>je souhrn právních názorů a představ, pocitů a skutečných vědomostí, vyjadřujících vztahy občanů k platnému právu</p>
právo	<p>je soubor pravidel, podle kterých se odedávna organizuje a řídí lidské soužití a která se od ostatních společenských pravidel liší tím, že je stanoví stát a jsou také státem vynutitelné</p>
pre-	<p>předpona s významem před, dříve než; užívá se jako první část složených slov, které značí před, předem</p>
precedens	<p>případ, podle kterého se rozhodují další, stejné případy</p>
predelikventní chování	<p>chování, z něhož se s vyšší pravděpodobností než z jiných typů chování může vyvinout trestná činnost, jsou to např. úteky z domova, záškoláctví, agresivní napadání spolužáků aj.</p>
predikce	<p>předpověď</p>
pregnantní	<p>výstižný</p>
prenatální	<p>před porodem (narozením)</p>
presumpce nevinny	<p>předpoklad nevinny, zásada trestního řízení hledět na obžalovaného do pravomocného rozsudku jako na nevinného</p>
prevalence	<p>v medicíně se prevalencí nemoci rozumí – počet nemocných osob k určitému datu na 1000 obyvatel</p>
prevence	<p>předcházení nemoci (primární, sekundární, terciární); soubor postupů zaměřených na předcházení vzniku poruch chování, na zamezení prohloubení již vzniklých poruch nebo zamezení recidivy sociálně patologického jednání; liší se od sebe jednak užívanými metodami, jednak okruhem populace, které jsou určeny; u terciární prevence se můžeme setkat i s termíny následná péče</p>

	nebo postpenitenciární (penitenciární – týkající se výkonu trestu, vězeňský, trestanecký) péče [lat. <i>praevenio</i> = předcházet]
preventivně výchovná péče ve školských zařízeních	institucionální preventivně výchovná péče ve školských zařízeních probíhá ve střediscích výchovné péče pro děti a mládež, která jsou organizační součástí diagnostických ústavů či výchovných ústavů, nebo mohou být zřizována i samostatně; poskytují všestrannou preventivně výchovnou péči dětem a mladistvým s negativními a patologickými projevy chování, pokud nejsou důvody pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy přímo v zařízeních; je poskytována střediskem výchovné péče nebo diagnostickým ústavem, a to formou: ambulantních služeb, celodenních služeb a internátních služeb
preventivní péče	je specializovanými institucemi a organizacemi realizovaná činnost a opatření směřující k pomoci určitým (ohroženým) jednotlivcům nebo skupinám při předcházení vzniku problémů nejružnějšího charakteru (v rámci primární prevence) nebo při řešení již vzniklých problémů nejružnějšího charakteru (v rámci sekundární a terciární prevence)
primární prevence	prvotní, základní, přední, hlavní prevence – předcházení ohrožujícím situacím v celé sledované populaci; klasifikace: nespecifická primární prevence – obecná, bazální, přirozená (podporuje a rozvíjí sociálně žádoucí formy přirozeně), např. výchova v rodině, výchova ve škole, výchova a vzdělávání ve společnosti, systém sociální péče aj.; specifická primární prevence – zaměřená na konkrétní rizikovou oblast, např. předcházení prvnímu setkání dětí a mladistvých lidí s drogami (doplňuje a cíleně rozvíjí nespecifickou primární prevenci); cíl primární prevence: cílevědomým, plánovitým a komplexním posilováním zdravého životního stylu minimalizovat výskyt a důsledky sociálně patologických jevů
probační	probační dohled – jedna z forem alternativních nápravných sankcí, jež není spojena s odnětím svobody; spočívá v povinnosti obviněného, resp. odsouzeného, spolupracovat s probačním pracovníkem, který na jedné straně kontroluje plnění omezení a povinností uložených soudem a na straně druhé nabízí a poskytuje psychosociální pomoc a podporu při řešení obtížných životních situací klienta
probační program	jeho smyslem je působit na mladistvého tak, aby se vyhnul chování, které by bylo v rozporu se zákonem, podporovat vytvoření jeho vhodného sociálního zázemí a přispět k urovnání vztahů mezi ním a poškozeným
probatorní	zkušební
problémová situace	nová situace, kdy je znám pouze cíl, na jehož řešení nelze uplatnit žádný známý algoritmus
prodromální	předběžný, varovný
profesiogram	popis práce a potřebných předpokladů pro úspěch v povolání
profesionální, profesní	týkající se povolání, zaměstnání, odborný
profesní motivace	proces podněcující aktivitu osobnosti zaměřenou na povolání, zaměstnání, určitou odbornost (fáze přípravy, fáze vlastního

	zapojení do pracovního procesu)
profylaxe	ochrana před určitou nemocí, která by mohla nastat, léčebnými prostředky (léky, očkováním); zábrana, preventivní léčení [lat. i řec. <i>pro</i> = předpona s významem před, místo-; <i>fylaxe</i> – obrana, řec. <i>fylakos</i> = strážný]
prognostika	předvídání pravděpodobných změn
prognóza	předpověď průběhu a zakončení nemoci [lat. i řec. <i>pro</i> = předpona s významem před; řec. <i>gnosis</i> = poznání]
progrese	pokrok, (v medicíně postup onemocnění, zhoršování stavu) (x regrese)
progresivní	pokrokový, postupující
promiskuita	časté střídání sexuálních partnerů (→ promiskuitní chování)
promiskuitní chování	promiskuita – střídání sexuálních partnerů; realizace pohlavních styků bez výběru a trvalejšího citového vtahu
prosociální	podporující vstřícnost a toleranci ve společnosti
prosociální chování	chování, které bere do úvahy situaci druhé osoby
prostitute	poskytování pohlavního styku za finanční odměnu, z profese; kupčení s vlastním přesvědčením, prodejnost
prostředí	přírodní, kulturní, hmotné a společenské okolí, v němž člověk vyrůstá a které svými podněty působí na rozvoj jeho osobnosti a psychiky
protektivní	ochranný
protiprávní jednání	jsou trestné činy a přestupky (stupně protiprávního jednání); stupeň nebezpečnosti činu představuje hranici mezi těmito dvěma stupni protiprávního jednání; viz také trestný čin a přestupek
protrahovaný	prodloužený, dlouhotrvající
provizorní	dočasný
provokace	vyvolání, podnětění
prožívání	je souhrnný název pro všechny vnitřní, subjektivní psychické procesy a stavy, které tvoří celek; člověk si psychické procesy a stavy uvědomuje jen do určité míry, a proto můžeme rozlišit vědomé a nevědomé prožívání; prožívání se projevuje navenek v chování člověka
přání	jedná se o volní snahu po dosažení něčeho, co není okamžitě možno získat nebo čemu brání překážka
předběžné opatření	ocitlo-li se nezletilé dítě bez jakékoliv péče nebo jsou-li jeho život nebo příznivý vývoj vážně ohroženy nebo narušeny, předseda senátu předběžným opatřením nařídí, aby bylo předáno do péče osoby, kterou v usnesení označí; trvá po dobu 3 měsíců od jeho vykonatelnosti; o předběžné opatření může požádat např. škola, rodič či oddělení sociální péče úřadu (soud do 24 hodin rozhodne bez soudního líčení); soud ovšem musí celou věc odsoudit do 2 let, jinak vrátit; svěřenci pobývají v DÚ zhruba 6 – 8 týdnů
předsudek	předpojatost, nepříznivý postoj k jevu, předmětu, k člověku; obtížně se mění pod vlivem opačné informace
přestupek	je stupeň protiprávního jednání; je to nižší stupeň nebezpečnosti činu pro společnost (x trestný čin); ve srovnání s trestným právem tedy stupeň nepatrný; nebezpečnost činu pro společnost představuje stupeň vyvolání poruchy či ohrožení vztahů a zájmů společnosti; projednávají, řeší a trestají ho obce, jiné orgány státní

	správy, policie, podniky a ostatní organizace na základě jiných právních norem než trestního zákona, zpravidla podle právních normy příslušného odvětví (např. správního práva); převládající sankce – napomenutí, pokuta, zákaz činnosti
převýchova	překonávání výsledku stávající výchovy, (která je v souladu s cíli a normami určité společenské skupiny) v tom směru, aby výsledek převýchovy byl v souladu s normami a cíli jiné společenské skupiny
převýchovný (reedukační) proces	souhrn metod a postupů, které tvoří těžiště práce v převýchovných zařízeních (školských i vězeňských), a jejichž cílem je resocializace
příčina	důvod, kauza
příčinná (terapie)	kauzální – zaměřená terapie na příčinu onemocnění
příčiny poruch chování	exogenní (vnější) příčiny (vlivy): vlivy prostředí a výchovy; endogenní (vnitřní) příčiny (vlivy): specifické psychiatrické příčiny a dědičnost; kombinace obou skupin příčin; somatopatogenní, psychopatogenní, sociopatogenní, pedagogopatogenní charakter původu poruch
příznak	symptom, který charakterizuje určitý stav odchylovající se od normy
pseudologie	lhavost
psychastenie	úzkostná neuróza s příznaky nerozhodnosti, pochyb a nedůvěry
psychiatrie	medicínská disciplína zabývající se výzkumem příčin duševních chorob, jejich rozpoznáváním, léčením, jakož i reedukací a resocializací psychicky nemocných a jedinců s konstantními odchylkami ve struktuře osobnosti
psychiatrie	1. lékařský obor zabývající se příčinami, podstatami, diagnostikou, léčením a prevencí psychických poruch; 2. psychiatrická klinika, psychiatrické oddělení
psychická deprivace	→ deprivace
psychická tenze	napětí, tlak, neklid
psychické poruchy	MKN-10 hovoří o duševních poruchách a poruchách chování jako o celkovém označení pro psychické poruchy; MKN-10 dělí poruchy na 10 oddílů značených začátečním písmenem F a číselným kódem pro příslušnou poruchu
psychické trauma	duševní otřes po nepříjemném zážitku
psychika	duševno, duševní život; celek duševních jevů (procesů, stavů a vlastností); je vázána na činnost nervové soustavy, zejména mozku
psychoaktivní látky	viz také psychotropní látky
psychodiagnostické metody	soubor metod postihujících úroveň vývoje člověka, vlastnosti jeho osobnosti, jeho aktuální stav, přítomnost symptomů a syndromů, potenciální možnosti dalšího rozvoje (ke sběru dat se používají např. výkonové testy, testy osobnosti, rozhovor, pozorování, analýzy slovních projevů, rozbor výsledků činností apod.)
psychodiagnostika	je psychologická disciplína, která odborným způsobem rozpoznává a posuzuje prakticky důležité psychické vlastnosti nebo stavy jednotlivých osob anebo jejich vzájemné vztahy; k tomu používá řadu testových i netestových metod
psychogenní	duševně podmíněný, duševního původu
psychogenní příčiny	příčiny podmíněné (vyvolané, způsobené) psychicky (psychikou);

	příčiny ovlivňující psychiku
psychologie	je empirická přírodně-sociální věda o člověku; jejím předmětem je prožívání a chování jedince [řec. <i>psyché</i> = duše; řec. <i>logos</i> = nauka, věda; rozum; slovo]
psychologie osobnosti	je základní psychologická věda, která se zabývá strukturou a vývojem osobnosti, zkoumá podobnosti a odlišnosti mezi lidmi
psychomotorická instabilita	nestálost, nevyrovnanost motorická, ale i charakterová
psychomotorika	souhrn pohybových projevů jedince, které jsou výrazem jeho okamžitého psychického stavu
psychopatická osobnost	→ poruchy osobnosti (psychopatie)
psychopatie	starší psychiatrický a patopsychologický termín; porucha osobnosti; psychopatická osobnost se vyznačuje nevyrovnanou strukturou osobnosti, projevuje se vlastnostmi a chováním, které se výrazně odlišují od normy; jde o „podiviny“; silně disharmonicky rozvinutá, nevyvážená osobnost s poruchami chování
psychopatologie	vědní obor zabývající se duševními odchylkami a poruchami
psychopatologie	je základní psychologická věda, která se zabývá otázkami pojetí psychických poruch a potíží, zkoumá příčiny jejich vzniku, hledá léčebné metody, které je odstraňují
psychopedagogické vyšetření	je jednou ze tří dimenzí pedagogické diagnostiky
psychosociální klima	sociálně-psychologická proměnná, představující dlouhodobější sociálně-emocionální naladění, zobecněné postoje a vztahy, emocionální odpovědi žáků dané třídy (jedinců dané skupiny) na události ve třídě (ve skupině) (včetně pedagogického působení učitele nebo vychovatele); rozlišuje se: klima aktuální (fakticky existující) a klima preferované, které si jedinci přejí; psychosociální klima lze zjišťovat pomocí speciálních metod
psychosociální učení	proces, ve kterém se jedinec učí sociální komunikaci, interakci a percepce, sociálním rolím a formám společenského styku
psychosomatický	vztahující se současně na tělesnou i duševní stránku osobnosti člověka
psychoterapeutické techniky	psychoterapie využívá v rámci svých technik nejrozličnější psychologické prostředky a metody: verbální i neverbální podněty, různé způsoby stimulace emocí, mechanismus učení, vliv dynamiky skupinových vztahů a interakcí atd.; psychoterapeutických technik je značné množství – mají společné rysy i rozdíly;
psychoterapie	léčba zaměřená na psychiku pacienta slovem, chováním, prostřednictvím určitých technik a postupů, situace, sportu aj.; je léčebná činnost, užívající psychologických prostředků k dosažení prospěšné změny při poruchách různých, zejména psychických funkcí; může ji provádět pouze specialista s příslušným vzděláním
psychotická porucha	je charakteristická ztrátou schopnosti adekvátní orientace v sobě samém i v okolním prostředí; nejtypičtějším případem je schizofrenie; → psychóza a schizofrenie
psychotická porucha	různé psychotické fenomény, které se vyskytnou v průběhu užívání nebo jako následek abúzu psychoaktivní látky, ale nejsou důsledkem samotné akutní intoxikace nebo součástí odvykacího

	stavu; porucha je charakteristická: halucinacemi, narušením vnímání, bludy, psychomotorickými poruchami a abnormálními emocemi
psychotická porucha reziduální nebo s pozdním začátkem	změny poznávání, emotivity, osobnosti nebo chování, které přetrvávají v době, kdy již není opodstatněné předpokládat, že by se mohlo jednat o přímý účinek psychoaktivní látky (např. alkoholová demence, reziduální poruchy nálad, reziduální poruchy osobnosti a chování aj.)
psychotropní látky	psychoaktivní látky – jsou látky, které vyvolávají závislost; klasifikačně specifikovanými psychoaktivními látkami jsou: alkohol, opioidy, kanabinoidy, sedativa nebo hypnotika, kokain, jiná stimulantia, včetně kofeinu, halucinogeny, tabák a inhalační látky; klinické stavy, které se mohou vyskytnout: akutní intoxikace, nebezpečné užívání, syndrom závislosti, odvykací stav, odvykací stav s deliriem, psychotická porucha, psychotická porucha s pozdním začátkem a amnestický syndrom
psychotropní léky	příklady léků často zneužívaných jako drogy: Rohypnol, Diolan, Subutex, Alnagon aj.; slouží buď jako náhrada či doplněk opiátů (heroin), nebo se používají jako zdroje k výrobě ještě účinnějších drog
psychóza	nejvážnější forma duševního onemocnění; dochází k významnému narušení vnímání reality, objevují se bludy, halucinace; např. schizofrenie; viz také psychotická porucha a schizofrenie
puberta	období tělesného zrání a duševního vyspívání jedince, během něhož se vyvíjejí druhotné pohlavní znaky, dochází k urychlení růstu a dosažení schopnosti reprodukce
pubescent	člověk ve vývojové fázi puberty (dospívání)
pubický	stydký, týkající se ohanbí
puď	pojem užívaný pro označení energie nebo cílené činnosti až nutkání, vyvěrající ze základních životních potřeb, jako je hlad, vyměšování, sex a jiné; je vrozená tendence k určitému chování, jehož cílem je zachování jedince nebo zachování existence rodu (puď obživy, puď sebezáchovy, pohlavní puď, rodičovský puď); tendence chovat se způsobem, který uspokojuje nějakou vrozenou potřebu (př. potřeba – např. potravy, aktivuje puď – hlad, který vede k určitému chování)
	R
R.A. (zkratka)	rodinná anamnéza
racionální	rozumový
raptus	zuřivost, náhlý a neobvyklý silný motorický projev doprovázený afektem, útok na druhé osoby, na sebe nebo na věci, běsnění
reálný	věcný
recenze	posudek
recidiva	stav, kdy se u pacienta znovuobjevují příznaky jeho nemoci
recidivista	osoba opakovaně páchající trestnou činností
reedukace	speciálně pedagogická nápravná (terapeutická) metoda – souhrn všech speciálně pedagogických postupů zaměřených na postiženou funkci a zlepšování její činnosti (rozvoj funkce, která byla omezená nebo snižovaná); přístup monosenzoriální – zaměření jen na

	rozvoj postižené funkce; přístup multisenzoriální – rozvoj postižené funkce a využití i funkcí zdravých; převýchova
referenční skupina	skupina, s níž se jednatel srovnává, případně do ní chce patřit
regenerace	znovuvytvoření, obnovení
regrese	návrat na nižší vývojovou úroveň, kde se objevoval méně zralý způsob chování; např. dítě, které již udržovalo čistotu, se po narození mladšího sourozence začne opět pomočovat, protože chce upoutat matčinu pozornost, nevědomou motivací je žárlivost na sourozence (x progresse)
regulace	řízení, usměrňování
regule	pravidlo
rehabilitace	speciálně pedagogická nápravná (terapeutická) metoda – pojem širokospektrální, upravuje společenské a pracovní vztahy, navazuje na reedukaci a kompenzaci; reedukace a kompenzace – zaměřena na příčiny defektivy (vady a poruchy) x rehabilitace – odstraňuje důsledky defektivy (poruchy sociálních vztahů); medicínský přístup – rehabilitace jako cvičení; znouuschnpnění
reintegrace osobnosti	nová integrace osobnosti, může být nejenom společensky žádoucí, ale také společensky nežádoucí (např. formou identifikace s deficily)
relaps	opětovné objevení příznaků nemoci, která byla v klidovém období (remisi) (x remise)
relaxace	uvolnění
relaxační techniky	tréninkové a léčebné postupy navozující stav duševního i tělesného uvolnění (např. autogenní trénink)
remise	období, kdy u pacienta dočasně ustupují příznaky jeho nemoci (klidové období nemoci) (x relaps)
represe	je forma ovlivňování sociálně patologických jevů ve společnosti; zabývá se jevy – poruchami již vzniklými – důsledky; jde o postih jedinců, kterým je prokázáno porušení norem společnosti (policie, soudy, státní administrativa); potlačení, popření
resocializace	cíl převýchovného (reedukačního) procesu; opětovné úplné zapojení jedince do společnosti; návrat ke společensky přijatelnému způsobu chování u lidí, kteří se od něj odchýlili (neobejde se bez změn postojů a bez změn hodnotové orientace); výchovné působení na pachatele trestného činu s cílem zařadit jej zpět do společnosti
respondent	osoba dotazovaná, zkoumaná
restrikce	omezení, zúžení, zábrany určitých tendencí
retardace	zdržení, zpoždění (např. ve vývoji) (x akcelerace)
retrográdní	zpět postupující, zpětný, směřující zpět
retrospektiva	pohled zpět, pohled do minulosti
reverzibilní	zvrtný; např. nemoc, kterou lze vyléčit
revize	přezkoumání, přešetření
rezistence	odolnost
rezistence vůči změně	setrvačnost, častá komplikace při terapii
rezultát	výsledek
rigidní	ztuhlý, ztrnulý
rigorózní	přísný, nekompromisní, důsledný

rivalita	soupeření, soutěžení se snahou získat tytéž či větší výhody, hodnoty apod.
riziková mládež	mládež se zvýšeným rizikem sociálního selhání, tj. disponovaná k delikventnímu chování, drogové závislosti, alkoholismu, patologickému hráčství, k členství v extremistických skupinách a v náboženských sektách
rodičovská zodpovědnost	je podle zákona o rodině souhrn práv a povinností, které mají rodiče s plnou způsobilostí k právním úkonům vůči svému nezletilému dítěti; právní vztah mezi rodiči a dětmi vzniká v okamžiku narození dítěte, bez ohledu na skutečnost, zda se dítě narodilo v manželství
rodina	= malá primární společenská skupina založená <ul style="list-style-type: none"> ➤ na svazku muže a ženy ➤ na pokrevním vztahu rodičů a dětí nebo na vztahu jej nahrazujícím (osvojení) ➤ na společné domácnosti, jejíž členové plní společensky určené a uznávané role vyplývající ze soužití ➤ na souhrnu funkcí, které podmiňují existenci společenství a dávají mu vlastní význam vztahu k jedincům i ke společnosti <u>klasifikace rodiny (typy rodiny):</u> rodina orientační (jedinec v ní vyrůstá jako dítě) x rodina prokreační (jedinec sám zakládá) rodina úplná x rodina neúplná funkční rodina x problémová rodina x dysfunkční rodina x afunkční rodina - členové rodiny mají povinnost si navzájem pomáhat, jedním z právních projevů této povinnosti, která má jinak spíše morální charakter, je existence vyživovací povinnosti
rodinná anamnéza	zjišťování rodinných poměrů klienta; zjišťuje se výskyt podobných problémů, případně jiných závažnějších psychických onemocnění, závislosti na alkoholu či drogách, sebevražedného chování apod. u dalších členů rodiny; zaměřuje se i na zjištění kvality rodinného soužití, popř. jeho odchylky
rodinné právo	upravuje otázky manželství, vztahy mezi manžely, mezi rodiči a dětmi, vztahy, které vznikají při náhradní rodinné výchově; pramenem rodinného práva je Úmluva o právech dítěte, zákon o rodině, zákon o sociálně-právní ochraně dětí, občanský zákoník, zákon o matrikách
rozhodnutí	soudu: rozsudek (o povinnosti splatit dluh), usnesení (stanovení opatrovníka nezletilého pro řízení) ústavního soudu: nález (zrušení zákona nebo jeho části pro jeho rozpor s Ústavou ČR), usnesení (odmítnutí návrhu podaného po lhůtě) státní správy: rozhodnutí (o povolení stavby, pokuta za přestupek)
rozhovor	interview – je nejčastějším způsobem zjištění informací o klientovi; je v sociálních vědách nejužívanější výzkumná a psychodiagnostická technika, která spočívá v dotazování; platí určité zásady při vedení rozhovoru
rozsah etopedické péče	etopedická (převýchovná) péče je zajišťována ve speciálních školských výchovných zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy nebo preventivní péče, dále ve věznicích pro výkon trestu

	odnětí svobody
rutinní	zavedený, běžně užívaný
rys	relativně stálá vlastnost člověka projevující se v jeho chování a jednání; rysy bývají děleny na: a) anatomické nebo genetické, b) vrozené nebo získané, c) konstituční nebo charakterové, d) dominantní nebo kompenzační; k rysům člověka jsou rovněž řazeny postoje, hodnoty a zájmy
	S
S.A. (zkratka)	sociální anamnéza
salus	zdraví
salutor	→ stres
sanace	ozdravení, vyhojení, uzdravení
sanace rodiny	postupy podporující fungování rodiny, které jsou opakem postupů vyčleňujících některého člena rodiny kvůli tomu, že někoho ohrožuje, případně kvůli tomu, že je sám z rodiny ohrožen
sankce	trest za porušení sociálních norem; má zvýšit pravděpodobnost, že se člověk bude chovat v souladu s normou (→ represe)
sankcionizování	trestání
sarkasmus	jízlivý posměch, založený na pocitu převahy mluvícího nad osobou, o níž nebo s níž mluví
saturace	uspokojování potřeb
sázkařství a hráčství	→ patologické hráčství
screening	vyhledávání osob postižených určitou chorobou v populaci
sebeanalýza	sebereflexe vlastního jednání a prožívání
sebevražednost	sebevražedné jednání – akt chování, kterým člověk poškozuje své zdraví se záměrem se usmrtit (→ suicidium)
sectio caesarea	císařský řez
sedativa	zklidňující léky; patří k nim zejména některé benzodiazepiny a dříve též barbituráty; jejich užívání může vést k závislosti a také snižují pozornost; → hypnotika
segregace	oddělování společenských skupin na podkladě zákona, jako zvyklost nebo jako důsledek společenské změny; legislativa v ČR segregaci nepodporuje přesto fakticky existuje; rozlišení, oddělení, oddělování, odlučování
sekta	skupina s totalitárními nároky vůči svým členům vyznávající určitou ideologii; sekty náboženské – skupiny vyznávající náboženskou ideologii, kterou příslušníci určité větší náboženské skupiny s delší tradicí (vyznavači tzv. mateřské víry) považují za odpadlickou, případně kacífskou; běžné dělení sekt podle toho, zda jejich učení vychází z tradic křesťanských, východních nebo okultních; bývají ovládané autoritářskou osobností, která má uvnitř sekty absolutní moc <u>klasifikace hlavních směrů sekt:</u> 1. sekty s křesťanským základem (v jejich učení se nějakým způsobem objevuje postava Krista): svědci Jehovovi, mormoni neboli Církev Ježíše Krista svatých posledních dnů, moonisté neboli Církev sjednocení aj.

	<p>2. sekty s východním základem (kterým je především modifikace buddhismu a hinduismu): hnutí Hare Kršna aj.</p> <p>3. sekty s „okultním“ základem (mají velké množství proudů a hnutí): proudy satanismu</p> <p>4. sekty s „psychoterapeutickým“ základem: scientologie (dianetika)</p>
sektářství	příslušnost k sektě; vytváření sekt; sektářská činnost
sekundární	druhotný, druhý v pořadí, odvozený z jiného
sekundární prevence	zaměřuje se na rizikovou skupinu zvláště ohroženou negativním jevem – například AIDS mezi prostitutkami a prostitutky
selektivní	výběrový, vybraný
selhávání ve škole	kombinace nezájmu o práci ve škole a rušivého chování, jehož následkem jsou špatné výsledky, případně přeřazení dítěte do méně náročného vzdělávacího programu, popřípadě odpadnutí dítěte ze vzdělávací dráhy
separace	odloučení, oddělení (např. dítěte od matky)
servilní	patolizalský, podlézavý, snažící se zavděčit
sexuální deviace	pohlavní úchylka, perverze, odchylnost od obecně sociálně přijímané normy sexuálního chování
sexuální chování	veškeré aktivity a projevy člověka související s jeho sexualitou a sexuálním životem
sexuální zneužívání dítěte	(Child Sexual Abuse – CSA) je nepatřičné vystavení dítěte pohlavnímu kontaktu, činnosti či chování; zahrnuje jakékoliv pohlavní dotýkání, styk či vykořisťování kýmkoliv, komu bylo dítě svěřeno do péče nebo kýmkoliv, kdo dítě zneužívá (rodič, příbuzný, přítel, odborný či dobrovolný pracovník či cizí osoba)
sféry narušení	z hlediska struktury osobnosti: schopnosti, motivace a zaměřenost, temperament, charakter a postoje; tělesná stránka, duševní stránka, sociální stránka; z hlediska různých složek výchovy: somatická oblast, morální oblast, pracovní oblast, rozumová oblast, estetická oblast
schizofrenie	je duševní porucha, která se projevuje charakteristickým narušením myšlení a vnímání, poruchou emotivity a osobnostní integrity; patří k nejzávažnějším psychickým poruchám
schizoidní porucha osobnosti	typické rysy takové osobnosti: neschopnost prožívat uspokojení; emoční útlum, chladnost; nápadná introverze – dominující zaměřenost na vlastní prožívání a uvažování; nezájem o vnější věci – neschopnost vřelých citových vztahů, nezájem o názory a hodnocení okolí, obtíže v adaptaci na společenské normy a zvyky; schizoidní lidé žijí ve svém vnitřním světě a realita je nezajímá
scholarita	školní docházka
schopnosti	jsou vlastnosti osobnosti, které jsou předpokladem pro úspěšné vykonávání určité činnosti; schopnosti se vyvíjejí na základě vrozených anatomicko-fyziologických dispozic člověka, které nazýváme vlohy; stupně schopností: nadání, talent a genialita
signy	znaky
simulace	předstírání chorobných příznaků, onemocnění nebo poruchy
sklon	je zaměřenost na určitou činnost nebo činnosti; sklon vzniká ze zájmu, je součástí povahových vlastností

skolióza	vychýlení páteře do strany
skupiny drog	→ klasifikace drog
smíšené poruchy chování a emocí	jsou zařazovány podle MKN-10 do poruch přizpůsobení (porucha přizpůsobení se projevuje jako stavy subjektivní tísně a emoční poruchy, které komplikují adaptaci na významnou životní změnu nebo jsou následkem stresové události) a zahrnují kombinaci agrese a úzkosti (emoční příznaky jsou vyjádřené stejně jako porucha chování); patří sem: porucha přizpůsobení s převládající poruchou chování (vandalismus, záškoláctví, hazardní jízdy, rvačky); porucha přizpůsobení se smíšenou poruchou chování a emocí (přítomna pracovní a studijní inhibice – neschopnost); reaktivní porucha přichylnosti v dětství (CAN)
sociabilita	1. schopnost, sklon nebo potřeba (jedince) žít ve společnosti, sdružovat se do společenských skupin, navazovat mezilidské vztahy, družnost, společenskost (např. sociabilita člověka); 2. společenská prospěšnost (např. sociabilita umění)
socializace	schopnost jedince zapojit se do společnosti, formovat k ní pozitivní vztahy, vztahy ke vzdělání, k práci; formy socializace (míra zapojení) znevýhodněných osob: integrace, adaptace, utilita, inferiorita
socializovaná porucha chování	přetrvávající disociální nebo agresivní chování, objevující se u osoby, která je dobře zapojena do skupiny svých vrstevníků; základní charakteristikou je zapojení do skupiny přibližně stejného věku s určitým přátelstvím, rituály a strukturou organizace; krádeže s druhými, přečiny s partou (i týrání v partě), záškoláctví; agrese nebývá často, ale k autoritám jsou vysoce negativní postoje
sociálně anormativní chování	jednání nerespektující základní normy (v rozporu se sociálními normami)
sociálně narušený jedinec	je jedinec s narušeným vztahem k okolnímu světu a k sobě samému (narušené sebepojetí a sebeakceptace)
sociálně patologický jev	je obecně takové chování jedince, které je charakteristické především nezdravým životním stylem, nedodržováním nebo porušováním sociálních norem, zákonů, předpisů a etických hodnot; chování a jednání, které vede k poškozování zdraví jedince, prostředí, ve kterém žije a pracuje, a ve svém důsledku pak k individuálním, skupinovým či celospolečenským poruchám a deformacím; oblasti výskytu sociálně patologických jevů: mezilidské vztahy; návyky; agresivita; sekty, kulty a jiná společenská uskupení; kriminalita; hráčství; sex; rasová problematika; důsledky sociálně patologických jevů: jedinec a prostředí; formy ovlivňování sociálně patologických jevů: represe a prevence
sociálně pedagogická diagnóza	vyjádření názoru (soudu) o psychosociálním rozvoji klienta, kdy jsou zároveň vysloveny i zdůvodněny eventuální zdroje a příčiny obtíží a stanoveny podmínky dalšího sociálně výchovného působení
sociálně pedagogická práce	výchovná a vzdělávací činnost, jejímž prostřednictvím je usnadňován a rekonstruován přirozený proces socializace a enkulturace sociálně znevýhodněných či jinak potřebných jedinců či sociálních skupin (včetně rodin)

sociálně-právní ochrana	ochrana poskytovaná osobám, které nemají způsobilost k právním úkonům a nebo ji mají omezenou
sociálně-právní ochrana dětí	podle platného zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí je to ochrana práva dítěte na zdravý vývoj, řádnou výchovu a ochrana oprávněných zájmů dítěte včetně zájmů majetkových a zájmu na funkční rodině; orgány sociálně-právní ochrany dětí v ČR: obecní úřady obcí s rozšířenou působností (ty zřizují povinně komise pro SPOD, obce v samostatné působnosti, krajské úřady, kraje v samostatné působnosti, Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí, MPSV ČR a další právnické a fyzické osoby, které jsou SPOD pověřeny krajským úřadem, případně komisí pro SPOD příslušného obecního úřadu; předním hlediskem sociálně-právní ochrany je zájem a blaho dítěte; dítě má právo požádat orgány sociálně-právní ochrany, státní orgány, školy, školská zařízení a zdravotnická zařízení i pověřené osoby o pomoc při ochraně svého života a dalších svých práv, a to i bez vědomí rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte
sociální	je pojem, který má několik významů: 1. týkající se společenských vztahů; 2. to, co je společné všem lidem, určitého společenství, též ale i to, co se odtud vztahuje k jedinci
sociální adaptace	vyrovnání se a začlenění jedince či společenské skupiny s (novými, změněnými) faktory sociálního prostředí; přizpůsobení se společenským podmínkám
sociální anamnéza	zjišťování sociálních poměrů klienta
sociální asistent	v ČR specializovaný terénní pracovník sociální pomoci, který pracuje s rizikovými dětmi a mladistvými metodou streetwork; jeho zaměstnavatel je obecní, obvodní, magistrátní, případně krajský úřad; obecněji řečeno, v rámci jeho práce jde o sekundární a terciární prevenci sociálního selhání
sociální defektivita	je narušení vztahu jedince ke společnosti, přičemž příčinou tohoto narušení může být jak orgánový nebo funkční defekt, tak destruované interpersonální vazby
sociální deviace	odchylka od společenské normy, volba jiné než běžné varianty chování; protože všechny společenské normy nejsou jasně definovány a jsou pohyblivé, je hranice mezi normálním chováním a deviací neostrá
sociální facilitace	změna chování v přítomnosti druhých osob (např. zvýšení nebo snížení výkonnosti)
sociální identita	skládá se z pohlaví, jména, věku, role a statusu
sociální integrace	je stupněm socializace znevýhodněných osob; znamená naprosté zapojení a úplné splynutí znevýhodněného jedince ve společnosti; je cílem (sociální integrace) ve vzájemné jednotě s prostředkem (školní integrace) – výsledkem je začlenit znevýhodněné jedince, přijmout je a akceptovat (princip vztahu sociální a školní integrace)
sociální kontext etopedické péče	na úseku sociálním poskytují poradenskou pomoc sociální pracovníci a kurátoři, práce přímo v terénu při kontaktu s problémovými jedinci a komunitami vykonávají streetworkers, objevují se pobytové terapeutické komunity pro sociálně nepřizpůsobivou mládež a nově vzniklo centrum sociální prevence,

	<p>kteřé formou pobytu zajiřtřuje speciálně pedagogickou a sociální pomoc mládeži v rámci terciární prevence</p>
<p>sociální narušení, narušenost</p>	<p>další termín používaný v etopedii ve stejném smyslu jako obtížná vychovatelnost, mravní narušenost; vymezuje jedince v etopedické péči; v poslední době se setkáváme s označením jako je sociální nepřizpůsobivost a nebo sociální nepřizpůsobenost (ten poslední však již jako označení stavu trvalejšího charakteru u recidivujících osob); narušení vztahu k okolnímu světu a k sobě samému</p>
<p>sociální normy</p>	<p>soubor psaných i nepsaných předpisů ovlivňujících chování lidí; sociální normy mají mnoho úrovní, patří mezi ně: obyčeje a zvyklosti, které nemají formalizovanou podobu; kodexy a konvence; stanovy a řády; nařizení a instrukce; zákony i mezinárodní právní normy; největší vliv na lidi mají zákony, neboť stát má vytvořeny instituce na jejich vynucování</p>
<p>sociální patologie</p>	<p>shrnující pojem pro nezdravé, nenormální, obecně nežádoucí hromadné jevy, které jsou společensky nebezpečné; negativně sankcionované formy deviantního chování</p>
<p>sociální pedagogika</p>	<p>je odborná pedagogická disciplína, která se zabývá rozpoznáváním sociálních činitelů ohrožujících vývoj člověka, a uplatňováním postupů, jež vyvažují jejich nepříznivé působení; zaměřuje se jak na ovlivňování ohroženého dítěte, tak na ovlivňování prostředí, v němž se ohrožená osoba pohybuje</p> <p>dnešní pojetí: je aplikované odvětví pedagogiky zabývající se výchovných působením na rizikové a sociálně znevýhodněné skupiny mládeže a dospělých</p>
<p>sociální pediatrie</p>	<p>je nedílnou součástí každé pediatrické činnosti, sledující sociální aspekty zdraví i nemoci dítěte jako jedince i jako člena některého společenství – rodiny především – či celé dětské populace a usilující o co možná nejlepší začlenění dítěte do společnosti; je to samostatný pediatrický obor</p>
<p>sociální psychologie</p>	<p>je základní psychologická věda, která řeší otázky forem a mechanismů začleňování lidí do mezilidských vztahů, sociálních skupin a společenských institucí i samotné mezilidské vztahy a sociální skupiny</p>
<p>sociální selhání</p>	<p>společenský neúspěch ohrožující svého nositele, případně další lidi; u dětí a mládeže – kriminální chování, sebevražedné jednání, předčasné ukončení povinného vzdělávání, nezaměstnanost, těhotenství před dosažením hranice dospělosti, vznik závislosti na alkoholu, na nealkoholových drogách a patologické hráčství, a to jednotlivě nebo v různých kombinacích; u nás dosud tradovaný pojem sociální patologie má podobný obsah</p>
<p>sociální trénink</p>	<p>je to metoda (forma) procvičování různých potřebných sociálních dovedností ve skupinách dětí; v takových skupinách se mohou děti učit žádoucími způsobem chování</p>
<p>sociální učení</p>	<p>je druh učení, kdy si ve styku s druhým člověkem nebo se sociální skupinou jedinec osvojuje dovednosti, návyky a postoje potřebné ke společenskému styku, „k životu mezi lidmi“, přijímá své životní role, morální, estetické a jiné normy společnosti, formují se jeho motivy a rysy; je to důležitá forma socializace</p>
<p>sociální vlastnosti</p>	<p>jsou vlastnosti využívané v sociální interakci (např. umění jednat</p>

	s lidmi, vcítit se do druhého, spolupracovat apod.)
sociální zanedbanost	je stav s následky nedostatku výchovy v prostředí socioekonomicky nízké úrovně; zanedbané dítě vyrůstá obvykle v jednoduchém, primitivním prostředí, s nedostatečnou hygienou, bez vhodných vzorů vyspělého chování; dítě nechodí řádně do školy a nemá ve svém prostředí příležitost rozvinout svůj psychický potenciál (krajní případy sociální zanedbanosti – dítě je izolováno od lidské společnosti (tzv. „vlčí děti“); zanedbávání dětí v rodinách; zanedbávání dětí vlivem „zvláštních“ životních zásad, postojů a praktik, které vyznačují některé náboženské sekty nebo jinak definované společenské skupiny)
sociobiologie	zkoumání biologických základů společenského chování
sociogení	vznikající v důsledku různých druhů a forem společenského ovlivnění
sociogram	grafické znázornění (schéma) výsledku sociometrického výzkumu vzájemných vztahů ve skupině
sociologie	je věda o společnosti, jejím fungování na úrovni různých strukturních celků i jednotlivých dílčích sociálních fenoménů; zabývá se sociálními jevy, procesy a útvary
sociometrie	technika zkoumání struktury a dynamiky malých skupin
sociopatická osobnost	jedinec s chorobným, nenormálním vztahem k sociálnímu prostředí
sociopatologie	nauka o poruchách společnosti
somatický	tělesný
somatogení	mající původ v tělesném organismu
somatotropní	ovlivňující lidské tělo
somatotyp	typ tělesné stavby, druh, soustava tvarových a funkčních znaků
somnambulismus	náměsíčnictví, náměsíčnost, lunatismus, stav porušeného vědomí
somnologie	mluvení ze spánku
somnolence	ospalost, chorobná dřímota, snížená bdělost
somnus	spánek
SOS dětské vesničky	významný ústavní výchovný model; zakladatelem a autorem celé koncepce byl Hermann Gmeiner (1919 – 1986); první vesničku založil roku 1949 v Innsbrucku (Rakousko); 4 vzájemně skloubené základní pedagogické principy: matka v SOS vesničce, společenství sourozenců, dům, vesnička; forma náhradní rodinné péče; v ČR existují 3 SOS vesničky: Chvalčov, Doubí a Medláňky
soudní (forenzní) psychologie	je aplikovaná psychologická věda, která se zabývá studiem zločinnosti, psychologií pachatelů trestných činů, psychologickými expertizami pro soudní potřeby
spastický	křečovitý, napjatý
spasmus	křeč, rychlé a mimovolní stažení svalu
speciálně pedagogická diagnostika	je součástí pedagogické diagnostiky a předmětem zkoumání jsou jedinci s tížením vrozenými nebo získanými defekty; cílem je určit: 1. rozsah narušení, 2. možnosti socializace, 3. prostředky resocializace, 4. dobu, kdy je nutno speciální výchovu zahájit <u>nová koncepce diagnostiky (diagnostika v KPS) – zaměřuje se na:</u> - etiologii (vymezení uchovaných schopností, vlastností i příčin postižení) - fenomenologii (definování a charakteristiky souvislostí

	<p>příznaků, postižení a specifických potřeb)</p> <ul style="list-style-type: none"> - prevenci a prognózu vývoje uchovaných i redukovaných schopností - určení prostředků intervencí a podpory - vymezení podmínek podpory <p><u>nová koncepce zdůrazňuje:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - funkčnost a diagnostiku nepoškozených vlastností a schopností - klade důraz na sociabilitu a další prvky enviromentálního charakteru - oceňuje různé stránky postiženého jedince - usiluje o nazírání postiženého v jednotě s jeho okolím - nerezignuje ale hledá možnosti pozitivního rozvoje směřující k integraci handicapovaného s intaktními <p>tato diagnostika představuje ucelený přístup k postiženému, respektuje jeho specifické i nespecifické potřeby, umožňuje plné uplatnění speciálně pedagogické podpory a intervencí</p> <p>tato diagnostika se realizuje s pomocí validních (platných) a reliabilních (spolehlivých) diagnostických metod a technik (anamnéza, pozorování, metody explorační – rozhovor a dotazník, testy, experiment) + různé pomocné prostředky (mohou mít různé technické úpravy a provedení);</p> <p>typy diagnostických prostředků:</p> <ul style="list-style-type: none"> - účelové tiskopisy (dotazníky, záznamové archy aj.) - účelové předměty (hračky, kostky aj.) - nástroje (logopedické špachtle aj.) - přístroje (audiometr aj.)
<p>speciálně pedagogická diagnostika etopedická</p>	<p>je součástí speciálně pedagogické diagnostiky a předmětem zkoumání jsou morálně defektní jedinci; etapy diagnostické činnosti: 1. specifikace předmětu diagnostické činnosti, 2. určení situace, jevů a příznaků s diagnostickou hodnotou, 3. volba adekvátních diagnostických metod, 4. aplikace zvolených metod a registrace a popis zjištěných symptomů, jevů a reakcí, 5. zpracovávání údajů (analýza, syntéza a interpretace) – vytvoření vlastní pedagogické diagnózy, 6. verifikace (ověření) závěrů diagnózy (použitím jiných metod nebo postup šetření se znovu zopakuje)</p> <ul style="list-style-type: none"> - má charakter děletrvajícího pozorování, není to záležitost jednorázového vyšetření; je prováděna převážně v diagnostických ústavech, po vzniku středisek výchovné péče lze tuto diagnostiku realizovat i tam - tým diagnostických pracovníků tvoří: sociální pracovníce, psycholog, speciální pedagog – učitel, speciální pedagog – vychovatel, speciální pedagog – etoped - obecnou část diagnostiky tvoří: sběr anamnestických dat o narušeném jedinci (vývoj, scholarita, přestupky, trestné činy), vyšetření prostředí (rodinné, školní, event. ústavní, vliv kamarádů, party), vyšetření rodiny (širší, užší, sociální patologie v rodině – rodiče, sourozenci, výchovné vlivy) - speciální část diagnostiky je zaměřena na samotný defekt:

	<p>mravní narušenost nebo ohroženost sociální narušenost nebo ohroženost sociální nepřizpůsobivost nebo nepřizpůsobenost</p> <ul style="list-style-type: none"> - zjišťuje se: etiologie poruch chování rozsah, stupeň, typ poruchy chování trend poruch chování úroveň adaptability a sociability úroveň školních vědomostí, správnost školního zařazení, možnost profesní přípravy a profesního zařazení - ověřují se: vhodné reedukační a resocializační metody a reakce narušeného jedince na toto působení - závěr etopedické diagnostiky: výstupem je rozhodnutí o zařazení jedince do speciálního výchovného zařízení pro výkon ÚV nebo OV (v případě diagnostiky SVP pak návrh na způsob ambulantní terapeutické péče)
speciální pedagogika	je obor, který se zabývá výchovou a vzděláváním znevýhodněných (handicapovaných) jedinců; cílem speciální pedagogiky je všestranně rozvinutá osobnost, schopná zařadit se do společnosti: nalézt zaměstnání (pracovní adaptace), účastnit se kulturního života společnosti (sociální adaptace) a žít bez psychických problémů (psychická adaptace)
specifické poruchy učení	skupina obtíží projevujících se při osvojování čtení, psaní, počítání i ostatních dovednostech; zasahují psychiku člověka a promítají se do sféry sociální i pedagogické; poruchy předpokládají dysfunkci centrálního nervového systému; mohou být ale souběžně i s jinými formami postižení (smyslové vady, mentální retardace, sociální a emocionální poruchy) nebo souběžně s jinými vlivy prostředí (kulturní zvláštnosti, nevhodná výuka aj.) – SPU nejsou přímým následkem postižení nebo vlivů; klasifikace: specifické poruchy učení (alexie – ztráta naučené schopnosti číst; agrafie – ztráta naučené schopnosti psát); specifické vývojové poruchy učení (dyslexie, dysgrafie, dysortografie, dyskalkulie); x nespecifické poruchy učení – potíže vznikají z různých vnějších příčin (zanedbání školní docházky, psychická deprivace, dětská neuróza, nedostatek zraku, sluchu – pseudoporuchy)
specifický	příznačný, osobitý, zvláštní
spontaneita	dobrovolnost, nenucený projev, samovolnost, přirozenost
spontánní	samovolný, bezděčný
sporadický	ojedinělý, roztroušený, řídký
správní právo	upravuje výkonnou státní moc, veřejnou správu a územní samosprávu; prameny správního práva – toto právo není upraveno zákoníkem, významnými zákony jsou zákon o obcích, zákon o krajích, zákon o správním řízení a další podzákoně obecně závazné právní předpisy (vyhlášky ministerstev, krajů, obcí)
stacionární	stálý, neměnný
stagnace	zastavení (např. vývoje psychiky), strnulost, nehybnost
status	výška zařazení jednotlivce do hierarchie prestiže ve skupině; stav

status quo	stav současný
stereotypní	zvykový, ustálený, mechanický, udržovaný
stigma	poznámenání, znak, stopa po poranění, viditelná známka nemoci
stigmatizace	označení negativní nálepkou, „ocejchování“
stíhaný	obviněný
stimul	podnět
stimulace	podněcování k něčemu, povzbuzení, dráždění
stimulancia	stimulační drogy – různorodá skupina drog s převažujícím stimulačním (povzbuzujícím) účinkem; patří sem především: kokain, amfetamin (speed), různé deriváty amfetaminu (z nich je u nás nejrozšířenější tzv. pervitin), extáze (MDMA), DOB aj.; jsou vysoce návyková a nebezpečná; amfetaminy se obvykle užívají perorálně, ale mohou být aplikovány také injekčně nebo šňupány; klinické syndromy jsou podobné jako u kokainu, ale nástup účinku není tak rychlý a návykovost je nižší; stimulancia jsou často užívána studenty, dálkovými řidiči a dalšími skupinami usilujícími o prodloužení nebo zvýšení bdělosti a pozornosti; typy poruch: akutní intoxikace stimulancií, včetně kofeinu; odvykací stav po užívání stimulancií, včetně kofeinu
strangulace	uškrtení, zaškrtení
stratifikace	rozvrstvení společnosti
stratum	vrstva
streetwork	specifická metoda sociální a sociálně pedagogické práce; aktivní kontaktní a doprovodná sociální práce uskutečňovaná přímo v reálných životních podmínkách a situacích, doplňovaná nízkoprahovou nabídkou sociální pomoci; tato metoda se uplatňuje zejména u dětí a mládeže ohrožených sociálně patologickými jevy, u uživatelů drog, bezdomovců a pouliční prostituce (další používané pojmy: terénní sociální práce, práce na ulici, mobilní sociální práce)
streetworker	terénní sociální pracovník – specializovaný pracovník poskytující různé formy sociální pomoci a psychosociální podpory přímo v terénu v přirozených podmínkách (v ČR je také užíván pojem sociální asistent)
stres	stav člověka vyvolaný jakýmkoli vnějším vlivem (stresorem), k jehož zvládnutí nemá podle svého mínění dostatečnou adaptační kapacitu; distres – emočně negativně hodnocený stres; eustres – emočně pozitivně hodnocený stres
stresholik	člověk intenzivně pracující pouze tehdy, je-li v napětí, časové tísně
stresor	mimořádně silný podnět (stimul) přicházející z vnějšího prostředí (agrese, úraz, nedostatek potravy, ztráta milované osoby apod.), jenž ohrožuje život, zdraví nebo stálost vnitřního prostředí organismu; stresor spustí příslušnou obrannou či útočnou reakci jedince
striktní	přísný, určitý
struktura osobnosti	osobnost jako celek má základní části: schopnosti, motivace a zaměřenost, temperament, charakter a postoje
struktura hodnot	uspořádání hodnot podle určité hierarchie
středisko výchovné péče	je školské zařízení pro preventivně výchovnou péči; je určeno pro

	rizikové děti a mládež a má podle zákona poskytovat preventivně-výchovnou péči dětem a mládeži „s negativními jevy v chování“, pokud nejsou důvody pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy; je zřízeno jako ambulantní nebo jako internátní výchovné zařízení poskytující krizovou pomoc, střednědobé terapeutické programy, některá zařízení i azylové ubytování
stupidita	hloupost
stupidní	hloupý, omezený
stupor	chorobná nepřístupnost, nehybnost, nemluvnost, nepřijímání potravy, znečišťování se
stuprum	znásilnění, zhanobení
styl životní	je pojem označující: 1. individuální souhrn postojů, hodnot a dovedností odrážejících se v činnosti člověka výrobní, umělecké a jiné; zahrnuje síť mezilidských vztahů, výživu, tělesný pohyb, organizaci času, zájmy a záliby; 2. podle A. Adlera jedinečný způsob chování jedince, který vychází z motivů, rysů, zájmů a hodnot a prolíná se tudíž veškerým jeho chováním
styly výchovy	způsob výchovy – složitý soubor výchovných procesů s klíčovými momenty: zejména emoční vztahy dospělých a dětí, jejich způsob komunikace, velikost požadavků na dítě, způsob jejich kladení a kontroly; projevuje se též volbou výchovných prostředků a způsobem reagování na dítě; základní styly – různé modely: autokratický, integrační a liberální; autokratický styl (záporný emoční vztah a silné řízení), liberální styl s nezájmem o dítě (záporný emoční vztah a slabé řízení), rozporný autokraticko-liberální styl (záporný emoční vztah s rozporným řízením), laskavý liberální styl (kladný emoční vztah a slabé řízení) a integrační styl (kladný emoční vztah a střední až zesílené řízení)
subdeprivace	skryté strádání (duševní, emoční, rozumové, smyslové)
subjekt	individuální bytost, prožívající a jednající jedinec (opak objektu)
subjektivní	závislý na jedinci a jeho vnímání, vztahující se k subjektu
subkultura	kultura odlišná (upřednostňovanými hodnotami a způsoby chování) od dominantní kultury, jež je přesto součástí dominantní kultury
subkutánní	podkožní, pod kůží
submise	osobnostní vlastnost – podřizování se, ustupování, podrobování se druhým
subnormální	pod normou
sugestibilita	vlastnost osobnosti, ovlivnitelnost; náchylnost přejímat názory, myšlenky druhých lidí
suicidální chování	suicidální (sebevražedné) pokusy, záměry, myšlenky a fantazie a dokonalé suicidie (sebevraždy)
suicidální tendence	snaha o úmyslné ukončení vlastního života, a to např. – ve stavu úzkosti a zoufalství – po zhodnocení vyhlídek života v budoucnosti a zjištění bezvýchodnosti situace – kvůli imperativním sluchovým halucinacím
suicidální tentament	prokázaný pokus o sebevraždu
suicidium	vědomé a úmyslné ukončení vlastního života (sebevražda); podle výsledku se rozlišuje: dokonalá a nedokonalá sebevražda

suicidium bilanční	je výsledkem zcela jasné motivace (nevléčitelná nemoc, týrání, jiné formy utrpení)
suicidium demonstrativní	resp. pokus o sebevraždu – může být využito k vydírání nebo zastrašování (např. u hysterických osobností), ale může také ukazovat na to, že takto jednající jedinec se ocitá v tíživé životní situaci, na niž chce upozornit
suicidium rozšířené	je zabití lidí v nejbližším okolí (rodině) s následnou sebevraždou
suicidium skupinové	specifická varianta sebevražd; je to sebevražedné jednání více lidí
supervize	kvalifikovaný dohled nad průběhem programu nebo projektu zaměřený na kvalitu činnosti pracovníků (profesionálů či dobrovolníků); tři základní funkce supervize: vzdělávací, podpůrná a řídicí
susp. (zkratka)	podezření, podezřelý, suspektní
susp. LMD	podezření na lehkou mozkovou dysfunkci
syfilis	příjice, lues, pohlavní choroba
sylabus	stručný výtah, heslovitý přehled myšlenkového postupu (např. přednášky)
symptom	příznak něčeho, nejčastěji se jím rozumí příznak nějaké poruchy, onemocnění, choroby
symptomatický	příznakový, zaměřený na příznaky (např. terapie – zaměřená na příznaky, nikoliv na příčinu)
symptomatika	příznaky, charakteristické pro určité postižení nebo okruh chorob (přesnější a konkrétnější je syndrom)
symptomatologie	1. soubor příznaků (symptomů), kterými se může projevit určitá nemoc; 2. nauka o příznacích (symptomech)
syndrom	je skupina symptomů (příznaků), které se vyskytují společně a charakterizují chorobný stav
syndrom hyperaktivity (ADHD)	porucha dříve označovaná jako lehká mozková encefalopatie, později jako minimální mozková dysfunkce; hlavní příznaky: neklid, impulzivita, změny nálad (emoční labilita) a neobratnost; postihuje mnohem častěji chlapce než dívky; příčina není zcela jasná, poškození mozku, resp. jeho abnormální fungování, je však prokazatelné často, zejména oblasti retikulární formace; při vzniku této poruchy hraje roli i dědičnost; porucha se v posledních klasifikacích duševních poruch odlišuje od hyperkinetické poruchy → hyperkinetické poruchy
syndrom lehké mozkové dysfunkce	vztahuje se na děti téměř průměrné, průměrné nebo nadprůměrné obecné inteligence s určitými poruchami učení nebo chování, v rozsahu od mírných po těžké, které jsou spojeny s odchylkami funkce centrálního nervového systému
syndrom odvykací	je soubor příznaků, které jsou vyvolány náhlým přerušením užívání návykové látky, popřípadě návykového chování; nastává nejčastěji po vysazení drog; odvykací příznaky mohou být tělesné a psychické
syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte	(Child Abuse and Neglect Syndrom – CAN) je soubor nepříznivých příznaků v nejrůznějších oblastech stavu a vývoje dítěte i jeho postavení ve společnosti, v rodině především
syndrom závislosti	podle MKN-10 silná, přemáhající, někdy nutkavá touha brát psychoaktivní látky, alkohol nebo tabák; syndrom může být přítomen pro specifickou látku, třídu látek nebo širší řadu látek

system	pojem označující uspořádaný, strukturovaný celek, složený z určitého množství prvků, které jsou ve vzájemném vztahu; podle vztahu systému k jeho okolí se rozlišují systémy na systémy otevřené a uzavřené; z hlediska jejich vlastní aktivity se dělí na systémy dynamické a statické; podle způsobu jejich řízení hovoříme o systémech regulovaných zevnitř a systémech regulovaných zvenčí
systematická psychotraumatizace ve skupině	se vyskytuje jako patologický jev při šikanování, které nabylo charakteru skupinové trestné činnosti a má některé „dětské“ rysy organizovaného zločinu; u obětí a svědků vede šikanování k nedůvěře k autoritám a ztrátě iluzí o společnosti, která by každému člověku měla poskytnout ochranu proti jakékoliv formě násilí; tito lidé se v mládí „naučí“, že nikdo není schopen zajistit ochranu a bezpečnost slabým a bezbranným, a tudíž nemá vlastně cenu proti bezpráví něco dělat; šikanování totálně paralyzuje výchovnou funkci skupiny a proměňuje její působení v destruktivní („pod vnější slupkou seriózního zařízení se ponižuje lidská důstojnost, nerespektují se základní lidská práva a odehrává se tam nikoliv pedagogická činnost, ale antisociální výcvik“)
	Š
šikana	pojem je patrně francouzského původu [chicane] – znamená zlomyslné obtěžování, týrání, sužování, pronásledování, byrokratické lpění na literě předpisů, například vůči podřízeným nebo vůči občanům ze strany úředníků; opakované ubližování; trýzněná osoba trpí často celé měsíce, nebo dokonce celá léta; když však jde o zvlášť kruté ublížení, označíme za šikana i jednotlivou událost, která se zatím neopakovala; zásadně mluvíme o šikaně pouze tehdy, když je oběť z nějakého důvodu bezbranná, buď pro svoji fyzickou slabost či neobratnost, pro svou izolovanost v kolektivu, pro své psychické zvláštnosti nebo proto, že agresori útočí ve skupině – jde tedy o asymetrickou agresi
šikanování	týrání v kolektivech, jehož pachateli i oběťmi jsou osoby se stejnou formální pozicí ve skupině, často vrstevníci; šikanovaný – oběť šikany; šikanující – tzv. agresor, aktér šikany; šikana v rodinách; šikana ve školách (institucích); šikana v podmínkách vojenské základní služby; šikana na pracovištích – formy: mobbing, bossing, Sexual Harassment
šikanovat	pronásledovat, záměrně zbytečně obtěžovat, nespravedlivě obviňovat, trestat, kárat, šikanovat podřízené, byrokratické šikanování, šikanování mladších vojáků staršími
škodlivé (nebezpečné) užívání	způsob užívání psychoaktivní látky, který poškozuje zdraví; poškození může být somatické nebo duševní
školní anamnéza	veškeré údaje o žákovi související s jeho scholaritou
školská výchovná zařízení pro děti a mládež	soustava institucí zajišťujících v ČR výchovu ohrožených dětí a rizikové mládeže od 3 do 18 let, případně 19 let; ústřední postavení v soustavě mají podle současné legislativy diagnostické ústavy, do nich přicházejí děti s nařízenou ústavní nebo uloženou ochrannou výchovou; do diagnostického ústavu může být dítě umístěno i na žádost rodičů nebo jiných osob odpovědných za jeho výchovu; zařízeními pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy

	jsou: diagnostický ústav, dětský domov, dětský domov se školou a výchovný ústav; zařízením pro preventivně výchovnou péči je: středisko výchovné péče
	T
tabák	látka, která se připravuje sušením a následnou fermentací tabákových listů; tabákový kouř tvoří řádově tisíce chemických látek – pouze jedna z nich – nikotin – je návyková; chemicky je nikotin alkaloid žluté barvy, který je rozpustný ve vodě a v lihu; letální (smrtící) dávka nikotinu je 50 mg, jedna cigareta v průměru obsahuje 1 – 2 mg; závislost na nikotinu – nikotinismus (tabakismus)
tabu	sociální zákaz různých činností u primitivních národů, jenž není zdánlivě ničím vysvětlen; polynéský výraz pro zakázané, nedotknutelné; jeho porušení je sankcionováno
taktika	plánovité chování
tardus	opožděný, zdlouhavý, pozdní
taxonomie	klasifikace
těkavé látky	organická rozpouštědla – např. toluen; způsob aplikace – čicháním; typy poruch: akutní intoxikace organickými rozpouštědly
temperament	trvalá charakteristika osobnosti patrná již u velmi malých dětí; soubor převážně vrozených psychických vlastností, které určují dynamiku celého prožívání a chování osobnosti (např. způsob reagování); → typologie osobnosti
tentamen suicidalis	sebevražedný pokus, pokus o ukončení vlastního života násilným způsobem
tenze	napětí, pocit vnitřního tlaku, tlak, neklid
teorie	všestranně ověřená domněnka, a to racionálně i empiricky
terapeut	ten, kdo léčí
terapeutická komunita	původně, v letech po druhé světové válce, způsob organizace psychiatrické péče, který podporoval komunikaci pacientů s personálem a spoluúčast pacientů na léčbě; později začaly být tyto principy užívány i v mimopsychiatrickém prostředí
terapeutická péče	léčebná péče je zajišťována resortem zdravotnictví prostřednictvím psychiatrických léčeben, dále léčeben, oddělení nebo poraden pro narkomany a jinak závislé a prostřednictvím terapeutických komunit
terapie	léčba; obvykle používání ve smyslu léčba, léčebný program, jehož cílem je zmírnění či odstranění nežádoucího stavu jednotlivce nebo rodiny; v původním významu znamená podporu [řec. <i>therapeuo</i> = uctívat, obsluhovat, pečovat o někoho, přeneseně – léčit]
teratologie	věda zabývající se studiem vývojových vad
terciární prevence	zaměřuje se na jedince, u nichž se již negativní jev projevil, cílem je zmírnění následků již vyskytujícího se problémového jevu – například snaha zabránit recidivě protizákonného jednání u mladistvých delikventů, metadonový program, výměna injekčních stříkaček aj.
terénní péče	na úseku sociálním poskytují poradenskou pomoc sociální pracovníci a kurátoři, práce přímo v terénu při kontaktu s problémovými jedinci a komunitami vykonávají streetworkers, objevují se pobytové terapeutické komunity pro sociálně

	nepřízpůsobivou mládež a nově vzniklo centrum sociální prevence, které formou pobytu zajišťuje speciálně pedagogickou a sociální pomoc mládeži v rámci terciární prevence; viz také streetwork a streetworker; viz také terénní sociální práce
terénní sociální práce	sociální práce s rizikovými jednotlivci nebo skupinami vykonávaná v přirozeném prostředí klientely sociálních pracovníků; součástí této práce jsou: depistáž, navazování kontaktů, poskytování sociální pomoci, mapování lokality včetně sběru, analýzy a sumarizace poznanych informací o příčinách, charakteru a intenzitě nepříznivé sociální situace cílové skupiny
termín	pojem vyjádřený slovem
terminální	konečný, poslední; selhávání základních životních funkcí (dýchání, krevního oběhu) před smrtí
terminologie	odborné názvosloví
teror	hrubé násilí fyzické i psychické uplatňované zpravidla proti politickému odpůrci; hrozba násilím, zastrašování, hrůzovláda
testování	1. zkoušení písemným testem ve škole; 2. vyšetřování pomocí testů v psychologii (např. testování osobních vlastností)
tiky	mimovolné záškuby svalů (např. víček)
tolerance	snášlivost, pochopení i pro opačné názory a jiné chování
tonus	napětí
topický	místní
torpidní	ztrnulý, ztuhlý, tupý, pomalý, pasivní, netečný, přetrvávající beze změny
totální	úplný, celkový (x lokální)
toxická	jedovatost
toxikologie	nauka o jedech a otravách
toxikoman	osoba užívající drogy či na drogách závislá
toxikomanie	návykové nadměrné užívání jedů v lécích (chorobná závislost na toxických látkách)
trankvilizér	farmakum uklidňující a snižující tenzi
transformace	přeměna
transformace osobnosti	je získaná porucha osobnosti, k níž dochází v důsledku závažnějšího onemocnění (např. schizofrenie), nemocný je přesvědčen, že je někým jiným než ve skutečnosti (např. mimozemšťanem nebo historickou osobností)
transparentní	průhledný, průsvitný, průzračný
trauma	úraz, rána, zranění, poranění, bolestné postižení
traumatogenní	vznikající úrazem, traumatem
tréma	stav strachu před různými druhy veřejného vystoupení
trénovanost	speciálně zaměřená připravenost organismu
trest	následná opatření po předchozím provinění; v etopedii je to jedna z výchovných metod, která má navodit nelibý prožitek špatného činu, nežádoucího chování, špatných výkonů v učení v trestním právu představuje trest právní následek základu trestní odpovědnosti, tedy trestného činu (trestní odpovědnost spočívá v následné reakci státu na spáchaný trestný čin, a to reakci trestem)
trestní právo	je jedním z odvětví veřejného práva a dělí se na:

	<p>trestní právo hmotné – upravuje trestněprávní odpovědnost subjektů; v obecné části zejména stanoví, co je to trestný čin, a vymezuje, jaké mohou být za trestný čin uloženy tresty; základním pramenem trestního práva hmotného je trestní zákon;</p> <p>trestní právo procesní – se úzce pojí s trestním právem hmotným, upravuje postup orgánů činných v trestním řízení tak, aby trestné činy byly zjištěny a pachatelé potrestáni; pramenem trestního práva procesního je trestní řád</p> <ul style="list-style-type: none"> - funkce trestního práva: ochranná, regulativní, preventivní a represivní - nejvýznamnější právní norma: trestní zákon (zákon o trestním řízení soudním) a trestní řád - každé protiprávní jednání není trestným činem a není předmětem trestního práva - trestný čin a trest představují základní prvky trestní odpovědnosti
trestný čin	<p>čin definovaný jako trestný v platném trestním zákoně; je stupeň protiprávního jednání; je pro společnost nebezpečné jednání, jehož znaky jsou uvedeny v zákoně; trestným činem je toto jednání proto, že je jako trestné popsáno v zákoně a ve své konkrétní podobě vykazuje určitý (vyšší než nepatrný) stupeň společenské nebezpečnosti; projednávají, řeší a trestají ho soudy na základě trestního zákona; převládající sankce – podmíněné a nepodmíněné odnětí svobody, peněžité trest</p> <ul style="list-style-type: none"> - trestný čin má dvě stránky: materiální (tj. nebezpečnost pro společnost) a formální (tj. znaky uvedené v zákoně označované jako skutková podstata trestného činu) - 4 prvky trestného činu: objekt (člověk nebo věc), subjekt (pachatel), objektivní stránka (jednání, následek a příčinný vztah mezi jednáním a následkem), subjektivní stránka (zavinění – úmysl nebo nedbalost) - ke vzniku trestní odpovědnosti vyžaduje trestní zákon naplnění všech výše uvedených prvků – tedy naplnění příslušné skutkové podstaty – hovoříme o dokonalém trestním činu - trestní postih lze i v případě, že chybí jeden z těchto prvků – následek, pak se jedná o přípravu k trestnému činu a o pokus o trestný čin - každé protiprávní jednání není trestným činem a není předmětem trestního práva (viz také přestupek) - viz také právní následky základu trestní odpovědnosti
trestný zákon	jeho struktura: část obecná (podmínky trestní odpovědnosti a ukládání sankcí) a část zvláštní (jednotlivé skutkové podstaty trestných činů)
tumor cerebri	nádor na mozku
typ	soubor podstatných vlastností, které jsou společné některým lidem, určité skupině
typologie	nauka o typech
typologie osobnosti	konstrukce třídící lidi do kategorií podle převládajících vlastností
Typy podle I. P. Pavlova:	
slabý	silný

	<i>melancholik</i>	vyrovnaný	nevyrovnaný
		nepohyblivý	pohyblivý
		<i>flegmatik</i>	<i>sangvinik</i>
	Typologie osobnosti podle Kretschmera:		
	PYKNIK	ASTENIK	ATLETIK
	PYKNOMORFNÍ SOMATOTYP	LEPTOMORFNÍ SOMATOTYP	METROMORFNÍ SOMATOTYP
	rozložitý – euryzom	štíhlý – leptosom	střední – mezosom
	temperament – cyklotým	temperament – schizotým	temperament – viskózní
týrání	užití síly vůči dítěti; všechny formy ubližování dítěti (včetně nezabránění tomuto ubližování), kterých se někdo dopustil vědomě; tělesné (fyzické) týrání – fyzické ublížení dítěti nebo nezabránění ublížení či utrpení dítěte, včetně úmyslného otrávení nebo udušení dítěte, a to tam, kde je určitá znalost či důvodné podezření, že zranění bylo způsobeno anebo že mu vědomě nebylo zabráněno; nejrozšířenější typy v ČR: bití rukou, gumovou hadicí, vařečkou, elektrickou šňůrou, kopání, pálení cigaretou nebo zápalkou, opaření vařící vodou, kousání, řezání, kroucení a svazování končetin, trhání vlasů; citové týrání – takové chování dospělé osoby, které má negativní vliv na citový vývoj dítěte a vývoj jeho chování; dítě je neustále pod tlakem kritiky, výhrůžek, nesplnitelných nároků (na školní prospěch, na pomoc s péčí o sourozence a domácnost); sexuální týrání – nepatřičné vystavení dítěte pohlavnímu kontaktu, činnosti či chování; zahrnuje jakékoliv pohlavní dotýkání, styk či vykořisťování kýmkoliv, komu bylo dítě svěřeno do péče nebo kýmkoliv, kdo dítě zneužívá (rodič, příbuzný, přítel, odborný či dobrovolný pracovník či cizí osoba); systémové týrání (druhotné ponižování) – je způsobeno tím systémem, který byl založen pro pomoc a ochranu dětí a jejich rodin; týraná žena, týrané dítě, týrání starého člověka, týraný muž		
týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte	je jakékoliv nenáhodné, preventabilní, vědomé (případně i nevědomé) jednání rodiče, vychovatele anebo jiné osoby vůči dítěti, jež je v dané společnosti nepřijatelné nebo odmítané a jež poškozují tělesný, duševní i společenský stav a vývoj dítěte, popřípadě způsobuje jeho smrt		
tyranie	krutovláda, krutost, útisk, násilnost		
tyranizování	šikanování a ubližování (s cílem ublížit); síla tyranizátora je přitom větší než síla oběti		
	U		
učení	znamená získávání zkušeností, utváření a pozměňování jedince v průběhu života (naučené je opakem vrozeného); životní úloha lidského učení je v získávání předpokladů pro aktivní vyrovnávání se s přírodním a společenským životním prostředím; lidské učení má větší počet rozmanitých forem či druhů		
umělé přerušování těhotenství	interrupce – přerušování těhotenství v době, kdy se nepředpokládá, že by plod mohl žít mimo tělo matky; tato hranice, nazývaná někdy		

	těhotenský limit, je konvencí zakotvenou v zákoně a vývoj medicíny ji stále snižuje; v současné době je hranicí pro legální ukončení těhotenství u nás a ve většině zemí, kde to zákon upravuje, 12. týden od početí; legální a nelegální umělé přerušování těhotenství
Úmluva o právech dítěte OSN	dokument přijatý Valným shromážděním OSN v roce 1989; dítětem se v něm rozumí každá lidská bytost mladší než 18 let; rozšiřuje chráněná práva dítěte obsažená v Deklaraci práv dítěte z roku 1959; zavádí pojem „nejlepší zájem dítěte“ a na rozdíl od starších dokumentů chránících lidská práva chápe dítě jako aktivní subjekt
uprchlík	z hlediska mezinárodního práva osoba nacházející se mimo svou vlast, nechráněný jedinec vyžadující zvláštní ochranu; uprchlík opustil svou vlast obvykle za mimořádných okolností a buď nemůže, nebo se nechce do ní vrátit; uprchlík legálně pobývajícím na území ČR je buď žadatelem o azyl, nebo azylantem (držitelem statusu uprchlíka)
určení otcovství	právní postup, jehož výsledkem je výrok soudu o tom, který muž je otcem dítěte
Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dítěte	úřad řízený MPSV ČR se sídlem v Brně; do jeho kompetence patří zahraniční agenda sociálně-právní ochrany dětí; zprostředkovává též mezinárodní osvojení dětí
ÚSP	ústavy sociální péče – podle platné legislativy ČR jde o ústavní zařízení určené dospělým občanům, mládeži a dětem s těžkým tělesným, smyslovým nebo mentálním postižením, případně s kombinací těchto postižení
ústav	ústavní zařízení – instituce poskytující klientům nepřetržitou péči spojenou s ubytováním a stravováním
ústav diagnostický/výchovný	školské výchovné zařízení pro děti a mládež, které ze zákona plní celou řadu funkcí
Ústava ČR	je soubor právních předpisů nejvyšší právní síly; je uvozena preambulí (úvodním prohlášením), dále je rozdělena do 8 hlav, které se člení na 113 článků
ústavní péče	ústavní výchova ve smyslu ustanovení § 46 zákona o rodině; forma náhradní výchovné péče; péče poskytovaná klientům profesionály (případně také dobrovolníky) v ústavním zařízení
ústavní výchova	je nařízena rozhodnutím soudu podle zákona o rodině v občansko-právním řízení a je určena pro nezletilce do 18 let věku s krátkodobým pobytem mimo rodinu nebo s nejasnou prognózou, anebo pro děti vyžadující speciální přístup pro určitý handicap; uskutečňuje se podle věku ve zdravotnických a školských zařízeních: kojenecké ústavy, dětské domovy a dětská centra pro děti do 3 let věku (Ministerstvo zdravotnictví); ústavy sociální péče (Ministerstvo práce a sociálních věcí); dětské domovy a dětské domovy se školou pro děti po 3. roce života, diagnostické ústavy a výchovné ústavy (Ministerstvo školství, mládeže a sportu); nařizuje se z důvodů sociálních (rodiče z vážných důvodů nemohou výchovu dítěte zabezpečit) nebo výchovných (v případech, kdy jiná výchovná opatření nevedla k nápravě)
utilitární	užitkový, prospěchářský, přeceňující osobní užitečnost lidí, věcí

	atp.
útočné chování	<p>je charakteristické pro problematiku šikany a šikanování a je to výrazná osobnostní vlastnost útočníka (agresora, aktéra šikany); může mít několik podob: dlouhodobé a někdy i nezvratné poškozování psychického a tělesného zdraví oběti; ohrožení života oběti; pokusy o zabití či zmrzačení oběti nebo sebevražda oběti; charakter skupinové trestné činnosti s některými „dětskými“ rysy organizovaného zločinu;</p> <p><u>faktory (příčiny) podílející se na vzniku útočného chování agresorů:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - povaha, založení dítěte - rodinné prostředí, kde jeden nebo oba rodiče neustále vystupují agresivně a prosazují tak svou vůli vůči ostatním členům rodiny, spolupracovníkům i jiným lidem - nedostatečná péče a výchova; není nikdo, kdo by dítěti ukázal, že chce-li něčeho dosáhnout, existují i jiné prostředky než agrese - poselství o tom, že šikana se vyplácí - kruté tělesné trestání dítěte - nízké sebevědomí dítěte - skupina vrstevníků, kteří šikanu podporují
útočník	<p>agresor – aktér šikany (ten, kdo šikanuje) je takové dítě, které poměrně často někoho týrá nebo obtěžuje, a to buď fyzicky, nebo slovně; agresory bývají nejčastěji chlapci, ovšem výjimkou nejsou ani dívky; útočníkem (agresorem) je jedinec, pro něhož je charakteristické, že je extrémně egoistický, není schopný vidět utrpení druhého, má pocit, že je všechno zábava; strach v očích oběti, kterou má ve své moci, je pro něho vzrušující; je to slast, kterou potřebuje opakovat a postupně i zvyšovat (je to podobné jako s drogovou závislostí);</p> <p><u>3 základní typy agresorů:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. typ – primitivní, brutální, na první pohled grázlík, který druhé zastrašuje, i jeho rodiče jsou spíš lidé s násilnými sklony; 2. typ – velmi slušný, sevřený, zvýšeně úzkostný, někdy i se sadistickými tendencemi v sexuálním smyslu; na první pohled nic nenasvědčuje tomu, že by nebyl v pořádku, oběť trápí většinou někde stranou (třeba na WC), aby ho druzí neviděli; rodiče často pracují na vnějšku nebo v armádě); 3. typ – žák je oblíbený, vlivný, s dobrým prospěchem, s výborným sociálním chováním; umí si získat učitele, je zábavný, rád pořádá „představení“ s obětí a občas k tomu má i „své“ lidi“; v rodině není na první pohled znát patologie, rodiče ho mají rádi, „pouze“ jsou hodně zaměřeni materiálně a konzumně, v rodině chybí duchovní a morální rozměr
úzkost	pocit intenzivní stísněnosti, který nemá jasný zdroj; jedna z nejčastějších psychických obtíží, k níž jsou někteří lidé zvláště disponováni a která se zvyšuje jakoukoli náročnou situací
úzkostná (vyhýbavá) porucha	typické rysy takové osobnosti: celoživotní sklon k prožitkům napětí a obav spojený s nízkým sebevědomím a s přeceňováním

	hodnotících soudů ostatních lidí; porucha emočního prožívání: pocity napětí, obav a ohrožení; zhoršené sebehodnocení, pocity neschopnosti a méněcennosti; nadměrné obavy z kritiky či odmítnutí; tendence k izolaci v důsledku obav z odmítnutí; tendence vyhnout se selhání – odmítají situace a aktivity, v nichž očekávají neúspěch; v americké klasifikaci je tato porucha označována jako vyhýbavá
úzus	výraz používaný v psychologii a sociologii pro zvyklost, obyčej, zvyk; v medicíně – užití léku podle předpisu či alkoholu jako pochutiny
	V
vagabundáž	toulavost
vágní	neurčitý, nejasný, nepřesný
validita	termín označující platnost testu; ověření, zda test či jiná metoda zjišťuje to, co zjišťovat má
vandalismus	svévolné neracionální ničení věcí, jehož skrytým účelem je vybití nahromaděného napětí a agresivity; bezohledné ničení hodnot
variabilita	proměnlivost, schopnost proměny, odchylnost od normálu (od průměrné hodnoty)
vědomost	je učením osvojený poznatek, tj. zapamatovaný a pochopený fakt (informace) nebo vztah mezi fakty v podobě pojmu, pravidla, vzorce apod.
vegetativní dystonie	nerovnováha mezi sympatikem a parasympatikem, součást neurózy
venózní	žilní
verbální apetence	„chuť hovořit“, upovídánost
verbalismus	mnohomluvnost, nadměrné užívání slov
verbální	slovní
veřejný ochránce práv	ombudsman – působí k ochraně osob před jednáním úřadů a dalších institucí, pokud je v rozporu s právem, neodpovídá principům demokratického právního státu a dobré správy, jakož i před nečinností úřadů a institucí a tím přispívá k ochraně základních práv a svobod
viktimologie	zkoumání obětí trestných činů (jejich psychiky, osobnosti, chování)
virgo	panna
vita sexualis	pohlavní život
vitalita	životní síla, činnost
vitální	životní, životaschopný, živelný, životně důležitý
vitium	vada [čti viciium]
volní vlastnosti	jsou vlastnosti podmíněné vůlí člověka; vyjadřují záměrné, cílevědomé úsilí směřující k dosažení vědomě vytyčeného cíle, které je vlastní jen člověku
vomitus	zvracení
vrstevnické programy	peer programy – programy prevence různých typů sociálního selhání, např. závislosti na návykových látkách; nositeli programu jsou sociometricky nejvlivnější vrstevníci pohybující se ve stejném prostředí jako cílová skupina; ti projdou výcvikem, v jehož rámci se učí posilovat nerizikové chování, resp. zdravý způsob života; předpokládá se, že pak v rámci neformálních vrstevnických

	kontaktů žádoucím způsobem ovlivní cílovou skupinu
vůle	je naučenou autoregulační schopností, která usměřuje jednání člověka takovým způsobem, který je považován za účelný či nutný, ale není spojen s dosažením libosti, a proto by zde nestačila emoční regulace
vulgarismus	obhroublé slovo, nesprávný obrat
VVV (zkratka)	vrozené vývojové vady
výchova	je v pedagogickém pojetí považována za záměrné působení na osobnost jedince s cílem dosáhnout změn v různých složkách osobnosti
výchova ambiciózní	vychovatelé promítají do dětí svoji vlastní ctižádost, bez ohledu na skutečné možnosti dítěte a jeho schopnosti; usilují, aby nad ostatními dětmi vyniklo
výchova brutální	je typická pro vychovatele se sadistickými sklony (psychopaty); mimořádně hrubé jednání (kopance, surové bití)
výchova degradující	vychovatel snižuje dítě: výsměchem, ironií, „střelováním se“ do sebecitu dětí; dosahuje však pouze vnější kázně
výchova deprivací	takový způsob péče o dítě, při kterém dítě strádá, a to nejčastěji citově, ale i smyslově, rozumově atd.
výchova hyperprotektivní	hýčkájící, rozmazlující
výchova hypersenzitivní až hypochondrická	úzkostně ochranné zacházení s dítětem, přecitlivělá péče o dítě
výchova kverulantská	vychovatelé si neustále stěžují (i před dítětem) na domnělé křivdy, které se dítěti přihodily, extrapunitivně hodnotí chování dětí i svoje
výchova laxní	vychovateli je dítě v podstatě lhostejné, má jiné zájmy
výchova merkantilní	„obchodnický“ výchovný způsob, vychovatelé si kupují kázeň dětí odměnami i za povinnosti
výchova nejednotná	jednotliví vychovatelé se navzájem liší výchovným cílem nebo metodami při výchově těchto dětí
výchova oportunistická	vede dítě k bezzásadovému osobnímu prospěchářství – bez ohledu na případné poškození druhých osob a bez zřetele na vyšší mravní hodnoty
výchova perfekcionista	puntičkářská péče o dítě vyžadující často také od dítěte přehnaně přesné plnění povinností
výchova preferující	jednomu dítěti nebo několika dětem je dáвана přednost před jinými dětmi
výchova rejekční	odmítavá, bez lásky
výchova represivní	nadměrné trestání dítěte, podcenění významu kladného hodnocení dítěte
výchova repulzivní	dítě je odmítáno, odstrkáváno, je považováno za příčinu dosavadních nezdarů vychovatele
výchova verbalizující	taková péče o děti, která se opírá převážně jen o slovní příkazy, zákazy
výchova živelně náhodná	vychovatelé nemají stabilní výchovné postoje a postupy, na tytéž způsoby chování ze strany dítěte reagují podle své nálady různě
výchovná opatření	opatření, která v zájmu řádné výchovy dětí může v ČR uložit příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí, a to jak dětem, tak rodičům nebo zákonným zástupcům ve správním řízení; tatáž

	opatření může uložit i soud (opatření: napomenutí, dohled, omezení)
výchovné modely v institucionální výchově	příklady světových výchovných modelů: SOS dětské vesničky; Neillův model nedirektivní (antiautoritářské) výchovy; práce A. S. Makarenka
výchovný poradce školy	specialista, který je v ČR členem pedagogického sboru školy a má pomáhat dětem řešit výukové, vztahové, rodinné i zdravotní problémy
výchovný ústav	je zařízení spadající v ČR až na výjimky do resortu školství, které pečuje o děti zpravidla starší 15 let se závažnými poruchami chování, u nichž byla nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova; ve vztahu k dětem plní zejména úkoly výchovné, vzdělávací a sociální; základní organizační jednotkou je výchovná skupina, v níž mohou být umístěny děti různého věku i pohlaví; výchovné ústavy se zřizují odděleně pro děti s nařízenou ústavní výchovou a uloženou ochrannou výchovou; popř. jako výchovný ústav nebo výchovná skupina pro děti, které jsou nezletilými matkami a jejich děti; při výchovném ústavu se jako jeho součást zřizuje základní nebo speciální škola; může být zřízena i střední škola
vývojová psychologie	ontogenetická psychologie – se zabývá otázkami pojetí psychického vývoje člověka, zkoumá činitele ovlivňující vývoj, věnuje se charakteristikám vývojových období člověka
vzdělávání	se obecně v pedagogické teorii chápe jako proces záměrného a organizovaného osvojování poznatků, vědomostí, dovedností, postojů aj., typicky realizovaný prostřednictvím školního vyučování
	W
workoholik	osoba „drogově“ závislá na práci
	X
xenofobie	odpor, nepřátelství, nedůvěra ke všemu cizímu; strach z cizinců a nenávisť k nim
workoholismus	závislost na náročné a dlouhotrvající práci spojená s neschopností relaxovat; závislý člověk se neohlíží na nepříznivé následky takové práce, jimiž jsou obvykle psychosomatické poruchy a omezení, případně narušení soukromých vztahů
	Z
zájem	schopnost trvalejšího zaměření, soustředění na určitou činnost s výrazným emočním doprovodem; stimuluje myšlení, paměť, vůli a jiné psychické procesy; zájmy vypovídají o osobnosti a životní dráze člověka
základní životní potřeby	jeden z pojmů objevujících se v návrzích českých zákonů, které by se měly týkat sociální pomoci a sociálních služeb; jde o biologické, psychické a sociální potřeby člověka
zákonnost	je důsledné dodržování právního řádu; záleží především na dobré znalosti právních norem a na přesvědčení nutnosti jejich dodržování
záliba	vyhraněný, dlouhodobý, činorodý zájem přinášející radost a uspokojení, které se zvyšuje úspěchy

zaměřenost	nevědomý, subjektivně přímo nepocitovaný způsob vnímání vzniklý na základě předcházejících zkušeností jednotlivce
zanedbávání	jakýkoliv nedostatek péče, který způsobuje vážnou újmu vývoji dítěte a nebo ohrožuje dítě; tělesné (fyzické) zanedbávání – neuspokojování tělesných potřeb (jídlo, teplo, spánek, čistota); psychické zanedbávání – neuspokojování citových a kognitivních potřeb dítěte, zejména potřeby kladného přijímání a potřeby příslušnosti k určitým lidem, resp. k určitému prostředí; → syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (CAN)
zařízení sociálně-právní ochrany dětí	podle platného zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí mohou obce a kraje zřizovat zařízení odborného poradenství pro péči o děti (zaměřená na řešení vztahů mezi rodiči a dětmi, na péči rodičů o zdravotně postižené děti, případně poskytující poradenství žadatelům o pěstounskou péči či osvojení dítěte), zařízení sociálně-výchovné činnosti (zaměřená na programy posilující sociální dovednosti a na využití volného času), zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (což zahrnuje ubytování, zdravotnickou, psychologickou a jinou odbornou péči), výchovně-rekreační tábory pro děti (zaměřené na korekci poruch chování a získání společenských, případně i hygienických návyků) a zařízení pro výkon pěstounské péče (což jsou byty vhodné pro rodinu pečující o větší počet dětí)
zařízení sociální péče	podle platné legislativy jsou zařízení sociální péče: ústavy sociální péče; manželské a předmanželské poradny; domovy pro matky s dětmi; zvláštní zařízení pro výkon pěstounské péče; stanice pečovatelské služby pro děti; zařízení pro občany, kteří potřebují zvláštní pomoc; zařízení pro občany společensky nepřizpůsobivé; kluby důchodců; samostatné jídelny s vlastní kuchyní pro důchodce; zařízení pečovatelské služby, zejména zařízení pro denní pobyt starých občanů; střediska osobní hygieny a prádelny pečovatelské služby; tato zařízení mohou zřizovat jak obce, tak státní úřady a nebo i nestátní organizace
závislá porucha osobnosti	typické rysy takové osobnosti: zvýšená potřeba závislosti na jiném člověku; submisivita – naprosté přizpůsobení a podřízení této osobě; neschopnost osamostatnění; nízké sebehodnocení, pocity bezmocnosti a neschopnosti; nepřiměřené obavy z opuštění; v partnerském vztahu se postupně stávají buď manipulovanými, nebo odmítavými; mohou se snadno dostat do role týraného a zneužívaného člověka; častější u žen než u mužů
závislost	je označení pro stav chronické nebo periodické otravy organismu vzniklým v důsledku opakovaného užití látky přírodního nebo syntetického původu, tj. drogy; závislost poškozuje jedince i společnost; je stav, v němž se člověk není schopen obejít bez určité látky, případně činnosti; má obvykle jak stránku fyzickou, tak psychickou i sociální
závislost debaklová	je výrazná závislost na droze; u alkoholu jde o čtvrté vývojové stádium
závislost na návykové látce	v medicínském kontextu je to stav odpovídající syndromu závislosti podle poslední revize MKN-10; užívání návykové látky

	vede k závislosti jen někdy; experimentování s drogami je dnes velmi časté, zejména u mladých lidí; fyzická složka závislosti je návykem těla – nedostane-li tělo drogu, reaguje abstinčním syndromem (medicínsky lze zvládnout během dvou týdnů); psychickou složkou závislosti je nutkání vzít si drogu, dostat se s její pomocí do příjemného stavu (dá se zvládnout intenzivní léčbou, nejlépe v terapeutické komunitě); sociální složka ohrožuje závislého člověka při každém kontaktu s prostředím, ve kterém je normální nebo žádoucí drogu brát (dá se zvládnout jen dlouhodobou následnou péčí)
zdraví	fyzické (tělesné), psychické (duševní) a sociální prospívání (blaho) (WHO)
zdravotně postižený jedinec	osoba trpící nějakým druhem trvalého tělesného, duševního, smyslového nebo řečového defektu, který bez speciální pomoci, rehabilitace a edukace narušuje kvalitu života a znemožňuje plnohodnotné zapojení do běžných sociálních struktur
zdravotní postižení	postižení člověka, které nepříznivě ovlivňuje kvalitu jeho života, zejména schopnost navazovat a udržovat vztahy s lidmi a schopnost pracovat; hlavními běžně užívanými kategoriemi jsou: postižení sluchu, postižení zraku, poruchy řeči/komunikace, postižení mentální, postižení pohybového ústrojí, postižení duševní poruchou; u jednotlivého člověka se mohou vyskytovat v různých stupních a v různých kombinacích
zdravotní zátěž	počet latentních (skrytých) chorobných stavů, které se v určité populaci u jednotlivce vyskytují; genetická zátěž – počet latentních chorobných genů, které se v určité populaci u jednotlivce vyskytují; tyto geny se obvykle projeví až v homozygotním stavu, tj. nejčastěji u dětí z příbuzenských sňatků nebo z incestu
zletilý, zletilost	jsou to základní pojmy jak z hlediska občanskoprávního, tak z hlediska trestněprávního; vyjadřují způsobilost fyzické osoby vlastními právními úkony nabývat práva a brát na sebe povinnosti (tzv. způsobilost k právním úkonům); zletilosti nabývá občan dovršením 18 let věku (před dovršením tohoto věku se zletilosti nabývá též uzavřením manželství)
změněná pracovní schopnost (ZPS)	podle české legislativy omezení možnosti pracovního uplatnění kvůli dlouhodobě nepříznivému zdravotnímu stavu; občan se ZPS může pracovat na specializovaných pracovištích nebo v organizacích, kde pracují lidé s nezměněnou schopností práce
zneužívání	v širším slova smyslu veškeré formy násilí, agrese či aktivní nedostatečné péče; v užším slova smyslu veškeré formy pohlavního (sexuálního) zneužití
zneužívání v ústavní péči	zneužívání klientů (pacientů), kteří jsou v ústavní péči
zpětná vazba	označuje informaci o správném nebo nesprávném provedení úkonu, aby jej bylo možno případně regulovat; zpětná aferentace
způsobilost (aptibilita)	schopnost vykonávat nějakou činnost způsobem a v rozsahu, jaký je považován za normální (opakem je nezpůsobilost čili disaptibilita)
způsobilost k právním úkonům	soubor schopností a dovedností nutných k tomu, aby se člověk mohl starat o své záležitosti, zejména o ty, které jsou zakotveny v právním systému; způsobilost k právním úkonům může být

	omezena nebo ztracena kvůli chronickým duševním poruchám, případně kvůli mentální retardaci
zralá osobnost	osobnost vzhledem ke svému věku dobře, adekvátně přizpůsobená (normální)
zrání	vnitřní vývojová zákonitost organismu (v určitém období např. dítě začne chodit); proces probíhající podle vnitřních zákonů, s rozhodující úlohou genové a vrozené výbavy jedince
ztráta	situace, v níž člověk přišel o kontakt s jinou osobou či osobami (rozchodem, úmrtím, emigrací), o prostředí (domov), o pracovní prostředí, o zdraví (nemocí, úrazem), o svou společenskou roli (odchodem do důchodu, změnou zaměstnání, odchodem dětí z rodiny), o pocit bezpečí (např. tím, že se stal obětí násilí)
zvyk	je pojem označující návyk chovat se, resp. projevovat se určitým způsobem
	Z
žadatel o azyl	osoba žádající o přiznání postavení azylanta v jiném státě; dokud není žádost prošetřena, je třeba pokládat žadatele za předpokládané azylanty
životní dovednosti	soubor všech dovedností potřebných k životu v daném typu společnosti vztahených k určité společenské pozici (např. profesionální kvalifikace, počítačová gramotnost, jazyková výbava aj.)
životní krize	v krátkém čase se vyostřující tíživá životní situace, kterou již není postižený jedinec schopen zvládnout sám vlastními prostředky a pomocí dosud užívaných strategií
životní styl	způsob života – je soubor názorů, postojů, temperamentových vlastností a návyků, které mají trvalý ráz a jsou pro každého individuálně specifické – vystihují osobitost jeho chování; životní styl souvisí s hodnotami a ideály, životními plány a je ovlivněn zvyklostmi a mravy dané společnosti

Některé významy vybraných řeckých a latinských předpon a prvních částí složených slov			
a-, ab-, abs-	z lat. předpony a předložky <i>a, ab</i>	od, ne-	ablativ
a-, ad-, ak-	z lat. předpony a předložky <i>ad</i>	k, při	asistent, atribut
a-, an-	z řecké částice <i>a-</i>	zápor, bez, opak, ne-	anarchie, anorexie
ante-, anti-	z lat. předpony a předložky <i>ante</i>	před, vpřed, dopředu	anticipace
auto-	z řec. <i>autos</i>	sám	autoremedura
bi-	z lat. číslovky <i>bis</i>	dvakrát	bilingva
de-	z lat. předpony a předložky <i>de</i>	od	deponovat
di-	z řec. <i>di-</i> = dvoj- < <i>dyo</i> = dva	dvoj-, dva	diplom
di-, dis-	z lat. předpony <i>dis-</i>	roz-, ne-,	dispozice
dia-, di-	z řec. předložky a předpony <i>dia</i>	skrze, mezi	dialog
ek-, eks-	z řec. předpony a předložky <i>ek</i>	z, ze, vy-, od-	eklekticismus
en-, em-, e-	z řec. předpony a předložky <i>en</i>	v, ve, na, do, uvnitř, mezi	empirie
endo-	z řečtiny	uvnitř	endogenní
epi-, ef-	z řec. předpony a předložky <i>epi</i>	nad, při, u, před	epigram
ex-, e-	z lat. předložky <i>ex</i> či z předpony <i>ex-</i>	z – místně od – časově z-, vy-	excerpt expozice exil
exo-	z řečtiny <i>exo-</i>	vně, mimo	exogenní
hyper-	z řec. předpony a předložky <i>hyper</i>	nad, přes, nahoře, shora; zvětšení, nad-, nadbytek	hyperbola hypervitaminóza
hypo-, hyp-	z řec. předpony a předložky <i>hypo</i>	dole; pod, vespod, zdola, dolní; nižší míra, snížení	hypochondrie hypovitaminóza
in-, im-, i-	z lat. předpony a předložky <i>in</i>	do, na, v (místo, směr)	inverze, inscenace
in-, im-, i-	z lat. předpony <i>in-</i> = zápor	zápor, opak, ne-	individuum, infantilní
inter-, intel-	z lat. předpony a předložky <i>inter</i>	mezi, mezi-	interregnum intelekt
intro-	z lat. <i>intro-</i>	dovnitř	introvert
kon-, kom-ko-	z lat. předpony <i>com-</i> či z lat. předložky <i>cum</i>	s, se, spolu, dohromady, spojení	konkordát kompozice
meta-	z řec. předpony a předložky	přes, po, za	metafora
multi-	z lat. <i>multum</i>	mnoho-	multiplikační
neo-	z řec. <i>neos</i>	nový	neolit
ob-, obs-, o-	z lat. předložky <i>ob</i>	okolo, proti, naproti	objekt
par-, para-	z řec. předpony a předložky <i>para</i>	při, nablízku, vedle, roz-	paralela, parafráze
peri-	z řec. předpony a předložky <i>peri</i>	kolem	periodizace
poly-	z řec. <i>polys</i>	mnohý	polytematičnost
post-	z lat. předložky <i>post</i>	po	postmodernismus
pre-	z lat. předpony <i>prae-</i>	napřed	presumpce
pro-, prod-	z lat. předpony a předložky <i>pro</i>	před, přední, místo někoho, něčeho, předem	proporce, promoce

proto-	z lat. předpony <i>proto-</i> = prvo- od <i>protos</i>	první	protosecese
pseudo-	z řec. <i>pseudos</i>	lež	pseudonym
re-, red-	z lat. předpony <i>re-</i>	opět, znovu	recenze
retro-	z lat. = <i>re-</i> + <i>tro-</i>	zpět, dovnitř	retrospektivní
se-, sed-	z lat. předpony <i>se</i>	od-, bez-, stranou	secese
sub-, subs-, sus-	z lat. předpony a předložky <i>sub</i>	pod, vz- (směr zdola nahoru), zastupování a nástupnictví, s významem zmenšovacím	submise
super-	z lat. předpony a předložky <i>super</i>	nad-, na-	superlativ
sy-, sym-, syn-	z řec. předpony a předložky <i>syn</i>	s, spolu, současně	synagoga
teo-	z řec. <i>theos</i>	bůh	teologie
trans-, tra-	z lat. předpony a předložky <i>trans</i>	přes, pře-	transport
tri-	z lat. <i>tres</i>	tři	trimestr

Vybrané významy některých řeckých a latinských přípon a koncových částí složených slov			
-ant -ent -ient	z lat. <i>-ans, -ens, -iens</i>	jména činitelská, názvy osob, které plní určité funkce, povahová vlastnost podle činnosti, někdy i neživé věci	aspirant, frekventant
-bilní -telný	z lat. <i>-bilis</i>	značící možnost, způsobilost, činnost	stabilní, variabilní
-ce	z lat. <i>-tio</i>	činnost, výsledek činnosti	relaxace
-fikace	z lat. <i>facio, ere, feci, factum</i> v některých složeninách <i>ficio, ere, feci, fictum</i>	vytvoření, provádění, zavedení toho, co označuje základ slova	personifikace, verifikace, mystifikace
-filie	z řec. <i>filein</i>	milovat – obliba, obdiv	bibliofilie
-fobie	z řec. <i>fobos</i>	strach – nenávisť, strach, úzkost	xenofobie
-grafie	z řec. <i>grafein</i>	psát	monografie
-gram	z řec. <i>gramma, grammatos</i>	písmo	epigram
-ika	z řec. <i>-iké techné</i>	-cké umění	diplomatika, dialektika
-ismus		označení - směrů a nauk - odchylky, funkční poruchy - duševní odchylky	naturalismus feminismus egoismus
-izace		dodání či nabytí vlastností tkvících ve významu subst. či adj. základu	civilizace valorizace
-logie	z řec. <i>logos</i>	slovo, řeč < <i>legein</i> = říkat; věda, věd. obor	psychologie teologie
-ment	z lat. <i>-mentum</i>	prostředek činnosti výsledek činnosti	instrument element
-or -tor, -sor, -xor		činitelská přípona	doktor, reformátor
-se	z lat. <i>-ssio</i>		deprese, regrese, agrese

Použitá literatura:
<i>Bendl, S.: Neukázněný žák. ISV, Praha 2004.</i>
<i>Gillernová, I. et al.: Slovník základních pojmů z psychologie. Fortuna, Praha 2000.</i>
<i>Jedlička, R., Klíma, P., Koča, J., Němec, J., Pilař, J.: Děti a mládež v obtížných životních situacích. Themis, Praha 2004.</i>
<i>Jesenský, J.: Základy komprehenzivní speciální pedagogiky. Gaudeamus, Praha 2000.</i>
<i>Kepartová, J.: Terminologické minimum. Práh, Praha 1998.</i>
<i>Kohoutek, R. et al.: Základy pedagogické psychologie. CERM, Brno 1996.</i>
<i>Kohoutek, R.: Základy užité psychologie. CERM, Brno, 2002.</i>
<i>Kolektiv autorů: Odmaturuj ze společenských věd. Didaktis, Brno 2003.</i>
<i>Kolektiv autorů: Velký sociologický slovník I. a II. Univerzita Karlova, Karolinum, Praha 1996.</i>
<i>Matoušek, O., Kroftová, A.: Mládež a delikvence. Portál, Praha 2003.</i>
<i>Matoušek, O.: Slovník sociální práce. Portál, Praha 2003.</i>
<i>Petráčková, V., Kraus, J. et al.: Akademický slovník cizích slov. Academia, Praha 2001.</i>
<i>Pipeková J. et al.: Kapitoly ze speciální pedagogiky. Paido, Brno 1998.</i>
<i>Pokorný, V., Telcová, J., Tomko, A.: Prevence sociálně patologických jevů. Ústav psychologického poradenství a diagnostiky r.s., Brno 2003.</i>
<i>Průcha, J., Walterová, E., Mareš, J.: Pedagogický slovník. Portál, Praha 2003.</i>
<i>Slovník psychiatrických termínů. SZO a Psychiatrické centrum Praha 2004.</i>
<i>Smolík, P.: Duševní a behaviorální poruchy. Maxdorf, Praha 2001.</i>
<i>Sovák, M.: Defektologický slovník. H&H Vyšehradská, 3. upravené vydání, 2000.</i>
<i>Spousta, V.: Speciálně pedagogická diagnostika etopedická. SPN, Praha 1990.</i>
<i>Tomancová, J., Schelle, K. et al.: Právní nauka pro školy a praxi. Eurolex Bohemia, Praha 2004.</i>
<i>Vágnerová, M.: Psychopatologie pro pomáhající profese. Portál, Praha 2002.</i>
<i>Vokurka, M., Hugo, J., a kol.: Velký lékařský slovník. MAXDORF, Praha 2004.</i>